

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1945.

Andra kammaren.

Nr 26.

Tisdagen den 5 juni.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 och 30 nästlidna maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 2—4, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 163—168, bevillningsutskottets betänkanden nr 45 och 47, bankoutskottets utlåtanden nr 47—49, första lagutskottets utlåtande nr 39 samt andra lagutskottets utlåtande nr 58.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Senander**, som anförde: Herr talman! Efter framställning från maskin-ingenjören vid statens järnvägars I maskinsektion till distriktschefen, Stockholms C, blevo sex extra ordinarie vagnstäderskor vid Hagalunds Ö och Stockholms Central avskedade från sina anställningar från och med maj månads utgång förra året. Orsaken angavs vara att de voro olämpliga för vidare anställning på grund av s. k. onormal sjukledighet. En av dem begärde senare i anledning av uppsägningen själv sitt avsked med omedelbar verkan.

De avskedade vagnstäderskorna hade en anställningstid av 6—12 år. En av dem hade därutöver tidigare varit anställd som grindvakt vid statens järnvägar. Gjorda framställningar om erhållande av sjukpension avslogos under den märkliga förklaringen, att »ingen av dem för framtiden är oförmögen att behörigen sköta sin befattning». Inte heller tillmötesgicks av svenska järnvägsmannaförbundet gjord framställning, att de skulle i för dem lämpliga befattningar erhålla fortsatt anställning.

Den av de avskedade, som hade den längsta anställningstiden, omkring 12 år, led av muskelreumatism, enligt läkares utsago tydligen orsakad i arbetet. Berörde läkare förklarade, att om arbete, där hastiga temperaturändringar icke förekommo, kunde beredas henne, skulle hon vara tjänstbar. En annan av dem var sjuk i äggstocksinflammation och njurinflammation med lång konvalescenstid. Efter tillfrisknandet hade hon haft relativt få sjukdagar. En tredje hade haft blodpropp och huvudvärk och en fjärde skada i fotleden på grund av ledgångsreumatism samt smärtor i ryggen. Slutligen hade den femte haft blindtarmsinflammation, ämnesomsättningsrubbingar och luftrörskatarr varjämte hon råkat ut för olycksfall.

Av denna kortfattade redogörelse framgår, att de avskedades sjukledigheter orsakats av allvarliga sjukdomar, varav de flesta på goda skäl kunna antagas ha sin grund i deras arbete. Städerskornas arbete är fysiskt krävande, dragigt, dammigt och smutsigt, vilket givetvis kan vara sjukdomsalstrande. Att under

Interpellation. (Forts.)

sådana förhållanden tala om »onormal sjukledighet» är enligt min mening obefogat. De sjukledigheter, som ånjutits av de avskedade, ha icke varit längre än vad som betingats av sjukdomens karaktär och ha åtnjutits efter medgivande av vederbörande verksläkare.

Varje avskedande på grund av sjukdom, utan att de avskedade tryggas till sin utkomst på ett eller annat sätt, måste betecknas som inhumant. I särskild grad gäller detta omdöme beträffande sådana avskedanden ur statstjänst. Det har alltid betonats, att staten bör föregå med gott exempel och behandla sina anställda humanare än vad som ofta är fallet på den privata arbetsmarknaden. Så har icke varit förhållandet i här berörda fall. Det borde dock vara en oeftergivlig princip för staten att endast i nödfall avskeda sjuka människor och, där sådant måste ske, tillförsäkra de avskedade sjukpension enligt så humana principer som möjligt.

Tyvärre har härvidlag motsatsen varit fallet. Avskedandet av de sex vagnstäderskorna är upprörande. Jag vill inte bestrida att det kan förekomma, att sjukdom hos anställda kan lägga hinder i vägen för utförande av ett fullgott arbete och att det därför kan visa sig nödvändigt att vidtaga speciella åtgärder. I sådant avseende fanns det emellertid intet att anmärka mot de avskedade vagnstäderskorna. Orsaken till avskedandet var att de haft »onormal sjukledighet». Mot deras arbete fanns intet att erinra. Om man velat förhindra ett återuppreppande av deras s. k. onormala sjukledigheter, så borde inte alla möjligheter varit uteslutna att placera dem i sådana arbeten, där riskerna för deras hälsotillstånd vore mindre. I varje fall borde det anses vara en plikt för vederbörande myndigheter att söka förhjälpa dem till sjukpension, synnerligast som de hade en relativt lång tjänstetid bakom sig.

Framställningar härom ha emellertid, som tidigare nämnts, avvisats med den underliga formalistiska invändningen, att ingen av de avskedade har sådan sjukdom, »som gör dem oförmögna att för framtiden användas i statens järnvägars tjänst». Här föreligger alltså det märkliga förhållandet, att vagnstäderskorna avskedats under motivering att de haft »onormal sjukledighet» men samtidigt vägras sjukpension på grund av att de icke äro så sjuka, att de för framtiden äro oförmögna att användas i sina befattningar. Logiken verkar egendomlig, och man har svårt att värja sig för misstanken att ifrågavarande avskedanden skett på grund av godtycke.

Med hänvisning till ovanstående får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande fråga:

Kan det förväntas att statsrådet i anledning av här påtalade sakförhållande företager en undersökning och eventuellt föranstaltar om åtgärder i syfte att antingen bereda åsyftade vagnstäderskor återanställning i för dem lämpliga arbeten eller, därest detta icke skulle låta sig göra, tilldela dem sjukpension?

Denna anhållan bordlades.

§ 4.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken;

nr 334, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 5 kap. strafflagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321); och

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 kap. 32, 33 och 34 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom m. m.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Herr *Birke* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 617, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 314, med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1945/46.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.09 em.

In fidem
Sune Norrman.

Torsdagen den 7 juni.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Hans excellens herr statsministern *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 330, till riksdagen angående förordnande av statsrådsledamöter att uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev till riksdagen angående vissa grundlagsfrågor.

Av nämnda skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, bland annat, att Kungl. Maj:t förordnat hans excellens herr statsministern Per Albin *Hansson* att i riksdagens andra kammare uppläsa Kungl. Maj:ts öppna brev i ämnet.

Med anledning härav lämnade herr talmannen ordet till hans excellens herr statsministern *Hansson*, som uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev, nr 331, angående vissa grundlagsfrågor.

Kammarens ledamöter åhörde uppläsningen härav stående.

§ 2.

Herr talmannen uppläste följande till Sveriges riksdag ställda telegram:

På svenska flaggans dag hilser Norges storting Sveriges riksdag med varme ønsker for Sveriges folk og en dytftølt takk for all utvist livsviktig hjelpsomhet.

C. J. Hambro.

Magnus Nilssen.

Herr **förste vice talmannen** erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta att uppdraga åt sin talman att å kammarens vägnar frambara sitt tack för denna hälsning samt

att i samband därmed framföra kammarens lyckönskningar till stortinget vid dess första sammanträde efter Norges befrielse.

Denna hemställan bifölls.

Kammarens ledamöter åhörde stående uppläsningen av telegrammet och herr förste vice talmannens anförande.

§ 3.

Upplästes följande till kammarens talman inkomna skrivelse:

Herr talmannen i riksdagens andra kammare.

Innevarande år hava trehundra år förflutit sedan Jämtland och Härjedalen förenades med Sverige.

I enlighet med beslut av Jämtlands läns landsting kommer minnet härav att högtidliggöras bl. a. med en minnesutställning i Östersund den 14 juli—den 13 augusti 1945. Vid öppnandet av utställningen den 14 juli komma D. D. K. K. H. H. Kronprinsen och Kronprinsessan att närvara.

Bestyrelsen för Minnesutställningen får härmed vördsamt inbjuda riksdagens andra kammare att låta sig representeras vid utställningens öppnande genom en ledamot av kammaren.

Preliminärt program för öppningshögtidligheterna bifogas.

För utställningsbestyrelsen:

Torsten Löfgren.

Östersund den 9 maj 1945.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta att antaga den erhållna inbjudningen samt att låta sig representeras av sin talman eller, i händelse av förfall för honom, av den ledamot av kammaren, som talmannen i sitt ställe förordnar.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 4.

Justerades protokollet för den 1 innevarande juni.

§ 5.

Herr **talmannen** yttrade: Beträffande riksdagsarbetets ordnande omkring midsommar får jag, efter samråd med första kammarens talman och talmanskonferensen, meddela, att sista arbetsplenium före midsommar är avsett att hållas torsdagen den 21 juni, utan kvällsplenium. Efter midsommar sammanträder riksdagen åter onsdagen den 27 juni kl. 2 eftermiddagen.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

*Svar på
interpellation.*

Herr statsrådet **Erlander**, som anförde: Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Persson i Landafors har till mig framställt följande frågor:

1) Anser statsrådet de nu gällande tidsperioderna för arbetspremier åt skogsarbetare, i norra Sverige den 23 april—30 juni 1945 samt i södra och mellersta Sverige den 1 april—30 juni 1945 vara väl avvägda och tillfredsställande?

Svar på interpellation. (Forts.)

2) Är statsrådet benägen att medverka till en uppmjukning av bestämmelserna om minimiprestation som villkor för erhållande av arbetspremie?

3) Har statsrådet uppmärksammat de av vissa skogsbolag meddelade avsikterna att sänka huggningspriserna å bränsleved vid den tidpunkt, då de statliga premierna skola tillämpas, och vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga för att förebygga, att så sker?

Till svar härå vill jag anföra följande.

Som bekant tillkom riksdagens beslut om särskilda arbetspremier för yrkesvana skogsarbetare på grund av motioner, som väcktes i anledning av propositionen om hyresbidrag till ovana skogsarbetare. Riksdagen angav i sitt beslut vissa riktlinjer rörande premiesystemets utformning och de villkor, som borde gälla för premiernas utgående. Riksdagen anförde därvid bland annat, att premierna borde bestämmas i förhållande till arbetsförtjänsten samt att det med hänsyn till syftet med premierna syntes ändamålsenligt att såsom villkor för premie stadga viss minimiprestation, som dock ej borde fastställas för högt. Premie borde utgå endast för arbete, som utfördes under viss av Kungl. Maj:t fastställd premieringsperiod, vilken borde taga sin början snarast möjligt efter det beslut i frågan meddelats. Med hänsyn till kravet på viss minimiprestation såsom villkor för premie finge perioden, om så befunnas lämpligt, uppdelas i flera. Utformningen i övrigt av premiesystemet skulle bero på prövning av Kungl. Maj:t, som jämväl skulle äga fria händer vid fastställande av premieringsperioden.

På grundval av detta riksdagens beslut utsatte Kungl. Maj:t premieringsperiodens början i södra och mellersta Sverige till den 1 april samt i norra Sverige till den 1 maj. I båda fallen fastställdes premieringsperiodens slut till den 30 juni 1945. Åt statens arbetsmarknadskommission uppdrogs att fastställa gränsen mellan det sydligare och det nordligare området. I fråga om premiens storlek föreskrev Kungl. Maj:t, att skogsarbetare för huggningsarbete skulle erhålla premie med 40 procent av det belopp, varmed hans inkomst av premieberättigat arbete under premieringsperioden överstege ett grundbelopp av 150 kronor. Skogsarbetare skulle därjämte äga rätt till premie med 20 procent av det belopp, vartill hans inkomst av premieberättigat körningsarbete sammanlagt uppginge.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande beslut föregicks av ingående överläggningar såväl med arbetsmarknads- och bränslekommissionerna som med organisationerna för arbetsgivare och arbetare. Beträffande anledningen till att riket uppdelades i två områden i fråga om tidpunkten för premieringsbestämmelsernas ikraftträdande vill jag erinra om att gagnvirkesavverkningarna i norra Sverige normalt bruka fortgå längre fram på våren än vad som är fallet i södra och mellersta Sverige. Då det var önskvärt, att premieringsperiodens början så nära som möjligt anslöt sig till tidpunkten för gagnvirkesavverkningarnas upphörande, måste perioden börja att löpa å ett senare datum i norra Sverige än för landet i övrigt. Redan då beslut fattades om att premieringssystemet inom det norra området skulle träda i tillämpning den 1 maj, räknade jag emellertid med att väderlekssituationen kunde utveckla sig på sådant sätt, att gagnvirkesdrivningarna komme att upphöra tidigare än vad som förutsattes och att det i så fall kunde visa sig lämpligt att framflytta tidpunkten för periodens början.

Den osedvanligt blida väderlek, som rådde i hela landet i slutet av mars och som i stort sett blev bestående även under första hälften av april månad, medförde, att i de norra delarna av landet islossningen i sjöar och bäckar inträdde tidigare än normalt. Basvägarna gingo härvid upp, och gagnvirkesavverkningarna måste delvis upphöra redan under loppet av april månad. Detta förhållande

Svar på interpellation. (Forts.)

ledde till att Kungl. Maj:t, efter en framställning från arbetsmarknadskommissionen i samråd med bränslekommissionen, beslöt framflytta premieringsperiodens början för norra Sverige till den 23 april.

I interpellationen göres gällande, att premierperioden bort utsträckas till den 1 september. Att premieringsperioden i Kungl. Maj:ts beslut begränsats till den 30 juni 1945 har emellertid sin förklaring däri, att avverkningsåret 1944/45 då slutar och att man vid denna tidpunkt ville ha möjlighet att ånyo överblicka läget i fråga om bränsleförsörjningen med hänsyn till bland annat verkningarna av premiesystemet i dess nuvarande utformning ävensom möjligheterna till import av fossilt bränsle. Redan då beslutet den 23 mars fattades stod det emellertid klart för mig, att fastställandet av en ny premieringsperiod eller förlängning av den nu löpande kunde visa sig erforderlig. Ett sådant beslut har också numera fattats, i det att premierperioden utsträckts till att omfatta även juli och augusti månader.

Interpellanten har gjort gällande, att premieringsperioden kommit att sammanfalla med tiden för vårarbetet inom jordbruket samt att premieringssystemet med hänsyn härtill kommit att sakna ekonomisk betydelse för skogsarbetare, som ha eget jordbruk eller eljest bruka syssla med jordbruksarbete vid denna tid på året.

Helt naturligt har tillgodoseendet av jordbrukets stora arbetskraftsbehov för vårarbetet i viss mån kommit att inverka på arbetskraftstillgången för vedavverkningarna, men interpellanten synes dock överskatta betydelsen härav. De jordbruk, som innehavas av skogsarbetare, äro i regel av ringa omfattning. På grund härav och då premieringsperioden, om man bortser från den nyligen beslutade förlängningen, fastställts till tre månader i södra och mellersta Sverige samt till mer än två månader i norra Sverige torde i de flesta fall premierberättigat huggningsarbete kunna utföras i icke obetydlig omfattning även om vårsådden förhindrar arbete i skogen under viss del av perioden. Om man nämligen räknar med att dagsförtjänsten å huggning av ved i genomsnitt uppgår till i norra Sverige tretton kronor per dag och i södra och mellersta Sverige elva kronor per dag, åtgår sålunda för intjänande av grundbeloppet 150 kronor endast 11,5 respektive 13,5 dagsverken.

Under hänvisning till det anförda vill jag som svar på interpellantens första fråga såsom min mening framhålla, att några berättigade erinringar icke torde kunna göras mot det sätt, varpå premieringsperiodens längd fastställts.

Vad härefter angår frågan om storleken av den minimiprestation, som erfordras för erhållande av premie, vill jag framhålla, att även denna fråga vid ärendets beredning inom socialdepartementet blev föremål för ingående överläggningar med representanter för såväl arbetsgivar- och arbetarparterna som vederbörande myndigheter. Därvid framfördes förslag om, å ena sidan, ett förhållandevis lågt grundbelopp och en relativt låg premie å hela inkomsten, inberäknat grundbeloppet, samt, å andra sidan, ett högre grundbelopp och en hög premie å överskjutande arbetsinkomst. Meningarna voro delade beträffande vilket av dessa system som skulle innebära den största stimulansen till ökat arbete i skogen. Förslag framfördes om ett grundbelopp av 100 kronor samt, sedan detta belopp intjänats, en premie om 30 procent å hela arbetsinkomsten, således även på grundbeloppet. Bränslekommissionens ordförande uttalade sig för ett relativt högt grundbelopp, lägst 150 kronor, samt premie endast å överskjutande arbetsinkomst. Av arbetsmarknadskommissionens ledamöter uttalade sig samtliga för ett premiefritt grundbelopp, utom en vilken ansåg premie böra utgå å hela inkomsten, sedan grundbeloppet intjänats. I fråga om storleken av grundbeloppet voro meningarna inom kommissionen mera delade i det sex förordade ett grundbelopp å 150 kronor och fyra ett grundbelopp å 100 kronor.

Svar på interpellation. (Forts.)

För egen del har jag ansett, att de bästa förutsättningarna för en önskvärd ökning av avverkningarna skulle ernås, om premien fastställdes så hög som till 40 %. En förutsättning härför var emellertid, att grundbeloppet bestämdes till 150 kronor och att premien beräknades allenast å den del av arbetsförtjänsten, som översteg grundbeloppet. Som framgår av vad jag nyss anfört uppgår den tid, inom vilken nämnda grundbelopp normalt bör vara intjänat, ej till mer än ca två arbetsveckor. För premieberättigat arbete har alltså fram till den 1 juli återstått, i landets södra och mellersta delar omkring 11 och i den norra delen ca 8 veckor. Såsom jag förut framhållit har premieringsperioden nu förlängts med två månader. Några bestämmelser om beräkning av nytt grundbelopp ha därvid icke meddelats. Detta innebär, att den som redan fullgjort grundprestationen blir berättigad till premie å hela arbetsförtjänsten under dessa månader.

Interpellanten har slutligen uppgivit, att vissa skogsbolag tillkännagivit sin avsikt att efter den 1 maj sänka huggningsersättningarna å bränsleved, samt gjort gällande, att detta förfaringssätt stode i uppenbar strid mot det införda premieringssystemet.

Med anledning härav vill jag framhålla, att jag hittills icke erhållit kännedom om något fall, då arbetsgivare skulle ha utnyttjat de statliga huggningspremierna till att sänka utgående arbetslöner. Arbetsmarknadskommissionen har emellertid i anledning av interpellationen lämnat vissa upplysningar, som möjligen kan utgöra en förklaring till att misstanke uppkommit om att så verkligen skett. Kommissionen anför härom följande:

»Enligt kollektivavtalen utgår vid huggningsarbete, när så anses befogat, särskilda svårighetstillägg med varierande belopp på ackordspriset. En sådan orsak till utbetalande av svårighetstillägg har bl. a. varit de exceptionella snöförhållanden, som utmärkt den gångna vintern. När vår- och sommarhuggningarna börja, får emellertid detta svårighetstilläggs bortfallande anses som ett normalt led i lönesättningen. Att sänkningen av huggningspriserna å ved sammanfallit med inträdet av premieringsperioden för norra Sverige innebär sålunda icke, att sänkningen skett i anledning av premieringssystemets införande utan får betraktas som en fullt normal företeelse.»

Enligt besked från ordföranden i skogs- och flottningsarbetareförbundet har heller icke till förbundet inkommit någon anmälan från vare sig dess underavdelningar eller medlemmar att någon medlem i anledning av premiesystemets införande skulle ha erhållit icke avtalsenlig lön.

Med vad jag nu anfört anser jag mig ha besvarat de till mig riktade frågorna.

Härefter yttrade:

Herr **Persson** i Landafors: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Erlander för svaret på min interpellation. Jag ber också att upplysningsvis få nämna, att jag överrumplades av att svaret kom i dag. Jag hade nämligen fått meddelande, att min interpellation skulle besvaras i tisdags, men på grund av att jag skulle följa med jordbruksutskottet på en studieresa i Gävleborgs län, som vi sedan varit ute på, vände jag mig till statsrådet Erlander, och vi träffade den överenskommelsen, att svaret på denna interpellation skulle lämnas nu på lördag. När jag så kom ned hit och fick föredragningslistan, upptäckte jag till min överraskning, att svaret skall lämnas i dag, och jag var alltså fullkomligt oförberedd på detta. Jag tackar emellertid för svaret och jag konstaterar beträffande den första av mig framställda frågan, att bestämmelsen om att tidsperioden för arbetspremier åt skogsarbetare i det norra distriktet skulle omfatta tiden den 23 april—den 30 juni 1945 kunde anses till-

Svar på interpellation. (Forts.)

fredsställande. Jag påpekade emellertid i min interpellation, att på grund av denna korta tidsperiod skogsarbetarna uppe i Norrland hade ställt den frågan, huruvida det överhuvud taget var möjligt att, sedan nu vårsådden inträffat, kunna utnyttja denna tidsperiod, då en stor del — kanske större delen — av dessa skogsarbetare själva hade ett mindre jordbruk, och då de vidare måste ha körningshjälp till vårsådden på sina små jordbruk, varför de i sin tur måste hjälpa sina närboende jordbrukare, vilka hjälpt dem med körning. Därigenom skulle alltså en del av denna relativt korta tidsperiod gå bort. Vidare skulle de därefter hugga ved efter det vanliga huggningspriset för 150 kronor, innan de kunde komma i åtnjutande av några premier. Jag har emellertid ansett, att denna tidsperiod var så kort, att det skulle spela så liten roll beträffande de kubikmeter ved som det gällde att hugga och på vilka de skulle få premie, att det skulle praktiskt taget betyda ingenting, när tiden skulle utgå den 30 juni. Jag framhöll därför i min interpellation, att det skulle vara önskvärt, att därest det vore meningen att utsträcka denna tidsperiod detta skulle ha skett i samband med kungörandet av tidsperioden för vilken arbetspremier skulle utgå. Man borde redan från början uppgivit detta, så att skogsarbetarna få klart för sig, att det gällde att så fort som möjligt hinna till skogen för att delta i den premieberättigade huggningen. Nu har det meddelandet lämnats, att denna tidsperiod också förlängts med två månader, och jag anser alltså, att detta överensstämmer med de önskemål, som jag framställt i min interpellation.

I den andra punkten, där jag frågar, om statsrådet var benägen att medverka till en uppmjukning av bestämmelserna om minimiprestation som villkor för erhållande av arbetspremie, framgick av svaret, att man inom arbetsmarknadskommisionen hade tre olika meningar i denna sak. En hel del skogsarbetare ha emellertid meddelat mig, att de ansågo från början, att denna minimiprestation var för högt tilltagen, och att man ansåg, att om det krävdes en minimiarbetsprestation borde den i varje fall sättas något lägre, och att premierna också skulle utgå på denna minimiarbetsprestation. Det kanske är motiverat, att man här talar om en minimiarbetsprestation, därför att man därigenom också skulle kunna undvika, att länsarbetsnämnderna skulle bli skyldiga att betala ut några kronor för någon enstaka kubikmeter ved. Jag har i min interpellation pekat på att det kanske vore klokt att fastställa minimiarbetsprestationen till 100 kronor och att de procentuella premierna skulle utgå även på detta belopp. Statsrådet Erlander har för egen del ansett, att det skulle vara den bästa stimulansen att sätta minimiarbetsprestationen till 150 kronor, och att därefter 40 procent skulle utgå i premie på den ved, man därefter hugger. Skogsarbetarna ha emellertid ansett, att denna minimiarbetsprestation är satt för högt, och de ha fortfarande den uppfattningen. Då vi komma att kunna tillföra skogshuggningen ett betydande antal skogsarbetare, när den militära beredskapen avvecklats, och vi sålunda kunna räkna med att kunna leda en hel del folk till skogarna, och då det icke vidtagits någon ändring i arbetsminimiprestationen, nödgas också de skogsarbetare, vilka eventuellt komma till skogarna efter den 1 juli, att utföra den relativt höga minimiarbetsprestationen för att erhålla premier. Jag har den uppfattningen, att det icke är ägnat att ge den stimulans åt detta arbete, som man åsyftat för att tillföra skogarna så mycket arbetskraft som möjligt.

I fråga om den tredje punkten anser jag det vara av den allra största betydelse att göra statsrådet Erlander och riksdagen uppmärksamma på att vissa skogsbolag i Härjedalen och Dalarna signalerat en sänkning av huggningspriserna efter den 1 maj. Detta sammanföll också på ett betänkligt sätt med den tidpunkt, då de statliga premierna skulle utbetalas. Jag hörde av svaret,

Svar på interpellation. (Forts.)

att det icke på något sätt givits tillkänna, att bolagen försökt sig på denna, såsom jag anser, stridande handling gentemot statsmakternas åtgärder att stimulera skogsarbetarna. Om verkligen icke något bolag sänkt de tidigare utgående huggningspriserna — jag bortser alltså från det svårighetstillägg som tillämpats under vintern på grund av vidriga snöförhållanden — anser jag, att då det gäller denna tredje punkt har min interpellation haft åsyftad verkan. Då jag fick reda på detta, gav det mig omedelbart anledning att i en interpellation göra riksdagen och Kungl. Maj:t uppmärksamma på den saken. Genom denna interpellation ha vi reda på vilka avsikter som man kunde ha för att försöka sänka huggningspriserna. Det är emellertid obestridligt, att vissa bolag underlydande skogsvaktare i Härjedalen meddelat arbetarna, som voro uppe i skogarna och höggo ved, att efter den 1 maj skulle huggningspriserna sänkas med 65 öre per kubikmeter. I Härjedalen råder det praktiskt taget ett avtalslöst tillstånd i skogarna, och i fråga om de avtalade priserna är det ganska svårt att fastställa någonting, när det gäller Härjedalen. Å andra sidan måste jag peka på att beträffande flera skogsavtal har ju situationen varit den, att de flesta skogsavverkare nödgats betala mer än vad avtalet föreskriver, och att detta berott därpå att det varit brist på arbetskraft, samt att de vana skogsarbetarna på grund av de förhållanden, som varit rådande beträffande vedhuggningen, i jämförelse med de ovana skogsarbetarna ansett sig vara åsidosatta särskilt i vad det gäller betalning för vedhuggningen. Nu har man nödgats betala mer än vad gällande skogsavtal föreskriver, och då är frågan, om man kan anse det opportunt att falla ner på denna avtalslönenivå i samband med att dessa huggningspremier skola utgå. Beträffande Härjedalen hade man under fjolhösten betalat 4 kronor à 4 kronor 50 öre per kubikmeter ved. Skogsavverkarna meddelade, att skogsdistriktet skulle sänka dessa huggningspriser till 3 kronor 35 öre och till 3 kronor 85 öre. En sådan sänkning av dessa priser skulle emellertid innebära, att staten skulle i premier få betala ut 1 krona 34 öre samt 1 krona 54 öre, men arbetarna skulle endast få utöver vad tidigare sagts 69 öre och 89 öre per kubikmeter ved. Om nu icke dessa bolag i Härjedalen fullföljt sin avsikt att sänka huggningspriserna efter den 1 maj, måste detta bero på att frågan på detta sätt kommit till offentlig kännedom, så att man dragit sig för att göra det. Under sådana förhållanden är jag tillfredsställd med det svar som jag fått på den tredje punkten i min interpellation.

Det är alltså beträffande första och tredje punkterna, vilka även äro positiva, som jag är tillfredsställd med svaret. Beträffande punkten 2, där det gäller minimiarbetsprestationen, ifrågasätter jag, om icke statsrådet Erlander bör sysselsätta sig med denna fråga mera ingående. Då de till beredskap inkallade få komma hem och det alltså gäller att ordna så att man får så mycket folk som möjligt till skogarna, då bör man överväga, om man icke skulle kunna sänka minimiarbetsprestationen enligt de grunder, vilka jag angivit i min interpellation. Jag tror, att det skulle vara av stimulerande art, att man också på de två månader, som återstå efter den 1 juli, då man beräknar, att dessa till beredskap inkallade äro hemma, skulle kunna få ut dem i skogarna, ifall de kunde räkna med att få dessa 40 procent omedelbart, när de börja sitt arbete. Härutöver har jag ingenting att tillägga. Jag har väckt en motion, som kommer senare under riksdagsperioden, då vi alltså få tillfälle att behandla den, och då få vi också på nytt taga upp frågan om riktlinjerna för skogsarbetarna.

Herr statsrådet Erlander: Herr talman! Jag ber först att till interpellanten få framföra mitt beklagande över det missöde, som har inträffat beträffande

Svar på interpellation. (Forts.)

tidpunkten för interpellationens besvarande. Det är fullkomligt riktigt, som interpellanten har sagt, att vi hade kommit överens om att interpellationen skulle besvaras på lördag, men vid det resonemang, som vi förde om denna sak, nämnde interpellanten själv först torsdagen som den lämpliga dagen, och jag trodde faktiskt, att det var ett tillmötesgående från min sida, när jag ändrade dagen från lördag till torsdag. Det missöde, som inträffade från socialdepartementets kanslis sida, var att när interpellationssvaret i går överlämnades till interpellanten, vilket om jag icke misstar mig gick till så, att interpellanten själv hämtade svaret i departementet i går klockan 12, fanns ingen anteckning gjord om att interpellationen skulle besvaras på torsdag. Jag är ledsen över detta missöde men skall i framtiden söka se till att på interpellationssvar angives tiden för interpellationens besvarande, så att icke något missförstånd skall behöva uppkomma. Jag trodde som sagt faktiskt, att jag gjorde interpellanten en tjänst genom att svara på torsdag i stället för på lördag.

Av sakinnehållet i det anförande, som interpellanten nyss höll, framgick ju, att interpellanten och jag äro helt ense beträffande den första punkten. Beträffande den tredje punkten kan jag gärna säga till interpellanten, att jag delar hans mening om att det var bra, att denna sak blev föremål för offentlig uppmärksamhet. På dessa två punkter ha vi således inga delade meningar. Beträffande den andra punkten äro däremot meningarna mer delade, fastän ingen av oss torde vara helt övertygad om att den mening han har är den enda absolut riktiga. Både interpellanten och jag kunna givetvis medge, att det är mycket svårt att veta på vilket sätt man mest stimulerar det man vill stimulera, nämligen att få den vana arbetskraften att stanna i skogen. Vi hade en lång serie överläggningar i socialdepartementet, innan jag blev övertygad om att det mest effektiva var att fastställa en hög procentsats. Det är dock en mycket hög procentsats, när man betalar ut 40 % på det belopp, som arbetaren faktiskt tjänar in. För att man skulle kunna ge en så hög procent var det ganska nödvändigt att fastställa en relativt hög minimiprestation. Att det skulle vara en minimiprestation har ju Kungl. Maj:t icke något ansvar för, eftersom riksdagen visserligen givit Kungl. Maj:t mycket fria händer men dock uttryckligen angav, att det skulle finnas bestämmelse om minimiprestation.

Nu vill jag ändå säga, att sådan utvecklingen sedan dess har blivit är det väl även ur skogsarbetarnas synpunkt alldeles uppenbart, att det var bättre att göra som vi gjorde, när vi fastställde en hög procentsats, nämligen 40 %, eftersom arbetarna nu kunna få dessa 40 % även på det som avverkas efter den 1 juli fram till den sista augusti. När vi räknade på dessa ting försökte vi konstruera en procent, som utslagen på det hela skulle för en normal skogsarbetare röra sig mellan 28 och 30 %, och vi trodde oss kunna nå detta genom att fastställa minimiprestationen till 150 kronor och den höga procentsatsen av 40. Möjligheterna för den vane skogsarbetaren, som stannar i skogen, ha ju nu väsentligt förbättrats, sedan perioden har förlängts med två månader. Han kan nu arbeta flera dagar i skogen och får sina 40 % utan någon ny minimiprestation. Jag tror därför, att utvecklingen har gjort, att det även ur de synpunkter, som förfäktas av dem, som ville ha en lägre minimiprestation, har blivit mer tillfredsställande än om man hade satt en lägre minimiprestation och en lägre procentsats.

Herr Jonsson i Järvsand: Herr talman! Jag tror att det kanske i detta sammanhang kan vara lämpligt, att man från skogsarbetarhåll uttalar den uppfattning, som jag vet är rätt allmän bland norrländska skogsarbetare för närvarande, nämligen att dessa bidragsbestämmelser numera utformats på ett mycket fördelaktigt sätt. Jag har för min del haft tillfälle att träffa ett flertal

Svar på interpellation. (Forts.)

skogsarbetare icke blott i Jämtland utan även i Västernorrland, och det har faktiskt icke förmärkts något egentligt missnöje under den senaste tiden. Det är faktiskt så, att detta bidrag på 40 % är betydligt större än vad vare sig vi här i riksdagen eller skogsarbetarna kunde tänka sig skulle bli fallet, då beslutet fattades.

Det är visserligen riktigt, som herr Persson i Landafors säger, att när detta beslut först offentliggjordes, förekom det en del missnöje främst beträffande tidpunkten för bidragets utgående. På en del håll i Norrland fann man det vara besynnerligt, att man skulle få del av detta bidrag först en månad senare. En hel del norrländska skogsarbetare förstå dock orsaken till detta. Bidraget har ju varit avsett att stimulera fram ökad vedavverkning och icke i främsta rummet att vara ett ekonomiskt bidrag till skogsarbetarna. Under sådana förhållanden var det naturligt, att man sökte finna en form, som avskilde bidraget från den tid, då gagnvirkeshuggningarna i allmänhet pågå. I Norrland pågingo dessa gagnvirkeshuggningar för fullt omkring den 1 april. När sedan våren utvecklades så, att dessa avverkningar slutfördes fortare än man förut hade beräknat, så tog ju arbetsmarknadskommissionen mycken hänsyn till de krav, som framfördes från skogsarbetarhåll, och för Norrlands vidkommande fick man tidpunkten för bidragets utgående framflyttad till den 23 april.

Jag vill med detta ha sagt, att det missnöje, som faktiskt har funnits bland de vana skogsarbetarna, är såvitt jag förstår i dag borta. Man har funnit att man har fått vad man på ett långt tidigare stadium ansåg skulle vara av värde för att stimulera vedproduktionen i landet.

Det är kanske ändå några synpunkter, som man måste tillägga till detta. Det gäller framför allt körarna. Det är tyvärr så, att den bidragsprocent, som skall utgå till körarna, blir illusorisk därigenom, att några körningar knappast kunna pågå i Norrland under nu ifrågavarande tid. Det skulle därför kanske vara skäl i att man från arbetsmarknadskommissionens och regeringens sida ville ta sig en funderare inför hösten, när markerna bli frusna, huruvida det icke finns anledning att förlänga tiden för bidragsprocenten beträffande körningar av ved. Jag vill icke med detta ge någon rekommendation för ett sådant beslut utan har endast velat framhålla, att man bör undersöka saken.

Jag skulle därefter be att få säga några ord i anledning av vad herr Persson i Landafors yttrade om arbetsgivarnas försök att sätta ned priserna efter det dessa premier blevo införda. Jag misstänker att detta uttalande kanske kan bero på en missuppfattning. I våra avtal ha vi nämligen olika priser för vinterarbete och för sommararbete. Sommarhuggningarna gå alltid med några procents lägre priser, och sommarhuggningsavtalet träder i kraft just den 1 maj. Det är alltså helt naturligt, att en skogsarbetare, som då övergår till sommarhuggning, får lägre priser. Sedan kan det ju tänkas, att det i Härjedalen gjordes försök att ytterligare pressa ned priserna, sedan riksdagen fattat sitt beslut. Det skulle i så fall, såsom herr Persson i Landafors också framhöll, kunna bero på att man praktiskt taget icke har några avtal i Härjedalen. Man saknar följaktligen kontroll över hur man där förfar i detta hänseende. Jag kan dock försäkra, att från de avtalsreglerade områdena kunna några sådana försök icke göras, eftersom priserna äro stipulerade i avtalet.

Sedan är det naturligtvis en annan sak, att det faktiskt varit så, att en del enskilda skogsägare under senare år ha betalat överpriser jämfört med avtalet. Det är möjligt, att det vid dessa enskilda avverkningar nu har skett någon mindre reducering av huggningspriset. I så fall är det ingenting att invända mot den saken, såvida dessa reducerade priser icke ha gått under avtalspriserna. Vi ha ju från organiserat skogsarbetarhåll alltid ansett det vara mycket beklagligt, att vi kommit i det läget, att våra avtal icke ha blivit respekterade

Svar på interpellation. (Forts.)

inom det enskilda skogsbruket. Om det nu faktiskt skulle bli så, att våra avtalspriser komma att gälla även där, är det för framtiden icke till någon skada för skogsarbetarna.

Herr **Jonsson** i Haverö: Herr talman! Redan när i anledning av en kungl. proposition motion väcktes i denna fråga, hade vi klart för oss, hurusom man i riksdagskretsar, inom skogs- och flottningsarbetareförbundet och även inom arbetsgivareföreningen var synnerligen tveksam om huruvida det föreslagna systemet var ett system som man överhuvud taget skulle kunna acceptera. Man gjorde nämligen från början mycket starkt gällande, att priserna på detta område borde regleras i vanlig ordning, och jag har hört många av herr Perssons partivänner fortfarande anse, att man här gått felaktigt till väga. Man skulle ha överlåtit åt fackföreningarna att ordna denna fråga.

Nu har här i dag herr Persson meddelat oss, att en ganska stor landsända, som uteslutande försörjer sig på skogsindustri, är fullständigt avtalslöst. Detta tillstånd sammanhänger därmed, att fackföreningsrörelsen överhuvud taget icke har kunnat komma in i detta område. Det ligger så till, att syndikalisterna behärska hela avtalsmarknaden i Härjedalen, och detta har gjort, att läget på detta område är fullständigt labilt. Men det vore ändå oriktigt, att man genom åtgärder från riksdagens sida skulle försöka få skogsarbetarna i Härjedalen att komma till insikt om felaktigheten i det sätt på vilket de behagat sammansluta sig.

Det var ett avsnitt av herr Perssons anförande som jag icke anser mig kunna låta stå alldeles oemotsagt. Herr Persson sökte göra gällande, att det var tack vare hans interpellation, som tiden för dessa skogspremier blivit utsträckt. Det är fullständigt felaktigt, ty redan samma dag, som dessa premier offentliggjordes i pressen, var jag personligen i förbindelse med arbetsmarknadskommissionen och fick då den upplysningen, att denna första period endast avsåg ett försök. Meningen var att utsträcka perioden eventuellt över hela sommaren. Det är hela sanningen, och det finns ingen anledning att söka göra gällande, att det skett genom några som helst påtryckningar från kommunisternas sida. Jag tycker, att det i varje fall är glädjande, att kommunisterna nu börjat intressera sig för denna fråga så pass mycket som de gjort. Det hade ju funnits tillfälle att göra en framstöt på ett tidigare stadium, under den tid av ett par, tre veckor, då vi resonerade här om denna fråga och ingen visste, om det överhuvud taget fanns några möjligheter att komma fram med en motion i detta ämne. Då hörde man ingenting från kommunisternas håll. Man var överhuvud taget inte intresserad för denna fråga vid denna tid. Vad nu detta intresse egentligen innebär, om det är ett sent uppvaknande eller om man tänker sig att söka förbättra systemet, vill jag i detta sammanhang icke yttra mig om.

Jag måste för min del erkänna, att när prestationstiden bestämdes av riksdagen, ansåg jag också, att den var alltför långt tilltagen, och jag trodde, som herr Persson i Landafors sagt i dag, att det skulle innebära, att detta system icke skulle komma att bli tillräckligt effektivt. Jag har emellertid sedan dess fått lov att justera min uppfattning, och jag är nu övertygad om, att detta system varit det mest effektiva tack vare den högre procenten. Skulle vi ha fått det lägsta prestationsbeloppet, d. v. s. 100 kronor och 30 procent, tror jag inte, att systemet skulle ha fått samma effekt. Om systemet icke nu får önskad effekt är detta beroende på den enkla omständigheten, att vi inte ha tillgång på arbetskraft ute i skogarna. Det kommer nämligen här inte främst an på om systemet är tillräckligt effektivt utan om det överhuvud taget finns folk att uppbringa för detta arbete, då de ha sysselsättning på andra områden. Jag har haft tillfälle att komma i kontakt med oerhört många skogsarbetare,

Svar på interpellation. (Forts.)

men jag har inte hört någon som sagt, att han inte hade något att göra för närvarande och att han inte heller tänkte gå ut i skogen och arbeta tack vare att systemet inte blivit som han önskat, utan alla som jag kommit i kontakt med ha ansett, att detta system är till fyllest, och man har inte på något sätt önskat, att statsmakterna skulle ingripa på ett effektivare sätt, än som här skett.

Herr **Hedlund** i Rådomb: Herr talman! I likhet med ett par andra talare här har jag den erfarenheten, att statsbidragen för huggning ha mycket kraftigt ökat tillgången på skogsarbetare för vedhuggning och massavedhuggning, till och med så kraftigt att man på sina håll har haft svårt att få nödig arbetskraft till vårbruket, och jag utgår ifrån att de svårigheter som man har vid vårbruket komma att bli ännu större under skördetiden.

Jag skulle vilja säga ett par ord om körarpremierna, och det är av den anledningen som jag anhållit om ordet, herr talman. Det är på det sättet, att man inte gärna framkör veden ur skogen, med mindre än att det är snö på marken. Det betyder, att man under den tid, då premiesystemet hittills har gällt, och under den tid det kommer att gälla fram till den 30 september praktiskt taget icke kan för körningens del komma i åtnjutande av statspremierna. När nu körarna inte alls veta, hur det kan komma att ställa sig under den tid, då man egentligen plägar köra fram veden, alltså när vi fått snö på nytt, är det uppenbart, att premierna för körarnas vidkommande icke ha den stimulerande verkan på avverkningarnas igångsättande som de egentligen skulle kunnat få. Det är därför enligt min mening angeläget, att man talar om för skogskörarna, huruvida de kunna räkna på att premier skola utgå även under den tid av året, då man verkligen kan frakta fram veden ur skogarna, eller om det är meningen, att dessa bestämmelser om premier skola bli tomma ord, skola bli ett rent spegelfäkeri för körarnas vidkommande. För övrigt torde man kunna säga att om man i vinter vill ha fram största möjliga vedkvantitet ur skogarna, är det nödvändigt att med hjälp av premierna se till att hästarna under den lämpligaste framkörningstiden komma att utnyttjas i all den utsträckning som är möjlig.

Herr **Jansson** i Aspeboda: Herr talman! Genom länsblockmyndigheternas försorg har i början av maj månad utsänts en förfrågan, huruvida de jordbrukande skogsägarna ville förbinda sig till att eller ansågo sig kunna forsla fram ved före den 1 oktober. Som överblockledaren i min egen kommun fick jag mottaga alla de blanketter som det härvidlag var fråga om. Jag vände mig då till representanter för byalagen med en förfrågan, om de ville gå i kring och höra sig för, om det överhuvud taget fanns någon som ville köra ved före den 1 oktober. För mig slog det alldeles slint, jag fick inte in något jakande svar. Detta rapporterade jag till länsblockmyndigheten i Kopparbergs län och frågade, om det bara var i vår kommun, som förhållandena voro sådana. Jag fick det svaret, att det var ungefär likadant överallt. Detta beror tydligen därpå, att det är ytterst få som lyckats få någon tid över från skötsel av sina jordbruk, även om veden ligger så till, att det skulle kunna gå att forsla fram den på barmark. Först på hösten, sedan arbetena vid jordbruket äro avslutade, blir det möjligt för folk att ge sig iväg till skogarna, och för många blir det möjligt, först då kolden sätter in och det blir slädföre.

Det har, herr talman, för skogskörarna blivit, som herr Hedlund säger, ett rent spegelfäkeri. De veta icke, om de komma i åtnjutande av den premie som det här vinkats med eller om den kommer att dragas in. Detta gör, att det är många skogsägare i dag, som inte bry sig om vedhuggning. Det är gott och väl

Svar på interpellation. (Forts.)

att de kunna tjäna pengar, men körarna vilja också ha en femöring med, om de skola vara med i leken. Det är alltså många som inte veta, om de skola delta i huggningen, och därför vill jag framhålla, att det torde vara av nöden, att vederbörande myndigheter i tid taga upp denna fråga till ny prövning och meddela detta, så att åtminstone inte de skogsägare avhålla sig från vedhuggning som eljest skulle komma att hugga ved, om de visste, att de skulle få bättre priser.

Herr **Persson** i Landafors: Herr talman! Till herr Jonsson i Haverö vill jag säga, att om han har uppfattat mitt resonemang om premieperiodens längd på det sättet, att det skulle vara tack vare min interpellation, som periodens ökats med två månader, så måste detta helt enkelt bero på en missuppfattning. Jag konstaterade bara att det skett en förlängning av perioden med två månader och att interpellationens önskemål sålunda uppfyllts, och det är ju någonting helt annat. Jag har inte alls velat bestrida, att det redan tidigare varit påtänkt att perioden skulle förlängas med två månader eller att det möjligen skulle bli en andra period. Vad jag framhöll i interpellationen var bara, att detta i så fall borde ha kungjorts för de skogsarbetare, som tänkte söka sig till skogen men som inte gjort det, för att de därigenom skulle få klart för sig att perioden var så pass lång, att de i alla fall skulle hinna få del av dessa huggningspremier.

Man har här så smått försökt göra en politisk debatt av det hela, men jag vägrar för min del att gå in på någon sådan, ty jag anser inte att detta är någon politisk fråga. Jag skulle bara vilja säga, att även om det skulle föreligga några underlåtenheter från kommunistisk sida, som gjort att socialdemokraterna ensamma skulle kunna tillskriva sig förtjänsten av den skogsarbetarpolitik, som förts hittills, så ha dock de vana skogsarbetarna varit rätt missnöjda med denna politik, och i en sådan situation är det väl förklarligt, om kommunisterna ifrågasätta att åtgärder böra vidtagas för att bättra på det hela.

De frågor, som jag ställde senare i interpellationen, hänga ju samman med rent tekniska anordningar i fråga om de nya bestämmelser och direktiv, som utfärdats.

Herr **Jonsson** i Haverö: Herr talman! Jag vill bara till herr Persson säga, att jag har inte på något sätt gjort gällande, att socialdemokraterna enbart skulle kunna tillskriva sig förtjänsten av den politik, som här förts. Jag bara konstaterade att riksdagen var fullkomligt enhällig, när beslutet om den nuvarande anordningen fattades, och att det inte annat än möjligen från motionärernas sida gjordes någon invändning mot periodens längd. Detta innebär ju inte att jag velat tillskriva något särskilt parti äran för vad som gjorts.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 617 av herr *Birke m. fl.*

§ 8.

Föredrogs den av herr *Senander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet i anledning av visst avskedande av sex e. o. vagnstäderskor vid statens järnvägar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag, dels ock i ämnet väckta motioner. Förslag till
butik-
stängningslag.

Genom en den 9 mars 1945 dagtecknad proposition, nr 197, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till butikstängningslag.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft tre i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 335 av herr *Boman m. fl.* samt inom andra kammaren nr 525 av herr *Sköldin m. fl.* (lika lydande med I: 335) och nr 554 av herrar *Hammarlund* och *Thorell*.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med förklaring att det genom propositionen framlagda lagförslaget icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till butikstängningslag;

B. att motionerna I: 335, II: 525 och II: 554 måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Hage*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Sköldin*: Herr talman! I egenskap av en av motionärerna i anslutning till regeringens proposition i detta ämne vill jag anföra några synpunkter. Jag noterar med tillfredsställelse, att utskottet icke velat vara med om att ge statens tobaksnämnd ett större inflytande än vad som tilldelats densamma jämlikt instruktionen av den 11 juni 1943. Detta betyder, att man icke velat utsträcka den s. k. nyetableringskontrollen även till landsbygden. I konsekvens härmed har tobaksnämndens besvärsmätt begränsats att avse tillstånd till tobaksförsäljning i städer och stadsliknande samhällen.

Jag skulle ha varit ännu mera tillfredsställd, om utskottet velat acceptera de i motionen gjorda erinringarna mot införande av en ny tolkning av begreppet »annan handel». Det är den stora frågan i detta sammanhang. Som bekant har hittills gällt den ordningen, att vid beviljande av tillstånd till s. k. trafikiosker att sälja tobaksvaror hänsyn tagits till konkurrens med sådan handel, som legat i närheten och som i konkurrenshänseende direkt berörts. Nu skall man, enligt utskottsförslaget, kunna säga nej till ett sökt tillstånd, också om det inte i närheten finns någon tobakshandlare, som direkt kan beröras av konkurrensen. Hänsyn skall, enligt regeringens förslag, tagas till omsättningsminskningen inom »ett större område». Utskottet har mjukat upp eller åtminstone begränsat detta i viss mån genom att tala om »hänsyn till specialtobakshandelns läge i stort inom orten». Men jag hävdar, herr talman, att bestämmelsen likväl är mindre lycklig.

Det blir en unik situation som uppstår, om riksdagen accepterar detta. Den som vill söka tillstånd till en trafikiosk har först och främst att visa, att platsen har en mera betydande trafik, varför det gäller att tillgodose den resande allmänhetens berättigade intressen. Men om trafiken är mera betydande, så kommer det många kunder till trafikiosken och omsättningen blir stor. Det kan följaktligen inte undvikas, att kiosken kommer att konkurrera med andra handlare, som sälja samma varor, i synnerhet om hänsynen skall gälla ett stör-

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

re område eller — såsom utskottet säger — hela orten. Den situationen uppstår sålunda, att om sökanden kan styrka vad som fordras i 11 § 3 mom. 4) så kan han stupa på bestämmelsen om hänsyn till de konkurrensberörda inom orten, även om ingen finns alldeles i närheten. Man har svårt att förstå, hur lagens öppet uttalade syfte att gagna allmänheten under sådana förhållanden skall kunna realiseras.

Bärande skäl saknas alltså enligt min mening för den föreslagna ändringen. Emellertid kan man nu ändra en lag från tid till annan nära nog hur som helst. Det gäller dock i varje fall enligt mitt förmenande, att man icke skärper bestämmelserna i lagarna och tillämpar dem retroaktivt. Men detta är just, vad som kommer att ske i detta fall, om andra kammaren följer utskottet och första kammaren, som redan fattat beslut i ärendet. Nu gällande butikstängningslag är, när den vid nästa årsskifte utlöper, sex år gammal. Under dessa år har meddelats en mängd tillstånd enligt en mindre restriktiv tolkning av begreppet »annan handel». Håller jag mig till de s. k. trafikioskerna, så finns enligt propositionen i ämnet 1 238 sådana. Alla dessa tillstånd jämte över 4 000 andra tillstånd enligt butikstängningslagens § 11 skola sökas på nytt, innan nya lagen träder i kraft. Av dessa finns ett betydande antal i landsorten, vilka enligt utskottets egen ståndpunkt att icke släppa fram tobaksnämnden som planhushållare på den rena landsbygden borde ha utmönstrats, så att det fått gälla utan nytt ansökningsförfarande. Nu är emellertid syftet med omprövningen, att man skall i kraft av de skärpta bestämmelserna i städer och stadsliknande samhällen indraga kiosktillstånd, vilka varit gällande under en tid av upp till 6 år. Detta blir, herr talman, enligt mitt förmenande en lagstiftning med retroaktiv verkan. Såvitt jag vet brukar det inte gå till på det sättet i svensk lagstiftning. Skärper man en bestämmelse, så får denna gälla framåt från och med den dag, lagen trätt i kraft, men tillämpas icke bakåt på förhållanden som reglerats enligt tidigare gällande lagar. Jag tror, att kammaren bör aktgiva på denna sida av saken. Ehuru jag har svårt att förlika mig med den nya tolkningen av begreppet »annan handel», kan jag med jämnmot finna mig i att utskottsforöslaget på den punkten antages. Men jag tycker, att man så att säga borde dra ett streck och säga ifrån, att den nya bestämmelsen bara skall gälla beträffande ansöknningar som ingivas från och med att den skärpta bestämmelsen trätt i kraft.

Ytterligare en sak förtjänar påpekas i sammanhanget. Genom utskottsforöslagets antagande vidgas alldeles oerhört den krets som erhåller rätt att överklaga länsstyrelsernas beslut om trafikioskstillstånd. I allmänhet har man nog inte gjort klart för sig vad detta betyder. När ett tillstånd sökes, skall stadsfullmäktige, respektive kommunalfullmäktige, polismyndigheter m. fl. yttra sig. Nu tillkommer för städer och stadsliknande samhällen även statens tobaksnämnd, ett till Stockholm förlagt organ. Hur denna nämnd skall hinna med allt detta arbete, som uppstår i samband med att den skall pröva alla dessa ärenden, är väl svårt att förstå, och det är sannolikt, att tobaksnämndens arbete kommer att bli så omfattande, att den får jämnt jobb med att klara alla ansökningshandlingars slutliga behandling under den tid som denna lag kommer att gälla. Men när sedan länsstyrelsen fattat sitt beslut, finns det möjlighet för överklagande från en ofantligt vidgad krets. Det blir förklaringar och påminnelser, slutpåminnelser och intyg i en ständigt stigande ström. Pappren komma så att säga att yngla av sig. Är det verkligen nödvändigt med denna pappersexercis? Vi som ute i bygderna sitta som kommunala förtroendemän och pröva dessa ärenden, vi veta ju, vilka oerhörda luntor som uppstå.

Andra lagutskottet anser, att dess accepterande av den nya tolkningen av begreppet »annan handel» är nödvändigt som en konsekvens av »de av statsmak-

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

terna redan godtagna principerna för anordnande av detaljhandeln med tobaksvaror». Jag tillåter mig, herr talman, att anmäla en avvikande mening såvitt angår de nya bestämmelsernas tillämpning på handelsrättigheter, som redan finnas, då den nya lagen träder i kraft. På s. 13 i sitt utlåtande talar utskottet om att de nya principerna bestå i nyetableringskontroll samt inlösen eller utspredning av redan befintliga tobaksaffärer. Men vad har ett härjande bland sedan lång tid tillbaka existerande handelsrättigheter med nyetableringskontroll att skaffa? Här mäter lagstiftaren med två olika mått. Någon inlösen är det inte fråga om vid indragande av handelsrätt för trafikbioskier.

Jag begagnar tillfället att erinra om att vid ärendets behandling i första kammaren i lördags medgav herr Bårg i Katrineholm — till för kort tid sedan ledamot av tobaksmonopolets styrelse och för närvarande ledamot av statens tobaksnämnd — att här finns en lucka, som man måste tänka på att täppa till, om man skulle fortsätta vidare på den inslagna vägen. Själv tycker jag att denna lucka, alltså den olika behandlingen av två återförsäljarkategorier, borde ha täppts till innan man antager vad utskottet här föreslår.

Till detta skulle jag vilja knyta en annan anmärkning. Med största säkerhet är det nog bara staten, som skulle falla på den idén att begränsa antalet försäljare av en egentillverkad vara och betala ut stora penningssummor i ersättning till affärsinnehavare för att de slagit igen sina affärer. Med sådana åtgärder misskrediterar man enligt mitt förmenande statsdriften på ett sätt som jag anser mycket betänkligt. Jag anser mig så mycket mer kunna ge uttryck åt en sådan mening som herr Bårg i Katrineholm under förstakammardebatten också anslog pessimistiska tonfall beträffande framkomligheten i långa loppet av den väg som man slagit in på. Kanske är den dag mindre avlägsen än man tror, då en opinion växer fram för att man inte skall bygga ut skråförhållandena inom tobakshandeln vidare utan att de tvärtom böra försvinna. Det blir i längden en hopplös uppgift att med konstlade medel upprätthålla en särställning för de s. k. tobaksspecialisterna, ett i och för sig dubiöst uttryck i en tid av rationell varudistribution.

Herr talman! Låt mig till sist säga några ord om övergångsbestämmelserna. Regeringen har föreslagit att tillstånd, som gälla viss tid efter den 31 december 1945 eller tills vidare, skola gälla utan nytt ansökningsförfarande. Utskottet anför att tillstånd, som utlöpa den 31 december i år, skola gälla tills vidare även därefter intill dess ansökan blivit prövad, under förutsättning att ansökan ingivits före den 1 oktober i år. Till detta vill jag säga, att det inte finns några tillstånd, som gälla tills vidare efter den 31 december 1945, av den enkla anledningen att ingen länsstyrelse kunnat ge tillstånd för längre tid än själva lagen gäller. I denna del regleras sålunda övergångsbestämmelserna ett förhållande, som inte existerar i verkligheten. Och vad tillstånd på viss tid beträffar, förhåller det sig så att sådana endast finnas i Älvsborgs län. I alla andra län gälla tillstånden till den 31 december 1945. De övergångsbestämmelser, som här erbjudas riksdagen till antagande, äro alltså på en punkt komplett meningslösa.

Jag medger att situationen kan te sig komplicerad sedan första kammaren tagit utskottets förslag. Men om andra kammaren bifaller ett par yrkanden, som jag här skall be att få göra, så tror jag att det skulle finnas utsikter för en sammanjämkning, gående ut på att riksdagen godtog den nya tolkningen av begreppet annan handel men samtidigt begränsade tillämpningen därav att gälla ansökningar, som ingivits efter nya lagens ikraftträdande.

Däriigenom skulle man slippa att sätta i gång en ofantlig papperskvarn för omprövning av alla tillstånd, som meddelats enligt 1939 och 1942 års lagar. Dessa rättigheter ha ju tidigare prövats av respektive kommunala myndigheter

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

och länsstyrelser och kunna även ha överklagats hos Kungl. Maj:t, och jag kan inte förstå vad det finns för rimlig anledning att tro, att tobaksnämnden skulle ha större förutsättningar att pröva dessa tillstånd än de nämnda instanserna. Jag anser det riktiga vara, att de tillstånd, som nu gälla, i varje fall inte skola behöva prövas på nytt efter de nya bestämmelserna, utan att det i detta sammanhang klargöres att detta endast gäller nya affärer.

Jag vill alltså, herr talman, föreslå att butikstängningslagens § 11, mom. 3, erhåller följande lydelse: »Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skola vid prövning av ansökning följande regler lända till efterrättelse, därvid hänsyn bland annat skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan *i närheten bedriven och i konkurrenshänseende direkt berörd* handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen.»

Vidare yrkar jag, att övergångsbestämmelsen erhåller följande lydelse: »Tillstånd jämlikt 11 § i någon av butikstängningslagarna den 22 juni 1939 och den 18 juli 1942, som äro gällande intill det denna lag träder i kraft, skola anses gälla tills vidare utan särskilt ansökningsförfarande.»

Bägge dessa yrkanden sammanfalla med vad som yrkas i den av mig m. fl. framförda motionen.

Herr **Jonsson** i Skutskär: Herr talman! Efter herr Sköldins anförande kan jag fatta mig tämligen kort, men jag skulle dock såsom motionär vilja framföra några allmänna synpunkter i anledning av det här föreliggande lagförslaget.

Jag vill då först och främst ge uttryck för min tillfredsställelse över att utskottet inte följt Kungl. Maj:t så långt att utskottet gått med på utökade befogenheter för tobaksnämnden. Gudarna skall veta att denna institution redan har tagit sig tillräckliga befogenheter utan att det nu i lag skall behöva fastställas några nya sådana.

Jag måste också tillstå att jag många gånger ställt mig frågande inför nödvändigheten av alla bestämmelser, som man kringgärdar kioskhandeln här i landet med. Öppnar jag t. ex. en kaféerörelse, möter det inga svårigheter att få tobaksrättigheter, t. o. m. utan hörande av tobaksnämnden. Men råkar jag öppna en kiosk i ett industrisamhälle, vilken har ett bra läge ur försäljningssynpunkt, då nekas jag att sälja tobaksvaror efter butikstängningstid, om också den närmaste specialtobakshandeln ligger mitlids därifrån, såvida jag inte kan åberopa att jag är partiellt arbetsför eller att min kiosk ligger invid en större eller järnvägspunkt. Ja, icke ens sådana skäl tar tobaksnämnden hänsyn till, ty i dess instruktion återfinnes inte någon motsvarighet till butikstängningslagen § 11, p. 7, ett förhållande som jag finner ganska anmärkningsvärt.

Att hänsyn bör tagas till specialtobakshandeln ur konkurrenssynpunkt, särskilt när det gäller försäljning av varor efter affärstid, är ju ganska förstaeligt. Men varför skall man tvinga den köpande allmänheten in på kaféer och ölsyltor för att efter affärstid fylla sitt behov av tobaksvaror? Visserligen lär det vara olagligt att gå in där för att bara köpa tobak, men det sker, såsom säkert alla veta, mycket ofta.

Ett av huvudskälen för tobaksnämndens tillkomst lär ha varit att man ville sanera tobakshandeln. Jag har emellertid för min del mycket svårt att förstå, att man skulle kunna få till stånd en sådan sanering på de vägar, som man hittills gått. I tobaksnämndens instruktion heter det ju också att man skall taga hänsyn till allmänhetens berättigade anspråk på bekväm tillgång till tobaksvaror, men på den punkten har det brustit åtskilligt. Man har i stället från tobaksnämndens sida ofta avslagit ansökningar, trots att dessa

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

tillstyrkts av vederbörande länsstyrelse och andra myndigheter. Häromdagen fick jag tillfälle att taga del av ett ärende — det gällde ansökan om tobaksrättigheter för en kiosk som hade kioskstillstånd — som tillstyrkts hela vägen nerifrån och upp, av allmänheten på platsen, av de kommunala institutionerna och av länsstyrelsen, men som avslagits av tobaksnämnden under den motiveeringen att det tidigare fanns fem försäljningsställen på platsen. Vad var det för försäljningsställen? Jo, speceriaffärer, en kemikalieaffär och slutligen en enda tobaks- och pappershandel. Detta visar ju att tobaksnämnden inte tar hänsyn till allmänhetens behov av bekväm tillgång till tobaksvaror.

Därtill kommer att jag gärna vill tro att vi från riksdagens sida äro intresserade av att det statliga företaget tobaksmonopolet under normala tider skall kunna få största möjliga avsättning av sina varor.

Jag har också svårt att tro att man på hittills följda vägar skall kunna sänka tobakshandeln, och jag tänker då inte minst på en sådan sak som tobaksmonopolets senaste krav på rabattsänkning för återförsäljarna. En sådan rabattsänkning skulle, även om man ser det mot bakgrunden av de stegrade priserna på tobaksvaror under de senare åren, kunna åstadkomma större sociala skadeverkningar än vad någon gång konkurrensen från kioskhandeln skulle kunna göra. Ja, jag är t. o. m. så djärv att jag i likhet med en talare i första kammaren skulle vilja ifrågasätta, om man inte skulle kunna släppa tobakshandeln helt fri. Jag måste fråga mig, om det överhuvud taget är nödvändigt att ha butikstängningslagen kvar när det gäller dessa impulsvaror. Och varför skulle man inte kunna låta samhället dra nytta av den mer och mer rationella försäljningsorganisation, som kioskerna hålla på att bli.

Som frågan nu ligger till, kan jag för min del inte göra något annat än att kort och gott yrka bifall till det förslag, som är framlagt av herr Sköldin.

Herr statsrådet Erlander: Herr talman! Jag ber först att till andra lagutskottet få framföra min tacksamhet för den behandling, som Kungl. Maj:ts här föreliggande proposition blivit föremål för. Det är, såsom kammarens ledamöter torde ha funnit, på mycket obetydliga punkter som det kungl. förslaget blivit underkastat någon justering. Jag har för min del ingenting emot de justeringar, som äro gjorda, även om det givetvis kan väcka en viss betänklighet att man alltid när dessa frågor äro före vidgar begreppet kioskhandel genom att lägga till någon vara. Andra lagutskottet har nu lagt till honungen, och det är kanske inte så mycket att säga därom — det är ju inte någon stor sak. Men om denna tendens skall fortsätta, blir ju skillnaden mellan kioskhandeln och den av stränga bestämmelser kringgårdade butikshandeln mindre och mindre.

Den ärade talaren tog upp problemet, om vi överhuvud taget behöva ha någon butikstängningslag för tobakshandeln. Jag skulle ha förstätt honom bättre om han inte gjort någon reservation utan ställt frågan som så: behöva vi överhuvud taget ha någon butikstängningslag? Jag måste, herr talman, medge att sedan vi fått en arbetstidslagstiftning för de affärsanställda, föreligger inte längre samma trängande behov av en butikstängningslag som det gjorde då lagen kom till. Men det gäller för alla varor och inte bara för tobaksvaror. Att vi emellertid behållit butikstängningslagen, trots att vi funderat litet på att ta bort den, beror därpå att om man eliminerar den reglerande faktor, som butikstängningslagen utgör, får man naturligtvis i mycket stor utsträckning ett öppethållande av affärer inte bara för tobaksvaror utan även för en rad andra impulsvaror, såsom det moderna uttrycket lyder. Detta kunna de stora affärerna lätt klara. Men de små affärerna, som ofta skötas av en enda person, skulle av konkurrenshänsyn tvingas att hålla öppet i samma utsträckning. Re-

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

sultatet skulle utan tvivel bli, att arbetsförhållandena just för de i småaffärerna sysselsatta skulle bli ganska orimliga. Detta är anledningen till att vi behålla regleringen av arbetstiden i butikstängningslagen. Många gånger har man för att skydda de anställda måst vidtaga åtgärder, som ur andra synpunkter varit impopulära. Det är klart att vi här stå inför ett problem om en avvägning mellan allmänhetens intresse och de anställdas intresse. Hur denna avvägning skall ske är en fråga, där meningarna kunna vara delade.

Jag tror nu för min del, att såsom saken ligger till det icke är mycket att göra, ty man måste i konsekvensens namn säga, att den skärpning av kioskhandeln, som här föreslås, endast är en följd av det beslut, som riksdagen fattade 1943, då man ville genomföra en sanering av tobakshandeln. Det skulle ju ändå vara ganska besynnerligt, om man å ena sidan begränsar den vanliga tobakshandeln och till och med inlöser affärer enligt det beslut, som fattades 1943, men å andra sidan släpper loss en obegränsad handel i kioskerna. Vad som då bör göras är naturligtvis att man tar upp till diskussion de principer, som lågo till grund för 1943 års beslut. Anser man sig då icke längre böra begränsa tobakshandeln ur synpunkten av dess ekonomiska bärighet bortfaller den konsekvens av 1943 års beslut, som nu ligger på kammarens bord i form av detta förslag till ny butikstängningslag. Så ligger saken i själva verket till.

Sedan föranleder vad som här yttrats icke till många ord mera från min sida. Beträffande begreppet »annan handel» tycker jag, att andra lagutskottet på s. 13 mycket bra klargjort, vad man syftar till i såväl proposition som utskottsutlåtande. Jag tror att den som läser vad andra lagutskottet skrivit där i några få satser måste säga, att den argumentering, som där läggs fram, är bindande. Man kommer icke förbi den, om man överhuvud taget, såsom jag nyss sade, vill acceptera tanken på en reglering av tobakshandeln.

Beträffande farhågorna för att vi nu skola införa någonting alldeles nytt, när det förordas att de gällande tillstånden skola omprövas, vill jag säga, att det vore ganska meningslöst om man, när man skärper lagstiftningen, icke skulle ha möjlighet att företa en omprövning. Det är nog icke så ovanligt som herr Sköldin tror att man går till väga på det sättet. I händelse jag i fortsättningen kommer att handlägga dessa ärenden kommer jag att gå fram med varsamhet såsom det är antytt i den kungl. propositionen på s. 42.

Vad slutligen beträffar frågan om att man här skulle ta det förslag till övergångsbestämmelser, som motionären nu framlagt, följer av vad jag redan sagt, att jag icke tror att det är förenat med någon risk att följa andra lagutskottet på den punkten. Jag tror uppriktigt sagt, herr talman, att andra kammaren i likhet med vad första kammaren redan gjort kan ta detta andra lagutskottets utlåtande i dess helhet och göra det till sitt.

Herr Birke: Herr talman! Andra lagutskottet har föreslagit ett par ändringar i ordalydelsen av Kungl. Maj:ts förslag, i vad detsamma avser 11 §.

För det första föreslår utskottet, att länsstyrelserna endast skola behöva inhämta utlåtande från statens tobaksnämnd, när ansökan avser försäljning av tobaksvaror i stad eller stadliktande samhälle. Härigenom avkopplas tobaksnämndens befogenheter i ärenden, som avse den rena landsbygden och som tobaksnämnden i det avseendet tidigare haft. Jag anser emellertid för min del, att tobaksnämndens medverkan även här skulle kunna vara av betydelse för åstadkommandet av viss enhetlighet, och vidare att tobaksnämnden borde få tillfälle att framföra sina synpunkter på en ansökan även med hänsyn till dennas lämplighet ur affärsmässiga synpunkter.

För det andra föreslår utskottet, att varusortimenten skola utvidgas. Förra gången butikstängningslagen var föremål för riksdagens behandling före-

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

togos också vissa utvidgningar av varusortimenten. Fortsätter utvecklingen på detta sätt komma ju kioskbutikerna att bli verkliga diverseaffärer, som få sälja på utsträckt tid till förfång för andra affärer, vilka falla under butikstängningslagen. Härigenom uppstår, så vitt jag kan förstå, en orättvisa, och det blir ingen likhet inför lagen.

Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av 11 § är enligt min uppfattning mera acceptabelt ur handelns synpunkt än utskottets förslag, och därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på andra lagutskottets hemställan i denna del och bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Larsson i Östersund: Herr talman! Efter det principiellt klarläggande anförande, som statsrådet Erlander nyss hållit, finns det ju ingen anledning för mig att utgående från samma synpunkter som han söka motivera andra lagutskottets inställning till den föreliggande frågan. Jag kan försäkra kamraren, att statsrådet Erlander gav den rätta bakgrunden åt frågan när han framhöll, att anledningen till att andra lagutskottet så enhälligt som skett kunnat ansluta sig till detta förslag till butikstängningslag, en lag, som ur allmänhetens synpunkt kan ha sina sidor, var just den att utskottet ansåg, att när riksdagen 1943 beslutat en begränsning av tobakshandeln på visst sätt, så hade utskottet såsom företrädare för riksdagen nu ingenting annat att göra än att pröva det föreliggande förslaget med utgångspunkt från en redan godtagen princip. Jag vill påpeka, att det härvidlag icke bara är allmänhetens och de anställdas intressen, som skära sig. Herr Birke har nämligen varit talesman för ett intresse och herr Sköldin för ett annat. Det råder alltså ett konkurrensförhållande mellan olika handelsutövare, om jag så får säga.

När det gällde att acceptera själva utgångspunkten, nämligen saneringen av tobakshandeln, fann utskottet, att Kungl. Maj:ts förslag i stort sett var tillfredsställande. Vi önskade emellertid också tillgodose något, som vi ansågo vara ett allmänhetens intresse. Därför tillkom denna ändring i 11 §, som innebär att tobaksnämnden icke får samma möjlighet att reglera tobakshandeln på den rena landsbygden som i städer och stadsliknande samhällen. Vidare tillmötesgingo vi kioskägarnas intressen genom att i övergångsbestämmelserna infoga en passus, som gör det möjligt för dem att under den tid, då deras rättigheter äro föremål för prövning, fortsätta sin verksamhet. I övergångsbestämmelserna säges tydligt ifrån, att alla de tillstånd, som skola upphöra att gälla den 31 december 1945, skola få fortlöpa under förutsättning att ansökan om nya rättigheter göres före den 1 oktober. För herr Sköldin, som hyste farhågor för att tobaksnämnden icke skulle hinna ompröva rättigheterna ens under nästföljande 3-årsperiod, borde en sådan övergångsbestämmelse faktiskt vara värdefull, ty den ger ju möjlighet åt dem, som icke hunnit få sina ansökningar prövade, att fortsätta sin verksamhet även under kommande år. Inom andra lagutskottet, vars uppfattning jag fullständigt delar, menade vi, att detta var ett hänsynstagande till motionärernas önskemål och jämväl kioskhandelns intressen. De mera restriktiva bestämmelserna, avseende tobaksnämndens befattning med dispensgivningen på landsbygden, ansåg utskottet sig icke kunna följa, utan att riksdagen därvidlag borde fullfölja sitt beslut av år 1943 och icke göra detta illusoriskt.

Vidare vill jag för min del säga, att jag i stort sett är av den meningen, att kioskhandeln trots allt kommer att utvidgas. Statsrådet Erlander framhöll också, att varje gång denna fråga är före allt flera varor få möjlighet att försälgas i kioskerna. Jag finner denna utveckling ganska naturlig, detta särskilt med tanke på att allt flera varor nu finnas paketerade och sålunda icke äro utsatta för de hygieniska vådor, som tidigare funnits vid försäljningen av dem.

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

Jag tänker då särskilt på en vara som honungen, som numera säljs paketerad och alltså i fullt betryggande hygienisk form. För 20 år sedan hade detta varit fullkomligt otänkbart. Jag vill för övrigt som min personliga mening framhålla, att hela vår inställning till kioskhandeln måste tagas upp till förnyad omprövning, ty jag tror icke att det ur allmänhetens synpunkt kan vara lämpligt att man icke ger tillstånd till försäljning i kiosk av vissa varor, som kunna betraktas som impulsvaror och som kunna saluföras utan bortseende från hygienens krav.

Herr talman! Jag skulle ha kunnat säga en hel del saker som replik till både herr Sköldin och herr Jonsson i Skutskär, men jag skall inskränka mig till ett genmäle mot herr Sköldins påstående, att tobaksnämndens verksamhet skulle misskreditera staten som arbetsgivare. Jag kan för min del icke finna att så är fallet. Då tobaksnämnden genom inlösen och kontroll av nyetablerade företag söker begränsa antalet av dem, som söka sin utkomst på detta område, och gör detta under sådana former, att de flesta yrkesutövarna bli socialt sett subventionerade, måste jag för min del säga, att staten visar mycket stor social förståelse för yrkesutövarna och att en del enskilda firmor och bolag i det avseendet skulle kunna ta staten till föredöme.

Herr Birkes farhågor för att de varor, som enligt förslaget komma att föras in under dessa bestämmelser, skulle komma att skapa ytterligare svårigheter för handeln, har utskottet icke kunnat dela. Vi ha inom utskottet diskuterat den föreliggande frågan även ur den synpunkten. För min del tror jag icke, att den ökning av omsättningen, som kan bli en följd av denna åtgärd, blir så betydande att den kan inverka på omsättningen i de livsmedelsaffärer, som saluhålla dessa varor.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till andra lagutskottets förslag i dess helhet.

Herr Brandt: Herr talman! Jag skulle ha kunnat avstå från ordet även jag efter det anförande, som statsrådet Erlander nyss höll, men jag kan kanske få använda tillfället att helt och hållet understryka de synpunkter han anförde och i vilka jag själv helt och hållet instämmer.

Jag skall också använda tillfället att anföra några synpunkter utöver vad som här kanske redan sagts. Herr Sköldin anförde några citat från första kammaren, och han sade, såvitt jag förstod, att vad det här gäller är faktiskt att göra den här handeln fri. Jag skulle innan jag går vidare vilja anföra ett citat ur finansministerns anförande, när frågan diskuterades 1942. Han sade bland annat: »Det visar sig nämligen, att en fullständigt fri handel icke leder till att mängden av distributörer kommer att minska genom att de större och mera effektiva slå ut de små. I stället skapas massor av proletära existenser, som för att skaffa sig något livsuppehälle ta ungefär vilken inkomst som helst.

Detta har lett till att det för närvarande inom den s. k. fria handeln försiggår en utveckling, som alla känna och som innebär, att detaljhandlarna tillsammans med grossister och producenter försöka organisera handeln på ett sådant sätt, att man inte får denna stora rad av små existenser, som så att säga befinna sig under existensminimum och där missnöjet med all rätt är mycket stort.»

Han ställde också frågan: »Är det möjligt för ett statligt företag, en statlig stor producent, som har monopol, att ställa sig på en helt annan ståndpunkt och säga: vi kunna få folk att sälja tobak för nästan vilken rabatt som helst därför att det finns människor, som ha små möjligheter att ta sig fram.» »Erfarenheten visar», säger han vidare, »att det är omöjligt för ett monopol att ställa sig på den ståndpunkten, att man skall sälja tobak till den lägsta rabatt,

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

som överhuvud taget är möjligt.» Och han fortsätter — jag citerar ordagrant: »Tanken på att man skall göra handeln fri är en utopi, och man måste vänja sig vid den andra tanken, att det får skapas en särskild kår av specialtobakshandlare, som har sådana villkor, att den kan existera.» Detta är alltså, herr Sköldin, den linje, som myndigheterna slagit in på, och den linje, som riksdagen har att acceptera. Jag vill understryka vad statsrådet Erlander sade, att det väl icke finns någon anledning för riksdagen att nu fatta ett beslut, som helt enkelt skulle undergräva och motarbeta denna linje, som man tidigare gått in för. När man här — jag tror att herr Jonsson i Skutskär och väl också herr Sköldin var inne på den saken — åberopar sociala och humanitära skäl för kravet på kioskrättigheter, så bör man ju komma ihåg, att precis samma skäl kunna specialtobakshandlarna och andra anföra. Även därvidlag är det fråga om människor, som kunna anföra sociala skäl för sin existens, och att man alltså icke kan utbreda kioskhandeln hur mycket som helst på butikshandelns bekostnad är ju uppenbart.

Jag tror för min del, att en stor expansion av kioskhandeln kan medföra att den utvecklas till små speceributiker, vilket ju faktiskt skulle bli till förfång för den mindre handeln i fasta lokaler, som därför ha större omkostnader än kioskhandeln. Man kan också säga, att en högre form av handel därvid utbytes mot en lägre och därigenom motverkar lagens sociala syfte. Man bör icke bygga upp en affärsrörelse på alltför lösa grunder, vilket ju i själva verket blir fallet med en kioskhandel. Herr Sköldin var också inne på frågan om retroaktiviteten, och han sade, att man här kan tala om en pappersexercis. Jag vill säga herr Sköldin — om han icke redan läst det i den skrivelse, som säkerligen tillställts både utskottet och kammarens ärade ledamöter — att trafikioskernas antal under de tre senaste åren ökat från 750 till 1 238 eller alltså med 438 stycken. Tobaksnämnden och vederbörande myndigheter som handlägga dessa ärenden ha ju tagit vederbörlig hänsyn till sociala och andra skäl, som anförts, när det gäller kioskhandeln överhuvud taget, alltså även när det gäller att upprätta trafikiosker, och jag tror för min del, att denna utveckling kommer att fortsätta. Myndigheterna komma säkerligen att handlägga dessa frågor opartiskt; återförsäljarna äro ingalunda i majoritet där, så att man behöver befara någon annan utveckling, men jag vill till herr Sköldin säga, att naturligtvis kommer det att bli en omprövning rörande alla som erhållit försäljningsrätt.

Nu är det ju på det viset att trafikiosker och andra kiosker, som ha sociala eller »synnerliga» skäl att åberopa, ha rätt till försäljning av tobak. För trafikioskernas del tror jag inte det blir annat än en rent formell prövning, men jag vill ingalunda förneka att jag tror, att det kan bli någon ändring för andra, som ha fått rätt till tobaksförsäljning av »synnerliga skäl» och sociala skäl. Ty det är lätt att plocka fram exempel på många som ansökt och fått rättigheter på grund av felaktiga uppgifter. Man kan sålunda nämna en person, som har egen villa och egen bil och vars alla anhöriga förtjäna sitt uppehälle men som inte har lämnat korrekta uppgifter härom och fått tillstånd. Det är mycket möjligt för att inte säga troligt, att sådana personer mista rättigheterna vid den omprövning som kommer att göras. Jag vill också nämna exempel på hur man går till väga när det gäller att gå förbi lagstiftningen. Man ordnar t. ex. med en lucka i en fastighet och säljer på kvällar och söndagar och betraktar detta som en kiosk. Om jag inte är felaktigt underrättad har man i Sundbyberg — kanske herr Sköldin kan rätta till det, om det skulle vara felaktigt — byggt en kiosk så gott som inne i en fastighet, och på det sättet försöker man kringgå lagens bestämmelser. Det är alldeles uppenbart, att detta inte varit lagens mening, och det är klart, att de som använda sådana

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

metoder eller som tidigare orättmätigt tillskansat sig rättigheter komma att sitta hårt när man nu gör en omprövning härvidlag. Men å andra sidan tror jag, att man överdriver farhågorna med hänsyn till övergångsbestämmelserna.

Herr talman! Jag tror mig inte behöva säga mera. Jag skulle endast vilja understryka, att för butikshandelns del ställer man endast kravet, att man skall få likhet inför lagen på så sätt att kioskhandeln inte gynnas framför butikshandeln. Skall en viss kategori få ha affärerna öppna på kvällar och söndagar, innebär detta givetvis ur konkurrenssynpunkt, som statsrådet Erlander sade, ett missgynnande av en annan kategori. Denna skulle då med stor rätt kunna framställa krav på att få samma affärstid. Men, som statsrådet alldeles ypperligt framhöll, får detta konsekvenser när det gäller arbetstidslagen, de anställdas förhållanden, o. s. v., och det är en utveckling som jag tror att kammarens ledamöter inte eftersträva.

Jag vill sluta med att betona, att det inte kan vara någon mening med att myndigheterna i ena ögonblicket besluta sanerande åtgärder för tobakshandelns vidkommande, vilket vi faktiskt ha gjort, för att i andra ögonblicket öka behovet av ytterligare sanering lagstiftningsvägen genom att gynna kioskhandeln. — Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Fahlman**: Herr talman! Herr Jonsson i Skutskär frågade: varför skall man tvinga köpare av tobak in på kaféer och ölsyltor? Jag skall be att få upplysa herr Jonsson om att kommer någon in och köper tobak där, så är detta en olaglig handling. Det är nämligen endast för personer som inta förtäring på dessa ställen det är tillåtet att inköpa tobaksvaror.

Herr Jonsson i Skutskär sade vidare, att han ville sanera tobakshandeln på det sättet, att kioskhandeln skulle få större rättigheter. Jag kan inte förstå, att det skulle vara lämpligt att sanera tobakshandeln på det sättet. Det är ju allmänt känt, att tobakshandlarna leva på ett existensminimum, varför man inte ytterligare bör försvåra deras ställning.

Man måste ställa sig betänksam gentemot de olika attacker, som gång efter annan riktas mot tobakshandlarna. Det behöver väl inte erinras om att de ha det besvärligt redan nu. Man kan endast skipa rättvisa på tobakshandelns område, om man inför restriktiva åtgärder gentemot kioskhandeln. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Jonsson i Skutskär erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Den föregående ärade talaren sade, att det var olagligt att köpa tobak på kaféer och ölsyltor. Det sade jag också att det var, men det är det som är orimligt att här tvingas allmänheten att ta in förtäring på s. k. kaféer och ölsyltor för att komma åt sitt tobakspaket. Men andra inköp göras, trots att det är olagligt, det veta vi alla. Jag måste till sist säga, att det är väl ändå tobakshandlarna som äro till för allmänhetens skull och inte allmänheten för tobakshandlarnas!

Vidare anförde:

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Jag är inte så initierad i denna fråga, men jag har med ganska stor uppmärksamhet avlyssnat debatten, och den har efterlämnat det intrycket hos mig, att herr Sköldin verkligen med fog påvisade vissa betänkligheter emot denna utvidgade tolkning av begreppet *annan handel*. Jag gillar visserligen inte hans uttalande, att det här vore fråga om en retroaktiv lagstiftning. Det är inte fråga om någon retroaktiv lag i teknisk mening, utan förhållandet är ju det att tillstånden vila på en tidsbegränsad lag. När

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

den upphör, finns inte längre den rättsliga grunden för tillståndet. Fortsatt sådant är därför beroende på ny lag.

Detta är dock blott *en* sida av saken. Ty även om man således inte formellt här kan rikta någon kritik, så bör det ju vara så, att nya lagar icke i onödan så att säga rubba den allmänna tilliten och tryggheten. De, som en gång ha vunnit sina tillstånd enligt vissa principer, ha utövat sin verksamhet på grundval av dessa tillstånd och därefter inrättat sig ekonomiskt. De böra i görligaste mån kunna lita på att genom förnyad lag få fortfara med sin verksamhet efter samma linjer. Man brukar kalla sådant för lagstiftning enligt billighetssynpunkter. Man skulle med denna terminologi kunna säga, att den föreslagna lagen såtillvida företer en viss obillighet mot äldre kioskstillståndsinnehavare, som — förefaller det mig av debatten — denna obillighet inte är alldeles nödvändigt av det allmänna behovet påkallad.

Jag brukar säga, att lagarna städse ha att beakta det allmänna trygghets- och omsättningsbehovet. Det är klart, att på en viss synpunkt baserat sådant behov kan komma att kollidera med omsättnings- och trygghetsintresset ur annan synpunkt. Men någon sådan kollision föreligger inte i detta fall, såvitt jag förstått saken. Därför skulle jag, herr talman, vilja instämma med herr Sköldin i fråga om formuleringen av ingressen till det tredje momentet i förevarande paragraf och ställa mig på hans sida i fråga om yrkandet, att kammaren måtte för sin del anta lagrummet i denna formulering. Vad övergångsbestämmelserna beträffar förefaller det mig nog, som om herr Sköldin också där gjort vissa träffande anmärkningar, men jag har inte något särskilt intresse för den saken och gör i det avseendet följaktligen inte heller något yrkande.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Gent emot § 11 i det kungl. förslaget blev jag tämligen betänksam ur de synpunkter, som lågo till grund för 1943 års lagstiftning i fråga om tobakshandelns uppordnande, när vi genomförde jämväl importmonopolet. Jag blev inte betänksam ur den synpunkten att jag skulle vara rädd för tobaksnämnden. Den har nog sin stora betydelse när det gäller att få litet ordning härvidlag, och den står för övrigt fullt i överensstämmelse med den ståndpunkt riksdagen intog 1943.

Det är klart, herr talman, att man på detta område liksom på alla andra kan diskutera, om det skall vara fri handel eller inte. Riksdagen har diskuterat denna fråga många gånger; den debatt som förs här i dag innebär ingen nyhet. Riksdagen har vid två särskilda tillfällen, inte i samband med butikstängningslagen utan i samband med monopolförordningen och tobaksbeskattningen, fattat beslut om en avlösning av specialtobakshandlarna. Det skulle således inte finnas några specialtobakshandlare i detta land, vare sig i stad eller på landsbygd. Detta avlösningsförfarande har kostat statsverket, om jag inte i hastigheten minns fel, omkring sex miljoner kronor. Men trots dessa miljonbelopp och trots riksdagens ståndpunktstagande vid skilda tillfällen ha vi fortfarande specialtobakshandlarna kvar, och vi ha dem uti 1943 års monopolförordning lagfästa.

Det är emellertid en sak, som man i detta sammanhang bör komma till klarhet om. 1943 års sammansatta bevillnings- och första lagutskott gjorde en ändring i Kungl. Maj:ts då föreliggande proposition. Kungl. Maj:t hade då gjort ungefär samma formulering som den som föreligger uti butikstängningslagen, men det sammansatta utskottet tillfogade, att bestämmelserna skulle gälla i stad eller stadslignande samhälle. Här har således andra lagutskottet dragit den rätta konsekvensen av 1943 års beslut, och jag gläds åt detta, inte ur vare sig tobaksnämndens, ur kioskhandelns eller ur andra synpunkter som kommit fram här under debatten, utan ur den speciella synpunkten, att vi inte så småningom

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

på den här bakvägen skola få ett specialtobakshandlarproblem även på landsbygden. Nu ha vi ett specialtobakshandlarproblem, men det är begränsat till städer och stadsliknande samhällen, och det var med öppna ögon riksdagen 1943 endast talade om städer och stadsliknande samhällen. Tobakshandeln på landsbygden får ordnas på annat sätt än genom specialtobakshandlare.

Övergångsbestämmelserna skall jag inte yttra mig om. Mitt intresse i detta avseende är att medverka till att denna § 11 får den formulering som andra lagutskottet föreslagit, så att vi inte om fem, sex eller tio år skola stå inför ett nytt avlösningsförfarande beträffande specialtobakshandlare *på landsbygden*. Att det problemet finns i städerna är enligt min uppfattning alldeles tillräckligt för statsmakterna.

Herr *Bladh* instämde häruti.

Herr **Sköldin**: Herr talman! Av det anförande som statsrådet Erlander höll framgick bl. a. att han ansåg, att de åtgärder som härvidlag vidtagits stå i direkt anknytning till vad 1943 års riksdag beslutade, när tobaksnämnden infördes.

Det är inte möjligt att kunna läsa fram ur detta beslut, att avsikten var att denna institution i en kommande tid skulle komma att pröva de rättigheter, som enligt befintliga bestämmelser redan funnos. Det var väl, såvitt jag kan förstå, på det sättet, att tobakshandlarna befunno sig i ett svårt läge på grund av den ringa omsättning de hade i sina affärer. Dessa affärer skulle man ha möjlighet att göra omflyttningar utav, och därest någon sökte tillstånd att upprätta en trafikiosk för att sälja tobak i densamma, skulle man avslå en sådan framställning för att ge möjlighet att flytta över en tobakshandel till det område, där denna trafikiosk skulle placeras. På så sätt skulle staten slippa betala den inlösningssumma som vi ansett eljest skulle ha erlagts.

Så har jag fattat denna bestämmelse om tobaksnämnden, och det är följaktligen enligt mitt förmenande ett tillägg som göres i det här sammanhanget när man säger, att nu skola även de rättigheter prövas, som ha existerat sedan sex år tillbaka. Därest man finner skäl att flytta över en tobakshandel till ett sådant område, skulle således detta gå ut över den rättighet som vederbörande kioskgämare haft. Det är kanske mycket riktigt som professor Lundstedt sade, att jag använt en felaktig beteckning då jag sagt, att det här är fråga om en retroaktiv tillämpning, men eftersom jag inte kunde finna något lämpligare använde jag detta uttryck.

Det skulle vara besynnerligt, säger statsrådet Erlander, om man inte biträdde detta förslag. Statsrådet tillägger, att man har ingen anledning förmoda, att denna bestämmelse kommer att verka på ett sätt, som skulle kunna tagas till intäkt för att någon orätt begåtts emot kioskgäarna, utan tillämpningen komme nog att bli densamma som tidigare. Om det nu är på det sättet — även herr Brandt och andra ha understrukt, att man har all anledning förmoda, att detta skulle bli följden av ett sådant beslut i dag — så har man orsak göra sig frågan: Vad nyttar detta till? Skola vi hålla på ute i bygderna och pröva ansökningar från alla dessa människor, som ha rättigheter förut, och skall alltså hela papperskvarnen sättas i gång, när herrarna redan nu äro på det klara med att det inte kommer att bli några nämnvärda justeringar i de förhållanden som redan existera? Är det inte då rimligare att man låter de rättigheter som finnas alltjämt existera, och att man först när det gäller nya kioskrättigheter prövar saken i fråga om städer och stadsliknande samhällen?

Det är således städer och stadsliknande samhällen det gäller — för den svenska landsorten finns ingen annan institution som skall pröva, a lldenstund tobaks-

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

nämnden inte skall ha med dessa ärenden att göra. Alltså är det fråga om precis samma organ som tidigare prövat dessa framställningar. Varför skall man då inte för åtminstone landsorten kunna säga, att dessa rättigheter behöva inte sökas på nytt utan skola gälla tills vidare? Enligt lagen har man för övrigt möjlighet att göra indragningar, därest skäl därtill skulle föreligga, även om dessa tillstånd skulle utvidgas.

Herr Larsson i Östersund säger, att jag påstått att tobaksnämnden genom sina åtgärder skulle misskreditera ett statsingripande. Det är ett missförstånd, herr Larsson; så har jag inte sagt. Jag har däremot citerat vad herr Bårg i Katrineholm anfört i första kammaren. Jag har gjort det tillägget, att om ett statligt företag tillverkar en vara, som det finns behov av, i detta fall cigarretter, så är det väl en egendomlig åtgärd denne tillverkare använder sig av, när han försöker begränsa antalet människor som skola sälja denna vara. I regel äro alla driftiga tillverkare angelägna om att få så många som möjligt att avyttra varan för att öka omsättningen. Men staten har alltså en motsatt inställning och försöker begränsa detta antal, naturligtvis till förfång för omsättningen. Och det är att misskreditera statsingripandet när man förfar på det viset med ett affärsföretag, som alltså äges av svenska staten.

Inte ens herr Brandt torde kunna föra i bevis, att det är så förfärligt svårt att sälja ett paket cigarretter eller tobak över disken och ta betalt för det samma, att det behövs någon speciell utbildning för just detta ändamål. Man har emellertid fått in begreppet specialtobakshandlare, och det få vi naturligtvis lov att dras med. Herr Brandt säger, att 1938 fanns ett visst antal kiosker här i landet, men vid 1944 års utgång hade det ökat till, jag vill minnas 1 238. Och det bevisar, säger herr Brandt, att tobaksnämnden vid sin prövning varit mycket generös och förstående gent emot de berättigade intressen som kunna finnas för kioskhandels bedrivande. Det är väl att göra en sak till vad den inte är, ty då tobaksnämnden tillkom först 1943, är det inte så märkvärdigt om den inte kunnat verka begränsande i fråga om tillstånd, som givits från 1938 fram till den tidpunkt då nämnden skapades.

Jag vill också passa på tillfället att säga, att det är inte som vän av kioskhandeln i allmänhet eller som ivrare för densamma jag har uppträtt i denna diskussion och väckt denna motion. Herr Brandt, som har möjlighet att få reda på vad som försiggår i Sundbyberg, vilket ju framgick av hans anförande, skulle också kunna få underrättelse om att Sundbybergs stad t. o. m. måst tillgripa vräkningsåtgärder mot kiosker för att få bort dem, då vi ansett, att det var fråga om illojal konkurrens med den legitima handeln. Jag erkänner alltså att det finns fall, då en otillbörlig konkurrens med den legitima handeln förekommer, men det finns också sådana kiosker, som fylla ett legitimt behov till tjänst för den resande allmänheten, och det är sådana affärer och deras intressen, som jag i detta fall vill företräda. Det är i allmänhetens intresse att man skall kunna köpa en ask cigarretter eller ett paket tobak, om man kommer resande sent en kväll och är utan rökverk.

Det är detta som jag menar att man försöker bortse ifrån, då man bara ser på de s. k. specialtobakshandlarnas intressen. Att dessa högljutt framföra sina synpunkter är intet att förvåna sig över, så skulle varje annan samhällsgrupp göra, och de äro inte att klandra för att de göra det. Men jag tycker det är riksdagens skyldighet att försöka skipa någon rättvisa i dessa förhållanden.

Herr statsrådet **Erlander**: Herr talman! Jag anser mig inte kunna undvika att säga ett par ord till herr Sköldin beträffande retroaktiviteten. Det kan inte vara den ärade talaren obekant, att de tillstånd som för närvarande gälla

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

icke äro meddelade för obegränsad tid framåt. Meningen med den nuvarande lagstiftningen är, att man skall kunna uppta till prövning de tillstånd som äro lämnade, antingen efter viss tid, som då står angiven i beslutet, eller också när som helst, emedan tillstånden gälla tills vidare. Det kan inte vara något orimligt i att man säger, att när vi införa en ny butikstängningslag, skola de gällande tillstånden samtidigt omprövas för att man skall kunna beakta alla de synpunkter, som man bör beakta då man prövar tillstånd. Herr Sköldins resonemang måste bero på en fullständig missuppfattning om hur den *gällande* butikstängningslagen ser ut och vad den kommande prövningen avser. Jag har velat säga detta, herr talman, för att det inte skall finnas möjlighet till något missförstånd härvidlag.

Dessutom vill jag betona vad jag sade i mitt första anförande, att vid den generella omprövningen, då man skall ha in alla ansökningar från en ort för att kunna väga de olika intressena mot varandra på en gång, skall jag — om jag har något med dessa ärenden att göra vid deras handläggning — iakttas samma varsamhet som präglat tillämpningen av butikstängningslagen under den tid den har gällt. Jag skall inte ingå i någon polemik mot herr Olsson i Gävle eller herr Lundstedt, framför allt därför att herr Olsson framställde samma yrkande som jag. Enligt hans mening var det viktigt att § 11 fick den utformning den fått i andra lagutskottets utlåtande. Jag måste emellertid till kammarens protokoll åtminstone få uttala, att jag inte tror, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition varit så riskabelt som han befarade. Men vi ha, som sagt, samma mening om att andra lagutskottets hemställan bör bifallas, och därför är det ingen idé att ingå i polemik på den punkten.

Herr Lundstedt förklarade, att han lyssnat till debatten för att av *debatten* bilda sig en uppfattning om hur mycket det låg i herr Sköldins anmärkningar. Detta är mycket beklagligt, då jag för att förkorta debatten hänvisade kammaren att ta del av vad andra lagutskottet skrivit på sidan 13 och därför inte upprepade någon argumentation gentemot herr Sköldin i fråga om punkten rörande »annan handel». Har herr Lundstedt inte fått några argument emot herr Sköldins uppfattning om begreppet annan handel och dess tolkning, så beror det, som sagt var, på att några argument inte framförts i debatten utan endast denna enkla hänvisning till sidan 13 i utlåtandet, till vilket jag, herr talman, ånyo hänvisar. I några pregnanta satsar finnes där en utomordentlig och enligt mitt förmenande slående motivering till andra lagutskottets uppfattning.

Herr **Brandt**: Herr talman! Jag ville bara säga ett par ord till herr Sköldin. Han replikerade till mig, att tobaksnämnden har tillkommit först på senare tid, och följaktligen voro väl inte mina siffror riktiga, då jag meddelade, att kioskernas antal ändå ökat med 438 under de tre senaste åren. Under förra året, herr Sköldin, satt tobaksnämnden, och även Tobakshandlarnas riksförbund har, såvitt jag vet, medverkat till denna ökning av kioskerna. Jag tror mig också kunna påstå, att det inte kommer att bli några större slitningar mellan riksförbundet och pressbyrån eller kioskerna beträffande denna fråga, utan den kommer att ordnas.

Jag vill vidare understryka vad jag sade tidigare, att vid omprövningen kan det ju tänkas, att man i en del fall kommer att sitta hårt på grund av att man lämnat felaktiga uppgifter när man fått sina rättigheter. Men när staten redan har, som herr Adolv Olsson nämnde, använt sex miljoner kronor för att inlösa tobaksaffärer som inte bära sig, och när riksdagen och myndigheterna gått in för att man skall sanera på det sättet, att man får bort de mindre bärkraftiga affärerna för att skapa större affärer med större omsättning, som

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

människorna verkligen kunna leva av, då måste jag ställa mig den frågan: Kan det vara något samhällsintresse att man skall hjälpa den ene genom att stjälpas den andre?

Det är det som det blir fråga om här, och jag tror inte, att när tobaksnämnden kommer att avväga detta, den kommer att vägra någon människa, som kan anföra »synnerliga skäl», att få behålla sin kioskrättighet, såvida detta inte skulle medföra större svårigheter för andra människor. Det blir givetvis ett avvägningssproblem, och som statsrådet nyligen sade är det inte tänkbart att man nu skall ändra lagstiftningen med denna icke tidsbestämda rättighet som finns utan att det därvid sker en omprövning.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Då herr Brandt påstår, att jag har sagt, att staten använt sex miljoner kronor för »att inlösa affärer som inte bära sig», måste jag, därför att detta står i strid med både verklighet och sunt förnuft, opponera mig häremot.

Jag har sagt, att staten använt sex miljoner för att avlösa specialtobakshandlarna, så att alla som handla med tobak i detta land skulle komma i samma ställning. Men sedan 1943 har ju staten i vad det gäller städer och stadsliknande samhällen slagit in på en annan politik och godtagit specialtobakshandlarna. Jag vill under inga förhållanden stå för de ord, som herr Brandt påstår att jag yttrat, ty något sådant kan jag inte ha sagt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Sköldin; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fahlman begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen änyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Sköldin votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets förevarande utlåtande nr 57 antager bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit bifall till utskottets förslag med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Sköldin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Förslag till butikstängningslag. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen yrkats av herr Sköldin.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och nyssnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande försäljning av jordbruksfastigheter som tillfallit allmänna arvsfonden;

nr 61, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande den framtida bokföringsverksamheten för jordbruket och skogsbruket;

nr 62, i anledning av väckt motion om ändrade grunder för statsbidrag till lindring i mindre bemedlade djurägares kostnader för djursjukvård; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för användningen av anslaget till Skogsvård m. m.: Ersättning åt skogsvårdsstyrelser för visst biträde vid virkesavverkning m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 204 av herr *Olofsson m. fl.* och II: 333 av herr *Jonsson* i Järvsand, hade hemställts, »att riksdagen måtte bevilja föreningen Bjärme andelsladugård bidrag med 35 000 kronor och medgiva, att det tidigare till föreningen beviljade statslånet erhålles ränte- och amorteringsfritt under tio år.»

Utskottet hemställde,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 204 och II: 333 måtte

1) till Bidrag till föreningen Bjärme andelsladugård u. p. a. för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 000 kronor;

2) medgiva att ett tidigare till föreningen beviljat egnahemslån å 25 000 kronor finge åtnjutas amorteringsfritt under fem år från utlämnandet.

Reservationer hade avgivits

dels av herr *Carlström*, som ansett, att utskottets motivering delvis bort hava annan, i reservationen angiven lydelse;

dels ock av herr *Pettersson* i Rosta, utan angivet yrkande.

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Såsom framgår av utskottets utlåtande har jag fogat en reservation till detsamma i avseende på motiveringen. Jag har alltså inte velat gå emot det nya anslag på 30 000 kronor, som utskottet föreslagit skall beviljas till denna förening i Bjärme. Jag har inte heller för avsikt att gå in på någon diskussion om de ekonomiska utsikterna för verksamheten i fråga.

Då vi här i riksdagen, 1943 var det väl, beslutade om de första åtgärderna till stödjande av företaget, hade vi nog allesamman den uppfattningen, att det skulle vara intressant att se, om det verkligen var möjligt att på detta sätt samordna ladugårdsskötseln för vissa byar, som här nu skett genom denna förenings verksamhet. Emellertid har jag ändå velat, att utskottet skulle säga ifrån, att man inte för framtiden ikläder sig det ekonomiska ansvaret för verksamheten. Staten har gått in för ett egnahemslån på 25 000 kronor som på vanligt sätt, som det heter, skall förräntas och amorteras; våra förhoppningar i detta avseende skall jag inte här uttala. Vidare har staten beviljat 20 000 kronor i form av bidrag till premiälån, alltså ett lån som så småningom skall avskrivas. Visserligen är det sant att föreningen, då den inte kunnat uppfylla sina förpliktelser för att komma i åtnjutande av dessa lånebidrag, ännu inte fått dessa pengar, men det är alldeles uppenbart att den kommer att få dem inom den närmaste tiden.

Då alltså riksdagen har gått in för dessa 25 000 kronor och 20 000 kronor och i dag väl kommer att besluta om ytterligare 30 000 kronor i form av rent bidrag till denna förening och man för övrigt inte kan ha så stora förhoppningar att kunna få igen det man lånat, borde det enligt min uppfattning ifrån riksdagens sida sägas ut, att man förväntar, att företaget inte framgent kommer till riksdagen så snart det börjar på att uppstå svårigheter. Från föreningens sida bör man inte ha den förhoppningen, att riksdagen också i fortsättningen skall bära ansvaret.

Det är endast detta, herr talman, jag har avsett, och jag tror det varit riktigt, om man i utskottets motivering framhållit dessa synpunkter. Jag skall inte uppehålla mig vid saken vidare utan ber, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr **Paulsen**: Herr talman! Så ha vi då kommit till Bjärme andelsladugård, den ladugård som skulle stå som ett ekonomiskt mönster för oss bönder i detta land och den som skulle visa, hur man bäst skall bedriva ladugårdsskötsel. Det här dokumentet visar, att det inte gått åt det håll som de trodde, som voro så ivriga att få förslaget igenom. Byggnaderna ha blivit dyra, och ändå äro de inte fullt färdiga, det finns ingen bostad till ladugårdsskötaren ännu. Detta kommer att dra ytterligare pengar.

Driften har också gått dåligt — och vad beror det på? Jo, säger man, vi ha dåliga kor. Ja, det är möjligt att de ha, men jag misstänker att det beror på annat också. Det är naturligtvis på det sättet i en sådan här andelsladugård, att alla korna skola utfodras lika. Inte går det an för ladugårdsskötaren att ge den enes kor bättre utfodring än den andres. Det skulle bli ett sabla liv, om den enes kor finge mindre än den andres. Ändå är det på det sättet med ladugårdsskötsel, att korna skola ha underhållsfoder någorlunda lika, beroende på hur mycket var och en tarvar. Men dessutom skola de ha produktionsfoder, och det skola de inte ha lika mycket av. Det skola de ha med hänsyn till vad var och en lämnar för mjölk i byttan! Den ena kon behöver kanske litet mjölkfoder eller produktionsfoder och den andra kon en större kvantitet. Den ena

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)
kon tarvar 5, 6 kg kraftfoder och 50, 60, 70 kg saftfoder, medan den andra kon tarvar mycket litet sådant. Men akta er noga för att i en sådan här andelsladugård utfodra så, ty då skulle en eller annan granne bli himla rasande, och en ovänskap utan like skulle uppstå.

Allt detta med andelsladugårdar är en förfelad tanke och något som aldrig kan leda till något verkligt gott. Jag var mycket förundrad över att statsrådet Pehrsson-Bramstorp lade fram denna proposition. Han är ju själv en gammal bonde, som bör kunna tänka som andra bönder. Om han icke bakom denna proposition hade denna tanke: Vi skola visa dem, som sitta vid skrivbord och spekulera ut sådana här saker, hur galen denna tanke är, ja, då förstår jag ej vad han har tänkt på.

Efter detta borde jag naturligtvis yrka avslag, men det gör jag icke. När vi fått detta elände, måste vi löpa linan ut, och de människor, som inbilla sig att detta är bra och fint, skola få se, att tanken är dödfödd.

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till detta utlåtande. Orsaken är den, att det finnes en passus i utskottets utlåtande, som jag icke kan vara med om att underskriva. Det står nämligen i utlåtandet, att vid utskottets besök på platsen hade »avsett antal djur dock ännu icke anskaffats». Det fanns cirka 55 kor, en del ungdjur och kalvar i denna andelsladugård, och detta antal anser jag för min del gott skulle kunna räcka till. Man hade emellertid vid utskottets besök redan börjat köpa foder, och när man köper foder till en djurbesättning, plägar man ha tillräckligt många. I detta fall hänförde sig också fodertillgången till förra årets tämligen rika höskörd. Det är därför osakunnigt att i utskottets utlåtande skriva, att det ännu icke anskaffats avsett antal djur, då det redan finns för många djur. Jag har därför ej velat skriva under detta utskottsutlåtande och skulle vilja yrka avslag på denna lilla passus: »Avsett antal djur hade dock ännu icke anskaffats.» Jag tror icke, som sagt, att det är lyckligt, att denna passus står kvar.

I övrigt gjordes vissa iakttagelser beträffande denna andelsladugård. Det fanns, som jag nyss nämnde, 55 kor och en del ungdjur där, varest man för övrigt hade anordningar för automatisk gödsling. En sådan kan i vanliga fall skötas av två man, men den sköttes av tre man jämte en extra skötare med fridagar. På den detaljen slösar man bort 3 000 à 4 000 kronor om året. Det kan väl icke vara möjligt, att man skall kunna lyckas med ett sådant här försök, när det är upplagt på ett sådant sätt.

Jag nämnde nyss, att man köpt foder. För detta har man betalt 12 à 13 öre per kg. Men varje jordbrukare vet, att när man skall utfodra djuren med köpt foder, kan man icke utvinna mer än högst 5 öre per kg. Föreningen gör alltså en förlust på 7 öre för varje kilo av det köpta fodret. Det kan ju ej anses väl uträknat. Dessutom strödde man med sågspån. Men varje jordbrukare vet ju, att sågspån förstör gödseln. När jordbrukarna skola hämta den gödsel som är kvar, är således en stor del förstörd, och man kan säga, att det är rena skelettet man kör ut på sina åkrar.

Jag har gjort dessa anmärkningar med den förhoppningen, att ledningen där uppe skall i någon mån låta sig rättas därav. Den är tydligen ej vuxen den uppgift, som den satt sig före. Denna andelsladugård ligger 350 m över havet, och det är ej — det vet ju var och en — så lätt att frambringa så stora skördar på en så stor höjd. Höjdläget medför vissa svårigheter. För min del tror jag icke, att försöket skall lyckas. Men jag har ej velat gå emot detta anslag, därför att det rör sig om ett försök, och det kan ju bli intressant att se, hur det kommer att slå ut. Motionärerna upplysa bland annat om att endast två av lantbrukarna, som lämnat foder, fått betalning därför. De andra

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

ha icke fått någon betalning, ty pengarna ha icke räckt till. Försöket kommer även att visa, hur mycket jordbrukarhustrurna fått i forna dagar i ersättning för sitt arbete. De ha icke fått någonting för att de skött sina djur. Det är ingen som tror detta, men det kommer detta försök att utvisa. Därför har jag icke velat gå emot detta förslag. Jag tycker, som sagt, att det är rätt intressant för framtiden att se, hur detta försök kommer att slå ut. I likhet med herr andre vice talmannen, vill jag säga ifrån, att jag icke vill vara med om att anslå medel till någon ny försöksladugård, förrän detta försök visat sig slå väl ut. Jag tror nämligen, att det medför rätt så dryga utgifter för staten, och dessa måste man söka begränsa i möjligaste mån.

Jag har således ej velat gå emot själva förslaget, men ber i alla fall att få yrka, att den passus, som jag förut nämnt. utgår ur utlåtandet.

Herr Andersson i Lööbo: Herr talman! Herr andre vice talmannen vill ha ha en ändring i motiveringen, och begär, att riksdagen skall göra ett bestämt uttalande om att riksdagen ej torde kunna ikläda sig ett ekonomiskt ansvar för ifrågasatt försöksverksamhet i framtiden. Det är väl ingen som ifrågasatt, att riksdagen skulle ikläda sig ett sådant ansvar för föreningens framtida verksamhet. Men jag undrar, om han icke närmast menade, att riksdagen skulle på något sätt binda sig beträffande sin kommande handlingsfrihet. Jag vågar ej uttala mig om huruvida det anslag, som kammaren antagligen i dag kommer att bevilja, blir tillräckligt för att kunna hålla det hela uppe och nå lyckligt resultat. Delägarna i Bjärme förklara, att de ha goda förhoppningar att klara sig, om detta anslag beviljas. Att riksdagen skulle göra ett uttalande, som på något sätt binder riksdagen för kommande tider, kan jag ej finna vare sig nödvändigt eller behövt. Om det inträffar en situation, då det befinner sig motiverat att bevilja ett ytterligare anslag, oavsett vad riksdagen i dag skriver, är det i alla fall riksdagen obehövligt att bevilja ett sådant. Jag finner därför hans yrkande i detta fall överflödigt.

Sedan vill jag säga några ord till herr Paulsen. Hans anförande var av den karaktären, att det närmast borde lämnas åt sitt öde. Det förefaller mig, som om han icke hade någon kännedom om den moderna utfodringstekniken och tydligen ej heller tillräckligt läst handlingarna. Det förhåller sig ej så, att de kreatur, som finnas i Bjärme andelsladugård, fortfarande tillhöra delägarna, utan de ha genom köp överförts till andelsföreningen, och de utfodras efter rationella metoder i den utsträckning detta är möjligt. Herr Paulsens antagande, att alla kor skulle få lika mycket foder, oavsett om det rör sig om sinor eller högmjolkande kor, hänger fullständigt i luften och svarar ej mot verkligheten. Jag tillåter mig i detta sammanhang nämna, att sedan andelsladugårdens verksamhet började har mjölkproduktionen ökat 25 procent, vilket är en rätt vacker siffra, herr Paulsen.

Jag har en rakt motsatt uppfattning gentemot herr Paulsen. Jag tror, att de mera rationella utfodringmetoder, som tillämpas i den nya andelsladugården, i betydande utsträckning komma att bli av värde för ortens folk. Övriga jordbrukare i orten kunna då också bli i tillfälle att lära sig och se hur det går till att utfodra djur enligt mera moderna metoder än de, som förut använts.

Slutligen ett ord till herr Pettersson i Rosta, som vill taga bort den sats i utskottets utlåtande, där utskottet uttalat, att »avsett antal djur hade ännu ej anskaffats». Det är ett uttalande, som grundar sig på faktiska förhållanden. Andelsladugården är byggd för ett betydligt större antal djur än som för när-

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)
varande finnes där, och jag tror för min del att det kan vara befogat att ha något större antal djur än för närvarande är stationerat där. Det finns ingen anledning att stryka detta uttalande, som grundar sig på faktiska förhållanden.

När några av jordbruksutskottets ledamöter hade tillfälle att besöka Bjärme andelsladugård var det en sak, som jag för min del främst fäste mig vid, och det var ett uttalande, som gjordes från husmödrarnas sida. Vi ställde en direkt fråga till de närvarande husmödrarna, huruvida de saknade sina kor, och om de tyckte det var tråkigt att inte längre ha sina kreatur att pyssla om. Men de svarade enstämmigt, att de icke saknade dem, och en av dessa husmödrar yttrade sig på ungefär följande sätt: »Jag har haft åtta barn. Av dem äro hälften minderåriga. Hela min arbetstid går åt för vården av de minderåriga barn, som äro kvar i hemmet, och för att laga mat åt männen, då de återkomma från skogsarbetet.»

Jag vill vidare bestämt reagera mot herr Petterssons i Rosta yttrande, när han i något försåtliga ordalag förmodade, att ledningen däruppe icke var vuxen sin uppgift. Jag fick den uppfattningen, att ledningen gjorde ett gott intryck på de besökande riksdagsmännen. Huruvida ledningen är den allra bästa är naturligtvis en sak, som man icke vid ett flyktigt besök fullt kan kontrollera. I den mån det för min del var möjligt att bilda mig ett omdöme kom jag till den uppfattningen, att ledningen gjorde sitt allra bästa, och att den, jag vågar säga detta gentemot herr Pettersson i Rosta, föreföll vara väl skickad att sköta sitt uppdrag.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Carlström** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Utskottets vice ordförande menade, att jag med mitt förslag till motivering på den här punkten ville *binda* riksdagen. Ja, herr vice ordförande i jordbruksutskottet, i vad mån riksdagen blir bunden av ett uttalande, som går en smula försiktigare fram än utskottets uttalande här, skall jag inte närmare gå in på. Vi bruka nog i utskottet kunna giva en anvisning om att vi anse så och så, utan att riksdagen vid bifall härtill absolut binder sig. Jag är ju icke alldeles främmande för den tanken, att föreningen, något som också herr vice ordföranden i utskottet antydde, kommer att begära en »hacka» till om ett eller två år. Härtill vill jag säga, att om man här i landet får den uppfattningen, att man kan starta en föreningsverksamhet av det här slaget och hos riksdagen begära den ena »hackan» efter den andra, är det klart, att då ligger det nära till hands att börja med en sådan här verksamhet, även om inga som helst ekonomiska förutsättningar äro till finnandes.

Herr Andersson i Löbbo yttrade också, att föreningen hade goda förhoppningar om att det skulle gå bra. Jag måste säga, att jag skall icke lockas att börja resonera om dessa framtidsförhoppningar. Sedan jag har studerat hur det har gått hittills, är jag emellertid rädd för att man icke kan förvänta, att det skall gå så värst bra i fortsättningen.

Herr Andersson i Löbbo nämnde om den där hustrun med åtta barn och att hon kände det skönt att bli av med kossorna, eftersom hon hade nog att göra i alla fall. Utan att vilja gå närmare in på principfrågan skulle jag vilja säga, att det finns naturligtvis hundratusentals jordbrukarhustrur i detta land, som kanske icke ha åtta barn men i alla fall så många barn, att de ha all anledning att säga, att de ha en hel del att göra, även om de sluppe ifrån

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

korna, men det finns knappast några utsikter att effektuera ett sådant frigrande för alla jordbrukshustrur i detta land.

Sedan måste jag säga, att den småbrukarhustru, som icke saknar så att säga det som jag menar mest intressanta arbetet vid jordbruket utan vill låta det skötas på annat sätt rent kollektivt, den tror jag icke har så stora utsikter att för övrigt vara jordbrukarhustru.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **Paulsen** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Andersson i Löbbo sade, att jag tydligen icke hade något begrepp om modern utfodringsteknik. Jag vill då säga honom, att jag varit bonde på eget hemman sedan den 14 mars 1898 och är det allttjämt. Om herr Andersson i Löbbo kan uppvisa lika lång erfarenhet av kreatursskötsel och lika långt brukande av svensk jord, skall jag ge honom företräde, men till dess säger jag, att han icke förstår sig vidare på saken.

Han sade, att nya rationella utfodringmetoder kunde jag tydligen icke känna till. Jo, herr Andersson i Löbbo, jag vet att skall man utfodra kreaturen rationellt, så skall man utfodra dem individuellt. Det kanske herr Andersson i Löbbo icke har reda på, men så är det. Man kan icke utfodra alla korna lika, det är omöjligt.

Sedan sade herr Andersson i Löbbo, att han tror att det skall gå bra i framtiden. Ja, för all del, alla, som vilja låna pengar, framhålla att det kommer att gå bra, bara de få det och delänet.

Nu är det hela ganska konstgjort. I en familj har mannen blivit delägare, medan hustrun icke velat släppa ifrån sig korna utan har varit av rätta sorten. Hon har sina kor hemma. En annan, som tecknat sig från början, har hunnit dö och sluppit se eländet och sluppit bli besviken i den tro, som han tydligen hade när han tecknade sig.

Ja, så talade herr Andersson i Löbbo om den bondhustru, som var glad över att ha sluppit korna. Jag vill bara säga, att den bondhustru, som är glad att slippa ha korna hemma och att slippa sköta dem, är icke en bondhustru av den sort, som jag önskar att en bondhustru skall vara.

Herr **Pettersson** i Rosta, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Herr Andersson i Löbbo sade sig tro, att antalet djur skulle kunna ökas. Jag tycker det är litet märkligt, när man, som jag förut nämnde, redan första året varit tvungen att köpa hö och kraftfoder. Det tyder i varje fall icke på att man skulle kunna öka antalet djur.

Byalaget där uppe består av cirka 25 medlemmar. Av dem voro 10 stycken anslutna, men av dessa 10 ha ett par redan börjat krypa ur, och bland dessa befinner sig ett stärbhus, som icke vill lämna ifrån sig in-teckningar, samt en man och hustru, som icke voro eniga. Om det kan leda till skilsmässa vet jag icke, men de ha begärt boskillnad. Mannen har skickat sina fem kor till andelsladugården, medan hustrun har behållit sina fem kor hemma. Med sådana tendenser för ögonen skulle jag tro, att man nog behöver minska antalet djur.

Vad sedan beträffar ledningen, berörde jag i mitt förra anförande de stora kardinalfel som den har begått. Den behöver nog lära sig åtskilligt. Men är det så, att det bara gäller att prata bra, då tror jag den klarar sig fint. Jag har emellertid ännu icke funnit, att jordbruket kan klaras med bara prat, utan det behövs nog även klok handling. Därför tror jag mycket litet på den där andelsladugården.

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

Herr Andersson i Löbbo erhöll likaledes på begäran ordet för kort gemmäle och anförde: Herr talman! Såsom en av orsakerna till flykten från landsbygden har säkerligen med rätta pekats på det hårda arbete bondhustrurna få utföra. Nu göres här ett intressant experiment, varvid man genom den gemensamma ladugården söker avkoppla en del av bondhustruns arbete, men då uppträda herr Paulsen och herr andra vice talmannen på samma linje och säga, att den bondhustru, som blir belåten över att en del av hennes stora arbetsbörd avlyftes, är ingen riktig husmor och ingen duktig bondhustru. Jag är förvånad över att landsbygdsrepresentanter kunna göra sig till tolk för ett dylikt uttalande.

När herr Paulsen här orerar om att kreaturen skola utfordras individuellt, så vill jag bara säga honom, att det är just vad som sker vid Bjärme andelsladugård.

Vidare yttrade

Herr Jonsson i Järvsand: Herr talman! I egenskap av motionär blev jag synnerligen tillfredsställd, när jag läste utskottets utlåtande. Visserligen begärde vi en smula mer än vad utskottet nu har föreslagit, men utskottets förslag innebär dock så mycket, att vi gott kunna vara tillfredsställda. Jag skulle alltså icke som motionär ha haft anledning att yttra mig i denna debatt, därest det icke dels här och dels i annat sammanhang hade fällt en del uttalanden.

I anledning av det försök, som herr Paulsen gjorde, att dra in denna debatt på det mera teoretiska planet, vill jag då först säga, att vi motionärer ha icke alls tagit någon ställning till frågan om andelsladugårdar som princip. Vi motivera vårt förslag uteslutande med att vi anse detta vara en försöksverksamhet och ett experiment på det svenska jordbrukets område, som väl är lika värdefullt som många andra experiment och sålunda förtjänt av statens stöd.

Vad herr Paulsen sedan talade om avundsjuka mellan jordbrukarna och den karakteristik, som han i det sammanhanget gav, det vill jag icke ingå vidare på. Det är möjligt, att denna karakteristik är riktig för den generation av svenska bönder, som herr Paulsen själv tillhör. Det har dock under senare tid vuxit fram en grupp yngre modernare föreningsbönder i vårt land, som ha lärt sig sammanhållningens och samarbetets betydelse, och jag tror att det är den gruppen av jordbrukare, som är förhärskande i Bjärme.

Det har i andra sammanhang beträffande denna andelsladugård sagts, och det sades bland annat av chefen för jordbruksdepartementet i första kammaren, att det var ett stort fel, att det var så lätt att skaffa pengar för denna andelsladugård. Jag har för min del fått den uppfattningen, att det icke alls har varit lätt. Initiativtagarna och styrelsen för denna förening ha fått belasta sig med privata skulder, med växlar och annat, för att kunna finansiera denna ladugård under de sista åren. Och man kan knappast säga, att det varit så särdeles lätt att få ut det anslag och det lån, som riksdagen beviljade redan 1943 och som mig veterligen andelsladugården ännu icke har fått ut, beroende på att man icke har kunnat fylla de strängt formalistiska fordringar, som uppställts av vederbörande myndigheter.

Man har vidare sagt, att ladugården skulle vara alldeles för stor. Det är ändå så, att det är 10 jordbrukare i denna by, som ha byggt denna ladugård, och det finns 15 stycken till i samma by. Är det ändå icke helt naturligt, att dessa 10, som tro på sin idé och tro att den har framtiden för sig, ha velat bygga ladugården så stor, att åtminstone några av de övriga skulle kunna få ansluta sig, därest de skulle komma på den idén?

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

Det har här inväntats av herr Pettersson i Rosta, att man redan i år fått börja med att köpa hö till ladugården. Ja, det var ett synnerligen obetydligt parti, som man dessutom närmast köpte för att absolut vara på den säkra sidan.

När herr Pettersson i Rosta emellertid säger, att detta var märkvärdigt med hänsyn till det goda foderår, som vi hade i fjol, så vill jag säga, att det gällde åtminstone icke för Jämtlands vidkommande. Jag känner många, många jordbrukare i Jämtland, som under normala år aldrig köpa hö men som ha fått göra det i år.

Herr Pettersson i Rosta talade också om kreaturens dåliga beskaffenhet i denna ladugård. Det är kanske riktigt detta, men om dessa kreatur äro av så dålig beskaffenhet, ja, då är väl detta en anklagelse, som snarare gäller det gamla individuella systemet än denna andelsladugård. Kreaturens beskaffenhet har blivit så dålig, därför att var och en i sina små ladugårdar icke haft möjlighet att arbeta fram en bättre besättning och att sköta den rationellt. Finns det ändå icke större förutsättningar att kunna skapa en bättre kreatursbesättning i en andelsladugård av denna storlek, som har helt andra resurser?

Vi skola också komma ihåg, att här få delägarna stora vinster i form av ett lättare bärgningsarbete vad gäller jordbrukets skötsel i övrigt. Det är min förhoppning, att man också i fortsättningen kommer att gå samarbetets väg och därigenom få möjlighet att även i övrigt bruka sin jord effektivare än förut har varit fallet.

Jag vill till detta, herr talman, också foga den reflexionen, att så långt jag förstår ha andelsdelägarna haft så dåliga ladugårdar och befunnit sig i en så dålig ekonomisk situation, att var och en av dem, därest de skulle ha byggt sig privata ladugårdar, varit berättigad att få statsbidrag i olika former här för. Även om det här gäller ett förhållandevis stort bidrag, är det icke säkert, att det är större än vad dessa delägare i andra former skulle ha fått.

Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Paulsen** erhöll härefter på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Andersson i Löbbo sade, att korna vid denna ladugård utfodras individuellt. Jag måste säga, att det förundrar mig, om det verkligen är så, när man ser de utomordentligt urusla mjölkningssiffror, som återfinnas i utskottsutlåtandet på s. 11. Jag tror, att om korna utfodrats rationellt och individuellt, så hade det varit bättre mjölkningssiffror.

För övrigt vill jag säga, att vi skola ge anslag och stora och kraftiga anslag till förbättring av enskilda ladugårdar, ty det behövs, men att ge anslag till sådana ladugårdar som denna, det må vi be Gud bevara oss ifrån.

Härpå yttrade

Herr **Karlsson** i Stuvsta: Herr talman! Efter vad som redan har sagts i debatten av utskottets representant herr Andersson i Löbbo och av motionären herr Jonsson i Järvsand har jag icke mycket att tillägga. Jag vill bara uttrycka min tillfredsställelse över den hemställan, som jordbruksutskottet här kommit med. Det försök, som göres där uppe i Bjärme, är enligt min mening av största betydelse. Sådana företag förekomma ju även i andra länder, men resultaten av dessa företags verksamhet i andra länder äro ju alltför litet kända, och dessutom är det ju klart, att erfarenheterna från det egna landet, särskilt i ett fall som detta, måste anses vara av större betydelse än utländska erfarenheter.

Det rationella i själva denna idé kan ju icke på ett verkligt förnuftigt sätt

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

bestridas av någon. Man kan väl icke bestrida, att en modern ladugårdsbyggnad är bättre än en massa små omoderna ladugårdar, som icke kunna bli moderna. på grund av det mindre jordbrukets begränsade resurser. Det kan icke heller anses strida mot utvecklingen, att ladugårdsarbetet mekaniseras, och det kan väl icke heller bestridas, att förutsättningarna för att få fram bättre kreatursbesättningar äro större i en ladugård som denna än i enskilda ladugårdar. Både avelskontroll och andra liknande åtgärder kunna ju genomföras i en sådan större ladugård.

Nu invänder någon, att det har ju i alla fall visat sig, att företaget ännu icke bär sig. Ja, här har man ju att ta hänsyn till flera omständigheter. Om man räknar med att de enskilda delägarna skola ha full betalning för sitt foder enligt gängse marknadspriser och att den anställda personalen, vilken visserligen är mycket liten, skall erhålla full avtalsenlig lön, så går det hela ännu icke ihop. Man måste dessutom ta hänsyn till de ganska höga anläggningskostnader, som betingats av kristidsförhållandena. Man skulle emellertid också kunna ställa frågan på ett annat sätt: Om de enskilda jordbrukarna, och jag tänker härvid på småbrukare, som det ju nu är fråga om, skulle taga ut full betalning för det foder, som de använda i sina egna ladugårdar, vad skulle de då få för det arbete, som de lägga ned? Jag talade för 14 dagar sedan med en jordbrukare i Skaraborgs län, som har en efter förhållandena mycket rationell ladugård. Han har åtta högmjolkande kor. Han hade gjort en uträkning, som för övrigt var kontrollerad av sakkunniga och som visade, att om han skulle ta fullt betalt för sitt foder, skulle han för sitt arbete erhålla 80 öre om dagen. Det är verkligen icke så stor marginal för det mindre jordbrukets vidkommande. Om man dessutom tar hänsyn till att det här gäller Jämtland med dess speciella förhållanden, så bör man väl förstå, att ett sådant företag icke omedelbart kan bli lönande i egentlig mening.

Här finns emellertid stora möjligheter. Främst ser jag dessa möjligheter bestå däri, att ladugårdsbesättningen undan för undan kvalitativt förbättras. En hela del andra erfarenheter komma också att vinnas, som gör att utbytet kan bli betydligt högre än för närvarande. Det är ju också med detta som man arbetar. Man räknar ju också med att kunna fylla ut ladugården så, att den blir fullbesatt.

På denna punkt invände herr Pettersson i Rosta, att han inte kunde förstå varför man skulle göra det, när man redan nu måste köpa foder. Ja, den frågan ställde herr Pettersson i Rosta även vid vårt besök i Bjärme och fick den också besvarad. Jag kan icke förstå varför han icke ville anteckna svaret. Man hade tillfälligtvis köpt ett parti hö, men det meddelades samtidigt, att de enskilda delägarna kunde leverera åtskilligt mera foder än vad de hade gjort. De fodermängder, som hade kontrakterats, hade ännu icke på långt när levererats men skulle komma att levereras till andelsladugården. Varför tar herr Pettersson i Rosta detta enskilda fall av ringa betydelse, då man köpte litet grand hö, som bevis för att andelsladugården överhuvud taget existerar på köpfoder. Det är ju icke riktigt, såsom också klarlades i Bjärme. Jag kan icke förstå, varför herr Pettersson i Rosta är så envis på den punkten.

När man får en bättre besättning och höjt dess kvalitet och fått ladugården full med djur, kan naturligtvis företaget resultat avsevärt ändras. När man därtill kan befria så och så många husmödrar från arbete i ladugården, så måste väl även detta i all rimlighets namn värderas till något, särskilt som husmödrarna där uppe uttryckt sin tillfredsställelse över detta. De förklarade, att de voro icke ledsna över att kreaturen hade kommit på denna andelsladugård. ty för det första blevo kreaturen där bättre omskötta och för det andra finns det alltid så mycket att göra i ett lanthem, att det ändå finns fullt med ar-

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

bete. Man hade barn, som skulle gå i skolan. Man tyckte att man hade rätt att även i ett lanthem sticka och virka litet grand, som man annars icke kunde få tid med. Man tyckte också, att man i ett lanthem borde ha möjlighet att sköta om stugan och hålla snyggt och i ordning, vilket man tidigare icke haft tid till. Man tyckte kort och gott, att man ville bo och leva som folk i industrisamhällen och städer lever, och man var glad över att man nu hade fått möjlighet därtill. Jag tycker, att man också skall värdera detta resultat för kvinnornas del till något. Även om man icke kan uttrycka det i pengar, så måste det väl ändå anses vara ett positivt resultat.

Nu invändes från herr Carlströms och herr Paulsens sida, att de bondhustrur, som icke vilja gå i ladugården och som äro glada över att få slippa det, ville de egentligen icke ge så mycket för. Ja, denna tankegång verkar så förbluffande, att man faktiskt icke vet vad man skall säga. Det är ju en sorts fläkt från medeltiden, och det är mycket svårt att begripa, hur den egentligen kan förekomma i våra dagar. Jag ansluter mig här till vad som har sagts av herr Andersson i Löbbo. Jag vill bara framhålla, att skall man på detta sätt gå emot all utveckling och rationalisering, då skall man väl också göra det på andra områden. Om man förutsätter, att kvinnorna på landsbygden tvunget skola vara så överhopade med arbete och ha den långa arbetstid, som de haft sedan hedenhös, då undrar jag, om man verkligen är anhängare av rättvisa mellan stad och landsbygd. Då undrar jag, om man överhuvud taget kan tänkas vara med om att lyfta upp landsbygden i ekonomiskt och socialt avseende. Jag är som sagt oerhört förvånad över att sådana uttalanden kunna göras anno 1945.

Sedan förekom det inom parentes sagt en liten oriktig uppgift i ett annat avseende i herr Petterssons i Rosta anförande. Han påstod, att i ett fall hade denna idé förorsakat en boskillnad och kanske skulle förorsaka skilsmässa. Jag vill bara påpeka, att även den saken utreddes vid besöket i Bjärme. Hela historien är många år gammal. Vederbörande delade sin egendom ett par decennier innan andelsladugården kom till. Den historien har alltså ingenting med denna sak att göra.

Vad herr Paulsen beträffar, så är det ju uppenbart, att han talar om något helt annat. Han talar icke om andelsladugården i Bjärme utan om en andelsladugård som existerar i hans fantasi. Men vi måste taga ställning till den föreliggande frågan, alltså till andelsladugården i Bjärme, och där har ingenting av vad han velat göra gällande förekommit.

Herr talman! Min tillfredsställelse över det förslag, som jordbruksutskottet kommit med, skulle ha varit större, om jag vore säker på att detta företag skulle få pengarna inom rimlig tid och att på det sättet en hjälp gäves dessa djärva pionjärer, som icke sakna tro på saken. Utan att gå in på frågan närmare vill jag erinra om att det är två år sedan riksdagen beslöt det förra anslaget och att vederbörande förening ännu icke erhållit ett öre av vad som beslöts 1943. Det är ju, herr talman, kutym att icke gå in på enskilda tjänstemäns göranden och lätanden, och jag skall icke bryta mot kutymen. Men jag anser, att det ändå är märkvärdigt, att det behöver taga över två år att expediera en så tämligen enkel sak. Föreningens medlemmar ha icke gjort några svårigheter i vad gäller ändring av stadgar och annat sådant, som var nödvändigt för erhållande av den statliga hjälpen. Skall det nu dröja ytterligare en tid, innan föreningen får vad som beslöts 1943, och lika lång tid, innan den får de pengar vi eventuellt besluta i dag, då är det fråga om, huruvida den statliga hjälpen verkligen hinner fram så att den gör någon större nytta.

Jag vill dessutom framhålla, att när man 1943 beslöt utge detta anslag,

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)
bestämde det, att som säkerhet för lånet på 25 000 kronor skulle från statsmakternas sida krävas inteckning i de enskilda delägarnas fastigheter, men att som säkerhet för bidraget på de 20 000 kronorna skulle ligga inteckningar i andelsladugårdsfastigheten. Nu har man även för det sistnämnda bidraget krävt inteckning i de enskilda delägarnas fastigheter och alltså gått vid sidan av vad riksdagen beslutat. Det kanske icke har så stor betydelse, men jag tycker ändå, att när riksdagen tagit en positiv ställning till frågan, kunde man från vederbörandes sida skyndat på, så att man efter två år haft denna sak expedierad.

Herr talman! Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Pettersson** i Rosta erhöll nu på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Karlsson i Stuvsta sade, att anledningen till att man köpt foder var den, att alla icke levererat det kontrakterade fodret. Ja, jag hörde mycket talas om att man köpt foder — även kraftfoder — men att inte alla skulle ha levererat hörde man ingenting av. Det kan tänkas, att detta sammanhänge med att — såsom det står i motionen — det bara var två, som fått sina 500 kronor i betalning för sitt levererade foder, medan de andra icke fått ett öre. Det är möjligt, att de blivit litet betänksamma inför en sådan situation.

Herr Karlsson talade vidare om prisbildningen på det svenska jordbrukets produkter, och han sade, att en mindre jordbrukare icke förtjänade mer än 80 öre om dagen. Detta erkännande är värt att tacksamt notera. Jag hoppas, att herr Karlsson tänker på den saken, när jordbrukets prisfråga kommer på tapeten i riksdagen, och att även andra göra det.

Vad beträffar herr Karlssons påstående om att oenigheten mellan de omtalade makarna skulle ha varat i tio års tid, så måste jag säga, att så nära trädde jag varken karlar eller fruntimmer däruppe in på livet, att jag kan veta något om det. Men skulle Bjärme andelsladugård vara orsaken till att det bleve slag i saken med skilsmässan, var det kanske bara bra att vederbörande delade på korna.

Jämväl herr **Paulsen** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Karlsson i Stuvsta sade sig icke förstå vad det var jag talade om, det tror jag också, det var nog inte lätt för honom att förstå. Och när herr Karlsson säger, att jag hör ihop med medeltiden, kan det hända han har rätt, men själv hör han säkert hemma i barnens tidevarv.

Härefter anförde

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Den fråga vi nu behandla är verkligen en fråga, vilken man som gammal jordbrukare har stort intresse av att följa. Vad man avsett med denna andelsladugård är att lätta på småbrukarhustrurnas arbete. Detta har varit grundtonen i det hela. Säkerligen har det för dessa andelsägare icke varit fråga om att göra någon ekonomisk vinst. Lät-tandet av hustrurnas arbetsbördan har varit den ledande tanken. Men hela denna sak har kanske gett oss i riksdagen en lärdom, den nämligen att just småbrukarnas arbete på landsbygden aldrig varit betalt. Jag talade för ett par dagar sedan med en folkskollärare från Hållnäs. Han framhöll, att småbrukarhustruna på gårdar om 10 å 12 tunnland jord icke ha några förutsättningar att få något av de sociala förmånerna. De måste leva under ständiga försakelser

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

och få icke ställa några som helst krav. Då har den frågan uppkommit, hur man skall kunna ställa det till rätta för dem. Hjälper det med andelsladugårdar och dylikt? Nej, det gör det icke, utan här är man inne på vad vi så många gånger förut talat om, nämligen att produkterna icke bli betalda så som de borde bli. Mjölkriset är icke skäligt i förhållande till produktionskostnaden. Detta är den verkliga sanningen. Professor Ingvar har sagt, att det stora felet, när det gäller jordbrukets prisförhållanden, är att icke mjölken betalas till sitt värde. Det kommer till synes även här, och det är bra, att riksdagen verkligen får klart för sig, att det icke går att hålla sådana priser. Vi kunna se på priserna på pilsner och läskedrycker. Dessa drycker produceras icke i de små hemmen utan genom större företag, men då tages det ut ett annat pris. De för låga priserna äro kontentan av det hela.

Här säger herr Paulsen — och det gjorde även herr Carlström — att hustrurna äro konstiga bondhustrur, om de icke vilja ha detta arbete, som vi talat om. Men vi måste inse, att ungdomen av i dag också ställer litet fordringar. Det kan klart bevisas genom statistiken, att det övervägande antalet flickor på landsbygden, de som skulle bli bondhustrur, draga sig till städerna. Vi måste på något sätt komma till rätta med detta problem. Här har man alltså försökt en väg.

Det har sagts, att man måste se saken ekonomiskt. Med 3 procent ränta å anläggningsskapitalet drager det mellan 5 000 och 6 000 kronor. Men varifrån skola vederbörande taga dessa pengar, när de icke få en avlöning på mer än 1 000 kronor, som skulle kunna användas till amortering och ränta?

Vi stå här inför ett problem, som jag icke tror att vi i dag eller i år äro mogna att verkligen kunna lösa på ett rättvist sätt. Men vi ha i Sverige en stor småbrukarkår, som arbetar under svåra ekonomiska förhållanden, och dessa måste förr eller senare förbättras. På vad sätt skall det ske? Genom andelsladugårdar eller högre mjölkriser? Staten får gå emellan på det ena eller det andra hållet, men vi måste i rättvisans namn räkna med att landsbygdens folk och hustrurna på landsbygden ha rätt att få lika mycket betalt för sitt arbete som andra. De göra en tjänst i samhället, som är värd sin betalning.

Jag har med stort intresse följt denna fråga, och det var med glädje jag läste jordbruksministerns förslag om anslag till andelsladugårdar. Detta om icke något annat skulle visa, tänkte jag, hurudana förhållandena äro när det gäller prissättningen.

Herr Paulsen talade om att det var en urusel avkastning av denna besättning. Det är givet, att de koraser, som finnas i Norrland, icke ge samma avkastning som de högmjolkande korna på den skånska landsbygden. Man måste se saken sådan den är. Vidare måste vi vara på det klara med, att även om riksdagen beviljar dessa medel, stå de stora skulderna på 160 000 å 170 000 kronor kvar. De komma i framtiden att ligga och trycka på företaget. Jag beklagar de jordbrukare, som här sökt komma fram till en god anordning men som är efter år genom motionärer få begära allmosor av staten. Vi komma ännu en gång tillbaka till frågan, om icke mjölken är värd lika mycket som pilsnern och läskedryckerna. Skulle den betalas efter sitt värde behövde de icke be riksdagen om anslag, utan då reddes saken upp. Småbrukarhustrurna finge det bättre ställt i fråga om sitt arbete, och de ekonomiska förutsättningarna för småbruket förbättrades. Men så länge vi icke vilja värdesätta det arbete och de produkter, som härröra från detta håll, så länge stå vi inför nödvändigheten att endast ge nådegåvor.

Jag är ledsen att här de finnas som vilja kritisera detta företag. Det är oriktigt. Det är dock ett företag, som visar hur det är ställt för småbruket.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

Herr **Karlsson** i Stuvsta erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill bara med anledning av den sista repliken av herr Paulsen säga, att jag naturligtvis känner mig kolossalt förkrossad av det vägande inlägget, men att herr Paulsen fortfarande icke talat om vad det är för andelsladugård han menar, då det i varje fall är fastslaget, att det icke var Bjärme han talade om.

Vidare anförde:

Herr **Hægglom**: Herr talman! Föreningsladugårdsromantiken har blommat åtskilligt både ute i landet och i dag här i kammaren, och vi ha blivit vittnen till att särskilt herr Karlsson i Stuvsta mycket ivrigt gått in för tanken. Om anledningen är den, att en liten motsvarighet i Sverige till de stora kolchoserna kanske hägrar i framtidsvyerna, vet jag icke. Men denna föreningsladugårdsromantik är, så vitt jag förstår, en mycket farlig sak.

Jag vill för min del säga gentemot herr Karlssons påstående att ingen skulle kunna bestrida det förnuftiga och rationella i denna idé, att man måste, om man utgår från de ekonomiska förutsättningarna, absolut bestrida det förnuftiga och rationella i idén. Det var påfallande i herr Karlssons anförande, att vad han sysslade med var att peka på, hur utmärkt man löst de tekniska problemen. Ladugården var bättre, man hade större utrymmen, god utgödsling o. s. v. Att allt detta rent tekniska bättre löses i denna stora ladugård än i de många små är givet. Men saken måste ändå ses ur ekonomiska synpunkter. Och då är det oss alla bekant, att vad en jordbrukare, speciellt en småbrukare, har att leva av är aldrig någon företagarevinst — en sådan förekommer icke, i varje fall icke i småbruket, i nämnvärd grad — utan vad en småbrukare har att leva på är i första hand sin arbetsinkomst och i andra hand den lilla ränta han kan få på de pengar han placerat i sitt småbruk. Ränteinkomsten rör sig för småbrukarnas del icke om några stora summor. Den torde spela en mycket liten roll. Där är arbetsinkomsten avgörande. Nu veta vi vidare, att i småbruket ungefär 90 procent av det som odlas på åkern förädlas genom djurskötsel. Därav kunna vi räkna ut, att den del av en småbrukares arbete, som måste ägnas åt djurskötsel, är en mycket betydande del av den årliga mängd arbetstimmar småbrukaren lägger ned på sitt jordbruk. Gör man nu på detta ekonomiskt vanvettiga sätt, att man flyttar över hela den arbetsprestation, som utförts på djurskötsel, till att utföras av betald arbetskraft, kommer man till att den egna inkomsten måste minskas i motsvarande grad, så vida man icke kan placera den egna arbetskraften i annan inkomstbringande sysselsättning. Jag skulle vilja säga, att det man främst bör lägga märke till i jordbruksutskottets utlåtande är vad lantbruksstyrelsen pekat på, när styrelsen säger, att man vid bedömandet av denna sak bör undersöka, huruvida vid en sådan omläggning av ladugårdsskötseln, som nu genomförts, arbetskraft frigöres vid respektive till verksamheten anslutna egendomar. Det hade varit mycket bättre, om de av utskottets ledamöter, som varit på ort och ställe, hade i stället för att vända sig till kvinnorna och fråga dem, om de fått mindre att göra — det hade man kunnat sitta i Stockholm och räkna ut — frågat karlarna, hur mycket av den frigjorda arbetskraften de lyckats placera så, att de fått en ersättning för den arbetsinkomst de gått miste om genom att skaffa lejd arbetskraft. Det hade behövt göras en undersökning, huruvida detta hade kommit till synes i deras självdeklarationer. Komma vi därhän, att man genom en föreningsladugård kan få arbetskraft frigjord, så att den ger inkomst på annat håll, först under sådana förutsättningar finns det någonting ur ekonomisk synpunkt förnuftigt och rationellt i en föreningsladugård. Tekniken må vara

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

aldrig så framstående, så länge småbrukaren är beroende av att leva uteslutande på sin arbetsinkomst och så länge det för småbrukaren är fråga om så många arbetstimmar som möjligt för att han på den lilla arealen skall få tillräcklig arbetsinkomst för sin och sin familjs försörjning, så länge är icke andelsladugården förnuftig eller rationell.

Herr andre vice talmannen **Carlström**: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för en replik till utskottets ärade vice ordförande. Han var förvånad över att landsbygdsrepresentanter kunde komma med en sådan uppfattning, som den jag och herr Paulsen framförde. Tycker herr Andersson i Löbbo kanske att det hade varit trevligare, om det hade varit stadsrepresentanter, som kommit med den, personer som icke ha några erfarenheter alls av lantbruk?

Jag beklagar, att jag råkade tala om kvinnan som var så glad att komma ifrån ladugårdsarbetet. Här har utspunnit sig en diskussion i själva principfrågan, som förmädde herr Hansson i Skediga att för femtioelfte gången komma fram med jämförelsen mellan mjölkpriset och pilsnerpriset. Man vinner icke så mycket med att komma med sådana historier i detta sammanhang. Här är det icke fråga om jordbrukets bärighet, utan här är det fråga om, huruvida det bär sig att ha andelsladugårdar och att koppla av en del av det arbete en småbrukare har och låta det ske »rationellt» och maskinellt. Herr Karlsson i Stuvsta var naturligtvis mycket förbluffad över att vi kunde uttala oss om lantbrukarhustrurna på det sätt vi gjorde. Jag förstår ju det. Jag kan emellertid icke följa herr Karlsson i Stuvsta riktigt i funderingarna om att man skall lyfta upp landsbygdens folk till likställighet med städernas och samhällenas genom att koppla av en del arbete för att vederbörande — i detta fall hustrurna — skola få möjlighet att hålla hemmen snygga och i ordning. Jag kan ju gå med på att det kan vara litet besvärligt ibland för en lantbrukarhustru, som har åtta barn, att hålla det snyggt och trevligt i hemmet, men den förmågan är ofta medfödd, och för övrigt äro ju alla åtta barnen icke små, utan när det sista föds, måste väl det äldsta vara kanske tolv, femton år, och då kanske det skulle vara anledning att låta det veta, hur det går till i ladugården och att mjölka kor. I Småland äro vi icke högfärdigare än att både pojkar och flickor kunna hjälpa till i ladugården. Det har utvecklats sig därhän i de större bondejordbruken, att där är det nästan uteslutande mannen och manliga medlemmar som få sköta ladugården, emedan hustrun icke har tid med det. Men när det gäller det egentliga småbruket vill jag — hur mycket det än må förbluffa herr Karlsson i Stuvsta och herr Andersson i Löbbo — säga, att dess framtid står och faller med det intresse kvinnan där har för jordbruksarbetet.

Med anledning av vad herr Karlsson i Stuvsta sade om den där jordbrukaren i Skaraborgs län, som hade det ganska rationellt ordnat i sin ladugård och räknat ut att han icke fick mer än åttio öre om dagen för sitt arbete, vill jag fråga: Hur vill herr Karlsson ordna det, så att han får åtminstone en krona 80 öre? Jag skulle emellertid vilja se den jordbrukarens dagsprogram och diskutera detta exempel ordentligt. Herr Karlsson i Stuvsta säger, att man skall rationalisera, så att det bär sig, och han vill samtidigt, att jordbrukspriserna skola bli lägre. Hur kommer det då att gå med den jämförelse herr Hansson i Skediga gjorde mellan priserna på mjölk och pilsner? Jag tror icke man har övertänkt detta problem tillräckligt. I själva verket är det så, att icke endast arbetskraftsproblemet utan även byggnadsproblemet gör, att småbruket här i landet kommer att få det mer och mer besvärligt. Om det icke kan ordnas på det sättet, att priserna kunna bli högre, som herr Hansson i Skediga vill ha

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

dem, kanske detta småbruk får försvinna. Jag måste säga, att det är litet egendomligt att, när vi komma in på dessa principfrågor, finna, att man vid lagstiftningen i sådana fall icke gärna vill låta den högra handen veta vad den vänstra gör. Vi ha t. ex. en vanhävdslag, som säger, att ingen får vanvårda vare sig jordbruk eller byggnader. Men om jag kommer ut till en plats, där byggnaderna äro totalt förfallna och där jag vet, att inga resurser finnas att åvägabringa nya, då hjälper det inte med vanhävdslagen. Det blir i alla fall ingenting av.

Nu är jag ledsen över att ha kommit in på denna principdiskussion, då jag icke yrkat på att man icke skulle gå med på att anslå dessa 30 000 kronor eller att icke Bjärme skulle få de sammanlagt 55 000 kronor som det där är fråga om. Jag hade endast med min reservation velat ge en liten anvisning om att vi här i kammaren kanske icke alltid kunna vara så intresserade av att utan vidare gå med på att taga ansvaret för experiment av denna sort. Även om det är fråga om en försöksverksamhet.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i jordbruksutskottets behandling av nu förevarande fråga, men jag har ändå ansett mig böra säga några ord. Kammarens ledamöter kanske erinra sig, att när vi för ett par år sedan hade uppe frågan om lån och bidrag till denna gemensamhetsladugård i Bjärme, så ställde jag mig ganska avvisande till hela detta projekt. Utgångspunkten ifrån intressenternas sida den gången var ju, att man skulle rationalisera ladugårdsskötseln, och jag tror icke, att jag misstager mig för mycket, om jag säger, att den omständigheten, att anledningen till att Kooperativa förbundet lämnade lån i betydande omfattning för detta företags igångsättande var att man från KF:s sida önskade, att man skulle få till stånd en gemensamhetsladugård, där man skulle göra ett försök till ladugårdsskötsels bedrivande enligt rationella grunder. Jag kunde för min del icke hysa den uppfattningen att en ladugårdsskötsel, bedriven i en sådan här gemensamhetsladugård, skulle kunna innefatta något rationellt bedrivande av ladugårdsskötsel. Jag går nämligen ut ifrån att i begreppet driftens bedrivande efter rationella grunder vill man också och bör man också inlägga, att den kan bedrivas efter ekonomiska grunder. Ty det som icke bedrives efter ekonomiska grunder, kan heller icke anses vara bedrivet efter rationella grunder. Redan vid den tidpunkten tvivlade jag för min del starkt på att ett sådant här företag skulle kunna anses vara rationellt även ur synpunkten att det skulle vara ekonomiskt möjligt. Det var ett huvudskäl till att jag vid behandlingen av den då förevarande kungl. propositionen i ärendet i jordbruksutskottet reserverade mig för avslag på densamma.

Nu kanske någon vill draga den slutsatsen att mitt ståndpunktstagande den gången rimligen borde föranleda, att jag även nu ställde mig avvisande till ytterligare ekonomiskt stöd åt detta företag. Jag gör emellertid icke det, och skälen härtill äro följande. När nu detta företag ändå har kommit till stånd, tror jag att det är mer än önskvärt, att man bereder företaget möjlighet att fortsätta sin verksamhet, så att man på det sättet kan få klarhet i, huruvida det finns ekonomiska förutsättningar för ett företag bedrivet i den ordning varom här är fråga. Jag betvivlade för min del tidigare, att det skulle vara möjligt att få ett sådant här företag ekonomiskt lönande, och jag hyser samma tvivel i dag, men jag tror, att detta företags drift kommer att lära oss åtskilligt, och därför skall icke jag motsätta mig ytterligare stöd från statsmakternas sida.

Jag vill säga, att de korporationer och myndigheter som genom att tidigare lämna ekonomiskt stöd åt detta företag nog i viss mån få anses ha del i ansvaret för att detta företag har kommit till stånd, och att det därför icke är rim-

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

ligt, att man nu utan vidare gör sig urarva i detta företags fortsatta bedrivande. Jag skulle alltså vilja säga, att med hänsyn till den omständigheten, att riksdagen på sin tid beviljade både lån och bidrag till företaget och på det sättet liksom stimulerade till igångsättandet av detsamma, man enligt min mening icke skäligen nu kan säga, att eftersom det här visar sig vara ett ekonomiskt sett mycket äventyrligt företag, så skola vi säga ifrån, att man icke kan räkna på vidare ekonomiskt bistånd från statens sida. Jag tror icke, att vi i riksdagen kunna resonera på det sättet, men jag skulle också vilja säga, att jag tror icke, att det är bara riksdagen och statsmakterna som här böra känna sitt ansvar.

Om jag exempelvis tänker på KF, som i form av lån har bistått företaget med 125 000 kronor, om jag minns rätt, vilket väl i betydande grad bidrog till att jordbrukarna uppe i Bjärme ansågo sig kunna sätta i gång detta företag, måste jag säga, att även på detta KF vilar enligt min mening ett betydande ansvar för att fortsätta verksamhetens upprätthållande vid denna Bjärme gemensamhetsladugård. Jag skulle rent av, ehuru det kanske icke kan anses vara alldeles på sin plats att man gör uttalanden här i riksdagen om den saken, vilja för min del ge uttryck åt den meningen, att det borde övervägas, om icke KF borde omvandla någon del av sitt stora lån till företaget till bidrag i likhet med vad man nu är beredd att gå in för här ifrån riksdagens sida.

Om jag skulle säga några ord till rörande behandlingen av denna fråga just nu i riksdagen skulle det vara, att vi ju inom egnahemsstyrelsen haft att yttra oss rörande den motion som här föreligger rörande bidrag till företaget. Vi ha tillstyrkt ett ytterligare stöd från statsmakternas sida i den formen, att man skulle med anledning av motionerna bevilja ett ytterligare lån från statens sida på 25 000 kronor. När man inom egnahemsstyrelsen valde den ståndpunkten att det ytterligare stödet för närvarande skulle anvisas i form av ett ytterligare lån berodde det bl. a. därpå, att det ju här i riksdagen ändå varit en ganska vedertagen ordning, i varje fall under tidigare år, att icke på grundval av enskilda motioner i allmänhet bevilja större anslag och direkta bidrag. Vi ha därför inom egnahemsstyrelsen funnit, att det var rimligt, att man visserligen nu hjälpte företaget i dess nuvarande likvideringssvårigheter genom att förorda ett lånebelopp på 25 000 kronor, men att, i den mån det ansågs ur företags synpunkt nödvändigt att få ytterligare ekonomiskt stöd från det allmänna sida, det borde ankomma på företaget självt att göra en direkt framställning till Kungl. Maj:t i saken. Det är väl ändå ingen som bättre än föreningen själv kan bedöma de behov som föreligga. Därför anser jag, att det vore rimligt, att företagets ledning själv gör de framställningar i fråga om ytterligare bidrag från statsmakternas sida som företaget vill sätta i fråga. Jag skall emellertid, som frågan nu ligger till, icke göra något yrkande i överensstämmelse med vad egnahemsstyrelsen föreslagit. Jag har endast här velat säga, att åtskilligt talar för att riksdagen nu borde ha stannat vid att i likhet med vad egnahemsstyrelsen föreslagit för närvarande förordla ett lån, och att det sedan ankomme på företaget självt att komma in till Kungl. Maj:t med de längre gående framställningar som företaget anser vara motiverade med hänsyn till dess ställning.

Här har i debatten mycket talats om, att man vinner så mycket för jordbrukarhustrurna i dessa jordbrukarhem där uppe i Bjärme därigenom att de slippa kreatursskötsel. Ja, det är riktigt, att man gör det. Jag har dock för min del, då vi behandlade denna sak tidigare i riksdagen, givit uttryck åt den mening- en, att det hittills varit så, att tack vare att jordbrukaren och hans familjemedlemmar icke satt i fråga att arbeta under tidiga morgontimmar och sena kvällstimmar, det varit möjligt för honom att kunna få en inkomst av sitt arbete som möjliggjorde för honom att något så när dra sig fram. Utan detta myckna ar-

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)
 bete kan man helt enkelt icke, synes det mig, för jordbruket räkna med en möjlig framtidslinje. Det talas i vår tid så mycket om rationalisering! Men redan den tid som har gått däruppe i Bjärme och det ekonomiskt mindre gynnsamma resultat som redan kan avläsas, ger ju vid handen — och jag tycker det är viktigt, att det sägs ut i denna debatt — att skall man inom jordbruket, enkannerligen det mindre jordbruket, och det är ju det alldeles övervägande antalet av jordbruk här i landet, kunna ha några ekonomiska förutsättningar att dra sig fram och få något så när betalt för allt det arbete som läggs ner, så måste man vara på det klara med att det arbetet måste betalas i form av en sådan prissättning på jordbrukets produkter som gör det möjligt för dessa människor att få en rimlig inkomst av sitt arbete.

Det talas ofta i samband med frågan om rationalisering av det svenska jordbruket om att man saknar sysselsättningsmöjligheter för de mindre jordbrukarna här i landet. Jag tror, att man alldeles för mycket överdriver den synpunkten. Varför skulle icke vi, som bo på den svenska landsbygden, där vi ofta ha mer barn per familj räknat än som är fallet i städer och samhällen, kunna göra anspråk på att våra jordbrukarhustrur skulle i huvudsak kunna få vara hänvisade till hemmen, till familjens och barnens skötsel. Men om man vill göra någonting för att skapa en sådan ordning för den svenska landsbygds- och jordbrukskvinnan, då måste vi också se den sanningen i ögat, att vi icke kunna räkna på att landsbygdens kvinnor i samma omfattning som hittills skola kunna deltaga i vad man betecknar som utearbete på jordbrukets område. Det måste, i vad gäller mjölkningsarbetet och ladugårdsskötseln, i högre grad än vad hittills är fallet bli mansgöra, och jag skulle för min del vilja säga, att under det sista årtiondet ha ladugårdsskötseln och djurvården, i varje fall i södra och mellersta Sverige, blivit mansgöra i mycket högre omfattning än det var tidigare. Men därav följer också enligt min uppfattning, att man icke skall så mycket spekulera i att det saknas sysselsättnings- och arbetsmöjligheter inom det mindre jordbruket. Jag försäkrar, att en jordbruksenhet icke behöver vara av någon särskilt betydande storleksordning, för att den ensamme manlige jordbrukaren, när han därtjänande skall sköta om kreaturen och utföra mjölkningsarbetet, skall få full arbetsdag, och han får icke bara full arbetsdag utan får finna sig i att börja sin arbetsdag tidigt med djurvården, och han får finna sig i att arbetet drager ut till sent om kvällarna och att söndagsledigheten blir liten eller ingen.

Jag har velat säga dessa ord för att peka på att det är ett verkligt stort problem det här rör sig om, som vi måste söka komma till rätta med, i varje fall på det sättet att vi uppskatta det arbete, som utföres av jordbrukarna därute på torvan, och att vi icke glömma vad där utföres den gången det gäller att utmäta lönsamheten för landsbygdsfolkets arbete.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av ett uttalande, som gjordes av herr Karlsson i Stuvsta beträffande behandlingen av det låneärende, varom det här är fråga. Herr Karlsson i Stuvsta gjorde gällande, att från vissa tjänstemäns sida — jag förmodar, att herr Karlsson i Stuvsta då menade tjänstemännen inom egnahemsstyrelsen — expeditionen av dessa låne- och bidragsärenden skulle ha försinkats på ett sätt, som egentligen borde ha varit ganska onödigt. Jag skall i det avseendet be att få fästa uppmärksamheten på de fakta som här föreligga.

Sedan riksdagen fattat sina beslut angående lån och bidrag, skickades ärendet till egnahemsstyrelsen för yttrande. Efter samråd mellan styrelsen och jordbruksdepartementet utfärdade Kungl. Maj:t en skrivelse angående de regler, som skulle tillämpas vid utlämnandet av dessa lån och bidrag. Dessa reg-

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

ler inneburo i stort sett, att man beträffande dessa lån och bidrag skulle tillämpa samma regler och villkor, som gälla för de vanliga egnahemslånen och för de premielån, som utbetalas i samband med egnahemslånen. Dessutom gjordes vissa erinringar beträffande det förslag till stadgar, som hade uppgjorts av föreningen. Bland annat borde dessa stadgar göras mera bindande för föreningens medlemmar. I anslutning till denna skrivelse från Kungl. Maj:t har egnahemsstyrelsen under dessa år haft ständigt kontakt med andelsföreningen i Bjärme och statens ombud i föreningens styrelse. I vad gäller stadgarna är saken klar nu. Föreningen har antagit stadgar, som stå i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts skrivelse. Dessa stadgar ha blivit registrerade först under den allra sista tiden.

Vad sedan gäller det lån, som det här är fråga om, har man för detsamma krävt samma villkor, som gälla för de vanliga egnahemslånen, och beträffande premielånen har man också krävt enahanda villkor i fråga om säkerheten. I fråga om dessa lån ha, som redan nämnts i debatten, villkoren ännu icke kunnat uppfyllas därför att ett par andelsägare ännu icke kunnat teckna den borgen, som krävs. Därvidlag kunde från egnahemsstyrelsens sida icke lämnas någon eftergift, utan att först Kungl. Maj:ts tillstånd härtill erhållits.

Vad beträffar premielånen innebär kravet endast, att man krävt den mera formella borgen, som fordras för ett premielån. Denna borgen har ingen större betydelse för vederbörande, ty ett dylikt lån avskrivs under en tid av tio år, varefter vederbörandes ansvarighet försvinner. Denna borgen har emellertid icke medfört några speciella bekymmer, utan därvidlag har man kunnat ordna saken så att vederbörande torde kunna få detta premielån. Sedan riksdagen, såsom jag hoppas blir fallet, fattat det beslut, som utskottets förslag innebär, kommer egnahemsstyrelsen att med det snaraste i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte lämna de eftergifter i fråga om de villkor och krav, som från början föreskrevs av Kungl. Maj:t. Därmed torde det bli möjligt att kunna utbetala de lån och premielån, som beslutats, och jag hoppas att egnahemsstyrelsen icke skall behöva möta några svårigheter, då det gäller att utbetala det bidrag, som riksdagen i dag väl slutligen kommer att besluta.

Jag tror att det är orättvist att lasta någon enskild eller någon institution för den behandling som denna sak rönt. Besvärligheter ha uppstått, men dessa besvärligheter har man försökt övervinna. Jag tror att man, även om man kanske icke på alla håll ansett, att detta var något som borde understödjas, dock lojalt försökt göra vad man kunnat för att effektuera riksdagens beslut.

När herr Gustafson i Vimmerby nyss redovisade egnahemsstyrelsens tidigare inställning till frågan och egnahemsstyrelsens inställning till den motion, som kammaren nu behandlar, sade han, att egnahemsstyrelsen för sin del hade avstyrkt bifall till motionen och i stället rekommenderat, att ett lån skulle givas. För att jag icke skall behöva stå som ansvarig även för detta, anser jag mig här böra säga, att jag för min del, när egnahemsstyrelsen behandlat detta ärende, icke stått på samma ståndpunkt som majoriteten. Jag ansåg, att detta bidrag borde givas i form av bidrag och icke i form av lån. Att jag intagit den ståndpunkten har framför allt berott därpå, att staten tidigare icke har lämnat några bidrag till detta ändamål utöver vad staten skulle ha lämnat, därest delägarna i andelsföretaget varit egnahemslånetagare i vanlig ordning, som sökt lån och bidrag till ny- och ombyggnad av sina ladugårdar. Om man från statens sida genom egnahemslån skulle ha medverkat till att de här ifrågasvarande enskilda personernas ladugårdar skulle ha reparerats eller nybyggts, hade säkerligen minst samma lånebelopp fått beviljas härför, och i samband därmed hade man säkerligen också varit berättigad att från de enskildas sida

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)
erhålla det bidragsbelopp, som riksdagen 1943 beviljade, d. v. s. i form av premielån. I rättvisans namn bör sägas, att det i dag är första gången man i denna kammare behandlar förslag om att genom ett direkt bidrag, ett bidrag som ligger på ett annat plan än vanliga bidrag, understödja ett dylikt företag. Jag tror att detta relativt lilla bidrag på 30 000 kronor är väl motiverat med hänsyn till det stora värde, som ett försök i detta avseende bör ha för jordbruket i dess helhet här i landet.

Jag skall icke ge mig in på de principfrågor, som en del av talarna i denna debatt varit inne på. Jag skall bara inskränka mig till att säga, att man får och bör ta detta företag för vad det är. Det är ett försök och ett försök, som säkerligen kunnat anordnas på en plats i landet, där förutsättningarna för framgång varit större än uppe i Bjärme. Emellertid finns det på denna plats något som enligt min mening är en absolut förutsättning för att ett försök som detta skall kunna sättas i gång, fullföljas och lyckas, nämligen en fast och levande tro bland jordbrukarna i detta företag, att det hela skall lyckas och en vilja att också genomföra företaget. Jag hoppas — kanske i motsats till en del av dem som yttrat sig i denna debatt — att detta försök skall lyckas. Om det lyckas kan det komma att få betydelse för den rationalisering av det mindre jordbruket, som — därom äro väl alla i själva verket överens — måste ske.

Herr talman! Jag ber att få förena mig med dem, som yrkat bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen, som under detta anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, lämnade på begäran ordet för kort genmäle till herr **Karlsson** i Stuvsta, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få tacka för den redogörelse för vad som gjorts inom egnahemsstyrelsen som lämnats av herr Andersson i Tungelsta. Jag skall icke gå in på någon detaljkritik i denna fråga, men jag tycker ändå, att man kan ställa sig den frågan, huruvida det var nödvändigt med över två års tid för att expediera detta tämligen okomplicerade ärende.

Till herr Pettersson i Rosta, som sade, att vi skola komma ihåg herr Karlssons yttrande angående förtjänsterna på lantbruksdriften, när vi behandla frågan om prissättningen på jordbrukets produkter, vill jag bara säga, att jag har aldrig bestritt, att lönsamheten inom det mindre jordbruket är dålig, men å andra sidan är det så, att mjölk kan produceras med förtjänst för 25 öre litern. Det går att betala både riktiga lantarbetarlöner och ändå få företagarvinst med ett mjölkpris av 25 öre. Det är bara så, att det går icke inom de mindre jordbruken. Men om man skulle höja priserna, så att mjölkproduktionen blir lönande även inom det mindre jordbruket, måste det bli så kolossalt stora förtjänster inom de större, att det väl icke är någon som skulle vilja föreslå sådana priser. Denna fråga har jag emellertid icke möjlighet att gå in på nu. Den kanske vi kunna återkomma till.

Härpå anförde:

Herr **Jansson** i Aspeboda: Herr talman! Under debatten i dag har kommit till synes en mycket stark optimism för här ifrågavarande företag. Denna optimism har emellertid mötts av pessimism. Vilken som kommer att få rätt, när vi få de siffror, som vi kunna lägga till grund för ett resonemang i framtiden, är kanske icke så lätt att avgöra, men kanske jag redan nu får säga, att jag, hur än försöket utfaller, hoppas, att på vilken linje vi än stått, så skola vi stå kvar där. Utfaller det så, som optimisterna tro, må detta utslag bli

Statsbidrag till föreningen Bjärne andelsladugård m. m. (Forts.)
bestämmande. Utfaller det så som pessimisterna tro, då ha vi kanske att förvänta ytterligare krav på förbättring av lönsamheten. Om vi ta det siffermaterial till hjälp, som jordbruksutskottet givit oss, få vi ett svar på frågan vad det har varit värt, när de tio medlemmarnas i andelsladugårdsföreningen hustrur ha skött de 55 djuren. Om vi kunna räkna ut vad de tre männen som nu sköta djuren ha för förmåner komma vi till ett kontantbelopp av cirka 800 kronor i månaden. Fördelat på tio jordbrukarhustrur blir det i runt tal 80 kronor per månad. Multiplicera vi det med tolv, få vi ett årsbelopp av ungefär 960 kronor eller i runt tal 1 000 kronor, som detta jordbrukarhustrurnas arbete skulle vara värt. Då frågar jag mig: kunna de familjerna avvara den förtjänsten? Det är den ena frågan. Ha vi möjligheter att på detta sätt rationalisera fram den tusenlappen med andelsladugården, behöva vi icke resonera om saken. Om vi få sådana inkomster, försvinner mycket av den jordbruksromantik som någon här talade om. Romantik vet jag nog, att det finns speciellt när man kanske 365 dagar om året blir tvungen att gå ut och ha mjölk ute på pallen, när bilen kommer klockan sex eller halv sju. Romantiken fördunklas av slitet och det ihållande arbetet, och jag tycker, att vi icke på jordbrukarhåll i förväg skola resa hinder mot att på detta sätt befria våra hustrur från det trötta och alltid ihållande ladugårdsarbetet. Jag tror, att, om vi få fram något resultat härvidlag och ekonomien blir sådan, att vi kunna slå in på den vägen, få vi andelsladugårdar överallt. Därför skulle jag icke ha något emot att man litet varstans anslog statsmedel, så att vi verkligen finge belägg för att vi äro inne på rätt väg. Då kanhända vi också finge vederhäftiga siffror som herrarna ville tro på. När vi tala om vad det kostar att producera ett kilogram mjölk, finna vi av siffrorna i utskottsutlåtandet, att med en fetthalt av 4 % blir årsavkastningen ungefär 2 700 kilogram per djur, om produktionen per månad i genomsnitt blir densamma som det i utlåtandet redovisade senaste månadsresultatet. Vi kunna knappast säga, att en sådan avkastning uppe i Jämtlands fjällbygder är låg. Det är ju möjligt, att man icke bara kan hålla produktionen uppe vid denna höjd utan kanske till och med öka den, och i så fall blir ju årsresultatet bättre.

Går jag sedan över och ser efter, hur kalkylerna för fodrets vidkommande te sig, framgår det av utskottsutlåtandet, att en preliminär beräkning givit vid handen, att levererat foder nu skulle kunna betalas med ca 8 öre per foderenhet. Det skulle betyda att för det hö, som skördas där uppe, det genomsnittligt skulle bli ett pris av 3 öre per kilogram. Men att sälja höet för 3 öre per kilogram är ju faktiskt omöjligt.

Herr talman! Jag skall icke alls gå emot förslaget som sådant. Jag har tvärtom hälsat detta försök med glädje. Vad jag emellertid icke riktigt gillat är att detta försök icke helt skett på det allmännas bekostnad, utan att det kanske alltför mycket kommit att tynga ekonomien för de djärva män, som ställt sig i spetsen för försöket och som inför en betydande sak vedervägat sin ekonomiska ställning. Det var en gång fråga om, att vi skulle starta ett sådant företag uppe i Dalarna. Jag blev tillfrågad i saken, och jag frågade i min tur mina kamrater. Kalkylerna gjorde emellertid, att vi som privatmän icke ville ikläda oss ansvaret för företaget i fråga. Företaget i Bjärne har hälsats med tillfredsställelse ute i bygderna, och jag hoppas att det kommer att ge oss ett svar, som här och var kan rucka på föreställningarna om jordbrukets möjligheter, framför allt då i fråga om möjligheterna att inom jordbruket på rationaliseringsväg utföra trollkonster. Men en förklaring till att jordbruket kunnat krångla sig fram som hittills skett är att våra kvinnor gått utan lön.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Jag tillåter mig först att instämma i den del av den föregående ärade talarens anförande, där han gav uttryck åt den uppfattningen, att ifrågavarande experiment är så pass intressant och att det kan bli för jordbruket så pass värdefullt, att det allmännas intresse för sakens fullföljande bör vara mycket stort.

En sak har under denna debatt, såvitt jag hört, icke blivit omnämnd, och det är hur de ladugårdar äro beskaffade, som tillhöra de tio delägare, vilka ingå i andelsföreningen. Jordbruksutskottet har vid besök haft tillfälle att se några av dessa ladugårdar, och det visade sig då, att de voro i behov av omedelbar ombyggnad. Om vi då anta, att det skulle byggas tio mindre nya ladugårdar i stället för en gemensam, vilka skulle kostnaderna härför bli? Ja, det vet icke jag, men det är möjligt att de hela med nuvarande byggnadskostnader skulle komma upp i ungefär samma summa som den, som den gemensamma andelsladugården kostat. Vilket statens bidrag skulle blivit vet jag inte heller, men det är mycket sannolikt, att staten i de flesta av dessa fall med premiälån måst bisträcka vederbörande ägare. Om man beaktar detta, torde proportionerna för statens medverkan, som här i debatten gjorts så stora, i verkligheten icke bli så orimliga; det är möjligt att kostnaderna för det allmänna icke blivit mindre, om vi genom det allmännas bistånd i stället för andelsladugården skaffat tio mindre ladugårdar, som placerats ut litet var-städes i bygden.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att svara på herr Hæggbloms frågor och anmärkningar. Herr Hæggbloom undrade varför vi icke tillsport männen, om de kunde få avsättning för den frigjorda arbetskraften lika väl som vi tillfrågat kvinnorna om deras mening. Jo, det var just vad vi gjorde, herr Hæggbloom. Vi frågade männen, och jag kan meddela att det svar vi fingo var, att det stora flertalet delägare hade full sysselsättning i sina skogar. Den frigjorda arbetskraften kunde utnyttjas där. Beträffande ett par delägare, som bara hade smärre lägenheter utan egentlig skogstillgång, mötte det inga som helst svårigheter att använda den frigjorda arbetskraften i annan förvärvsverksamhet i orten. Jag medger att herr Hæggbloom har alldeles rätt i att problemets kärnfråga är, huruvida den frigjorda arbetskraften *kan* utnyttjas. Det är jag fullt på det klara med, och jag tror att där uppe kan den frigjorda manliga arbetskraften utnyttjas. Den frigjorda kvinnliga arbetskraften kan nog däremot icke utnyttjas på ett sätt som ger kontanter. Jag är inte böjd att tro, att detta lyckas. Jag förmodar emellertid att man kan resonera på det sättet, att den 25 % ökade avkastning, som korna efter andelsladugårdens tillkomst redan givit, åtminstone i viss mån kompenserar den frigjorda kvinnliga arbetskraften.

Sedan nämnde herr Hæggbloom något om föreningsladugårdsromantik. Jag tror inte att jordbruksutskottet gjort sig skyldigt till någon sådan romantik och knappast heller att förespråkare för utskottets linje här i kammaren äro lagda för någon dylik romantik. Det förefaller mig, som om det här i debatten givits uttryck åt en annan sorts romantik, nämligen en som jag skulle vilja kalla ladugårdsskötselromantik. Det verkar som om några av de ledamöter vilka deltagit i denna överläggning trodde, att en bondhustru inte kunde trivas, om hon inte fick mjölka och köra dynga. Mot en sådan uppfattning vill jag inlägga en bestämd gensaga, ty jag tror inte, att den bygger på någon verklig grund.

Slutligen vill jag med ett par ord bemöta herr Hæggbloms yttrande, då han undrade, om det inte hade varit klokt att ta reda på de deklarationsmässiga utslagen beträffande den frigjorda arbetskraften. Jag trodde dock att en man

Statsbidrag till föreningen Bjärme andelsladugård m. m. (Forts.)

av herr Hæggloms valör förstod, att det efter 9 månaders verksamhet inte finns någon som helst möjlighet att kunna deklarationsmässigt konstatera värdet av den frigjorda arbetskraften.

Herr Hægglom: Herr talman! Jag sade inte att jordbruksutskottet skulle ha tagit reda på detta, utan jag framhöll endast att det var för frågans avgörande i framtiden ett absolut krav, att vi kunde få fram deklarationsmässiga siffror. Man skulle i det här fallet ändock ha kunnat gå på hur mycket mera vederbörande tjänat.

Om det nu verkligen förhåller sig på det sätt som jordbrukets talesman här framhållit, att vederbörande tjänat en hel del tack vare att de blivit fria från arbetet i ladugårdarna, då kan man fråga sig, om det är riktigt, att man ger detta understöd, som klarar dem från de förluster, som de ha gjort under den tid de tjänat på annat håll. Jag är fullt på det klara med, att man måste ställa undersökningen i detta avseende på framtiden. Jag har inte heller yrkat avslag i detta ärende, utan jag anser, att vederbörande skola ha denna hjälp, när de av olika krafter lockats in i en tråkig situation. Men om de verkligen tjäna mera på annat håll i stället för att vara hemma i ladugårdarna, är det rimligt att de avstå något av detta till betalningen för den arbetskraft, som på det sättet måste lejas i deras ställe. Jag kan inte komma till annat än att dessa ekonomiska konsekvenser hade bort klargöras på ett helt annat sätt än vad utskottet nu gjort. Enligt min uppfattning har utskottet i viss mån undanhållit kammaren detta i sitt utlåtande.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Jag tror inte, att utskottet på något sätt har undanhållit kammaren några uppgifter i detta ärende, utan de frågor, som herrar oppositionsmän ha framställt, ha vi talesmän från utskottet försökt att efter bästa förmåga besvara. Jag vill understryka för herr Hægglom, att jag inte på något sätt gjort gällande att vederbörande genom utnyttjande av den frigjorda arbetskraften i skogen skulle ha tjänat mera än om de fortsatt med ladugårdsarbetet. Därom vet jag ingenting. Att efter så kort tid, som det här gäller, få några siffror som belysa dessa förhållanden, borde väl även herr Hægglom inse är hart när omöjligt. Jag har bara velat framhålla att vederbörande delägare för oss meddelat, att de *kunnat* utnyttja den frigjorda arbetskraften i skogsbruket. Det kan i dag inte avgöras, om ifrågakvarande arbetskraft genom sysselsättning i skogsbruket gett högre eller lägre inkomster än om den fortfarande varit knuten till ägarnas gamla och otidsenliga djurstallar.

Överläggningen var härmed slutad. På av herr talmannen därå given proposition blev till en början utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr talmannen beträffande utskottets motivering å s. 13 i det tryckta utlåtandet propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av utskottets berörda motivering med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Pettersson i Rosta; och blev utskottets motivering i förenämnda del av kammaren godkänd.

Slutligen gav herr talmannen beträffande utskottets motivering å s. 14 i det tryckta utlåtandet propositioner dels på godkännande av utskottets motivering i denna del dels ock på godkännande av den motivering i motsvarande del, som föreslagits i den av herr Carlström avgivna reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering i förevarande del.

§ 12.

Föredrogs sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner angående bokförings- och redovisningsskyldighet för sammanslutningar och andra, som bedriva politisk propaganda.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

*Skyldighet för
utgivare av
periodisk
skrift att redovisa hur
skriften
finansieras.*

Föredrogs sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckta motioner om skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras.

Uti de likalydande motionerna nr 271 i första kammaren av herrar Myrdal och Norman och nr 358 i andra kammaren av herr Nilsson i Stockholm m. fl. hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om lagstadgad skyldighet för utgivare av periodiska skrifter att offentligt redovisa hur skriften finansieras».

Motionerna, som hänvisats till konstitutionsutskottet, hade enligt överenskommelse mellan detta utskott och första lagutskottet hänskjutits till behandling av sammansatt konstitutions- och första lagutskott.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någons åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr Nilsson i Stockholm, fröken Nygren, herrar Karl Johan Olsson, Lindqvist och fru Gustafson, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om lagstadgad skyldighet för utgivare av periodiska skrifter att offentligt redovisa hur skriften finansieras.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! Det är ett par aktuella fall, som föranlett denna motion. Rättegången mot tidningen Dagsposten och polisåtgärderna mot tidningen Folkets Dagblad ha nämligen ådagalagt vissa svagheter i den nuvarande lagstiftningen, då det gäller att motverka en korrumpierad opinionsbildning.

Enligt 8 kap. 22 § i strafflagen är det belagt med straff att av främmande makt mottaga pengar eller annat vederlag »för att här i riket genom utgivande eller spridning av skrifter eller annorledes söka påverka den allmänna meningen om rikets styrelseskick eller om åtgärder i dess inre eller yttre styrelse». Genom denna lagbestämmelse är i själva verket utsagt, att främmande ingripande av ifrågakvarande slag anses vara för riket skadligt och bör beivras. Bäst vore naturligtvis, om medel funnes till förfogande med vars hjälp man kunde förhindra att den skadliga verksamheten kommer till stånd. I de av mig nyss nämnda båda fallen har verksamheten pågått under en följd av år, som kanske varit de mest kritiska för vårt land. Först sedan man efter en lång tidsutdräkt samlat bevismaterial, har man ansett tiden vara mogen för att ingripa medelst åtal. Om det nu hade funnits en förpliktelse om offentlig redovisning, hade misstankarna antingen kunnat vederläggas eller bekräftas mycket tidigare än vad som nu skett. Om misstankarna hade bekräftats, skulle de ha föranlett omedelbara åtgärder. Som det nu är kunna emellertid de främmande intressena kalkylera med sena straffpåföljder. De kunna därigenom åstadkomma stor skada, innan åklagarmyndigheten träder i funktion.

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

I den till detta utlåtande fogade reservationen har man velat fästa uppmärksamheten på en annan sida av detta problem, som i viss mån förbigåtts av motionärerna. I den verksamhet, varom det här är fråga och som slutligen föranlett polisingripande, ha svenska medborgare medlockats som ekonomiska intressenter. Antagbart är, att åtskilliga av dem måhända icke skulle skyggat för att gå främmande makts ärenden. Men skäl finnas till antagande, att åtskilliga av dem icke skulle ha lockats att engagera sig, om de varit medvetna om i vilket sällskap de dvaldes. För övrigt ha verkningarna av denna undersökning sträckt sig ända in i denna kammare. Mycket talar således enligt mitt förmenande för att en offentlig redovisning av det slag, som motionärerna ifrågasatt, skulle ha haft en hämmande och förebyggande effekt på detta område.

Jag medger att mot denna möjliga vinst av en lagstiftning på området bör vägas den olägenhet som kan tänkas vidlåda den offentliga redovisningsskyldigheten. Tryckfrihetsförordningen hävdar författarens rätt att vara okänd och ger garantier för denna rätt. Detta måste dock betraktas som något annat än den finansiella anonymitet, som avses i motionerna. Egentligen är det ur demokratisk synpunkt ett rimligt krav att samhället får inblick i de ekonomiska krafter, som äro verksamma bakom den politiska opinionsbildningen. Jag skulle tro, att om man hade kunnat belysa dessa problem, hade det funnits möjlighet att kontrollera de väldiga kapitalplaceringar, som gjordes exempelvis i fascismens Italien och i Tyskland före nazismens genombrott och vilka medverkat till att smida vapen, som i sin tur påverkat opinionsbildningen i dessa länder. Jag vill i detta sammanhang även erinra om den oerhörda makt, som de s. k. 200 familjerna i Frankrike hade över fransk press och som väl på sitt sätt i hög grad påverkade opinionsbildningen.

I och för sig är det kanske inte så mycket att invända mot att enskilda och organisationer bedriva upplysning och propaganda för idéer och intressen, som kunna anses fullt legala. Detta kan tvärtom utgöra ett viktigt led i det demokratiska samhällets allmänna funktioner. Jag vill här endast nämna ett exempel.

Försäkringsbolagen ha som bekant för någon tid sedan gett ut en broschyr i anledning av den motion som väckts här i riksdagen angående försäkringsväsendet. Denna broschyr har utgetts i en klar avsikt att påverka folkopinionen. Det är möjligt att mobiliseringen av Engelbrekt och Costa Rica icke haft den effekt, som man från bolagens sida tänkt sig. Det väsentliga i detta sammanhang är emellertid, att man verkligen vet, att det är försäkringsbolagen som stå bakom utgivningen av denna broschyr. Detta medverkar nämligen i hög grad till att klargöra vilka intressen som dölja sig bakom dessa försök till opinionsbildning.

På samma sätt kan man säga, att om en trust eller sammanslutning inköper en eller flera tidningar bör allmänheten få kännedom om det inflytande som således gör sig gällande bakom tidningarna i frågan. En dylik kännedom är endast ägnad att befordra klarhet, och den torde icke på något sätt strida mot tryckfrihetsförordningens anda och bokstav.

Beträffande slutligen kontrollmöjligheterna har det ifrågasatts från utskottsmajoritetens sida, huruvida man skulle ha möjlighet att bedriva en effektiv kontroll. Jag vill i detta sammanhang understryka att kontrollen i hit hörande fall icke bör vålla några större svårigheter än utö vandet av den ekonomiska tillsyn i andra likvärdiga företag, varom riksdagen som bekant redan beslutat utredning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen.

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

Herr **Gezelius**: Herr talman! Det lär inte kunna bestridas att det finns en tendens hos lagstiftaren i vår tid att kringgärda den enskildes rörelsefrihet i samhället med lagar utan att man först gjort klart för sig vilket syfte man avser att skydda och om man verkligen kan nå fram till en lagstiftning så effektiv, att den inte äventyrar lagstiftningens auktoritet.

Det förslag som här föreligger om en lagstiftning rörande utgivare av periodiska skrifter — således icke endast tidningar utan även vetenskapliga månadstidskrifter, ja överhuvud taget alla tidskrifter av periodisk natur — är enligt mitt sätt att se saken ett sådant försök att skapa ett intrång för att värja ett syfte, som icke är av sådan styrka och inte heller så klart, att man skall tillgripa lagstiftningsåtgärder för att skydda det. Det är inte heller möjligt att här skapa en så effektiv lag, att man inte äventyrar just lagstiftningens auktoritet.

Det är en händelse som ser ut som en tanke, att samma dag som riksdagen delges upphävandet av censuren, när det gäller tryckta skrifers förhandsgranskning, är man beredd att — även om det sker utan någon direkt avsikt hos förslagsställarna — öppna på dörren till en förhandsgranskning beträffande dem, som stå bakom de åsikter som framföras i periodiska tidskrifter.

För det demokratiska samhället är en fri åsiktsbildning — rätten att få ge uttryck åt denna i tal och skrift — en fundamental grundval. Denna grundval är så väsentlig för samhällets hälsa, att man inte bör ingripa på detta område genom en lagstiftning som kan äventyra denna frihet att väcka och bilda opinion. Jag kan inte värja mig för att om man nu verkställer en utredning i motionernas syfte, som reservanterna här föreslagit, kommer man fram till ett för vår tryckfrihet och hela åsiktsfrihet mycket farligt resultat. Syftet med denna lagstiftning kan nämligen icke vara det av herr Nilsson i Stockholm angivna.

Herr Nilsson förklarade, att det aktuella skälet för denna motion var händelserna kring Dagsposten och Folkets Dagblad. Dagsposten åtalades för brott mot 8 kap. 22 § strafflagen. Denna bestämmelse är det remedium, som lagstiftaren har mot ett mottagande av pengar från främmande makt för främjande av främmande propaganda i riket. Nu sade herr Nilsson, att om vi hade haft en lagstiftning, som ålagt Dagsposten och därmed också alla utgivare av periodiska skrifter en redovisningsskyldighet inför statens organ rörande varifrån de fått sina pengar, hade Dagspostens förhåvanden, som ju nu blivit föremål för åtal, kunnat uppdagas tidigare. Är detta emellertid riktigt? Blir det inte ganska snart klart för den allmänna opinionen om en åsiktsbildning är fri eller ej? I detta fall förelåg redan tidigt anledning till starka misstankar på den punkten. Det förhåller sig snarare på det sättet, att polismyndigheterna i dessa fall ingripit på ett enligt många uppfattning alltför sent stadium med de rättsmedel, som åklagarmakten har i sin hand för att uppdaga och beivra brott mot 8 kap. 22 § strafflagen. På samma sätt förhåller det sig nu med Folkets Dagblad.

Om man skulle driva den sats, som ligger bakom motionärernas tankegång, nämligen att man är skyldig att skapa en lag här i landet för att uppdaga brott på ett så tidigt stadium som möjligt, då skulle man komma till rena orimligheter. Om man nu exempelvis vet att folk slår ihjäl varandra med yxor eller vapen, skulle man således för att underlätta uppdagandet och utredningen av sådana brott kräva en registrering av alla innehav av vapen. Man skulle drivas för långt, om man lagstiftade för att bereda polisen

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

lätnader att upptäcka brott innan misstanke ännu föreligger om en brottslig gärning.

Jag skall inte uppehålla mig vid konsekvenserna av motionärernas ståndpunkt. Jag skall i stället stanna vid frågan hur en lagstiftning på detta område kan komma att utformas. Hur kommer den att verka, om den överhuvud taget skall vara effektiv? Ja, det kan givetvis inte vara tillräckligt att denna presspolis går till en tidning och ber att få se vilka bidrag som tidningen fått från utomstående. Denna presspolis måste dessutom granska annonsintäkterna och personalens löner samt hamnar till slut där att man överhuvud taget vill se till om det finns personer här i landet, som vilja stödja en opinionsbildning, som riktar sig mot majoritetens uppfattning i samhället. En person kan ju tänka så: jag kan inte ge ett effektivt uttryck åt mina tankar i tal och skrift, men jag kan ju alltid ge mitt stöd åt denna meningsriktning. — Den som skriver får bevara sin anonymitet — han har ett visst livsrum, där han utan risk för trakasserier kan medverka till en opinionsbildning. Men den som genom att lämna dessa 50 eller kanske något hundratal kronor eller på annat sätt stöder en tidning får schavottera inför denna presspolis. Låt oss utgå från att så blir förhållandet. Vad vinner man då genom detta? Endast i det fåtal fall, då man upptäcker, att tidningen är subventionerad av en utländsk makt, kan man komma åt vederbörande. Eljest har vederbörande inte begått något brott genom att stödja en opinionsbildning. Det är brotten mot 8 kap. 22 § strafflagen, som man vill få möjlighet att beivra, men man får på köpet en censur över vilka som ligga bakom exempelvis en utbrytning ur ett pari eller bakom någon särriktning, som vill hävda sig i samhället och som vill ge uttryck åt något nytt, som skall arbeta sig fram. Det är ur dessa synpunkter oerhört svårt för mig att förstå det reaktionära tal, som här föres av många, som ha en rik och säkerligen mycket aktningvärd erfarenhet av vad det har betytt att här i samhället kämpa fram en åsikt emot en allmän opinion, mot de trakasserier och svårigheter, som mött dem som sökt att hävda denna nya mening. Eftersom syftet med den här ifrågasatta lagstiftningen sålunda måste vara att slå fast beskaffenheten av den för majoritetsuppfattningen misshagliga åsiktsriktningen, kan jag inte finna att lagstiftningen bör skydda ett sådant syfte.

Som ett andra skäl för den tilltänkta lagstiftningen har anförts, att det skulle ha varit så nyttigt för delägarna i Dagsposten och för alla bidragsgivare till denna tidning att kunna se hur tidningen finansierades. Detta syfte kan emellertid tillgodoses genom en allmän lag om offentlig redovisning av bolags verksamhet ur ekonomisk synpunkt, varigenom delägarna berättigas att ta del av företagets räkenskaper. Denna rätt skulle förvisso begagnas av de större bidragsgivarna, vilka säkerligen skulle förvissa sig om syftet med den tidning eller tidskrift som de avse att gagna.

Jag har svårt att att överhuvud taget uppskatta detta skäl även ur en annan synpunkt. I detta fall gäller det inte någon ekonomisk verksamhet, utan det är fråga om en tidning, som ger uttryck åt en viss åsikt. Omfattar jag denna åsikt, bisträcker och hjälper jag denna tidning. Det ändamål, som jag avser att stödja, är sålunda fullt uppenbart. Men gagnar jag ett syfte, bakom vilket det uppenbarligen ligger främmande intressen, alltså rent landsskadliga intressen, så kan jag avläsa detta i tidningens textinnehåll. Det säges i motionen, att det visserligen är sant, att man skall skydda tryckfrihetsförordningens anonymitetsprincip när det gäller åsiktsbildningen i ett demokratiskt samhälle men att det inte skulle föreligga ett lika starkt behov att skydda vad man genom en mycket förenklad och missvisande term kallat kapitalets anonymitet.

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

Men som jag förut har sagt är det här inte fråga om någon ekonomisk verksamhet i vanlig mening. Det rör sig om folk som genom en penninginsats vill gagna en åsiktsriktning, som håller på att bryta sig fram.

Slutligen har det i motionen som ett tredje skäl framhållits, att blotta tillvaron av en sådan lag skulle ha en avskräckande verkan. Man frågar sig emellertid i detta fall: är det verkligen möjligt att en lagstiftning i motionärernas och reservanternas anda skulle få någon större betydelse såsom ett avskräckande moment? Säkerligen icke. Vad man vill avskräcka från är att begå en rent landsförrädisk handling, att ta emot utländska pengar för att här i landet driva en propaganda till skada för samhället. Är det någon som tror, att en person, som är beredd att begå ett sådant brott, skulle draga sig för att bryta mot en lagbestämmelse, som föreskrev att han, naturligtvis vid straffpåföljd, måste redovisa varifrån han fått pengar till att driva sin tidningsverksamhet? Förvisso icke. Det ringa straff, som det i detta sammanhang kan bli fråga om, kommer inte att på något sätt avskräcka honom ifrån att göra en falsk redovisning eller begå vilken felaktighet som helst i redovisningsavseende för att dölja detta vida större brott.

Herr talman! Jag kan inte finna att reservanternas förslag om en utredning i detta syfte kan vara riktigt ur lagstiftningssynpunkt. Jag vill dessutom redan vid detta tillfälle, alldeles oavsett hur kammarens beslut utfaller, förklara, att jag personligen icke vill stå ansvarig för att inte ha sagt ifrån. att det är ett antidemokratiskt yrkande att slå in på den bogen, att man skulle göra en förhandsgranskning av periodiska tidskrifters finansiering. Det är ett steg mot en diktatur på detta område, en diktatur i betydelse av en majoritetsgruppernas kontroll över hur en åsiktsbildning, som bryter sig mot deras uppfattning, överhuvud taget kommer till och växer upp underifrån.

Herr Nilsson anförde från Tyskland det exemplet, att det givetvis varit av oerhört värde, om man vid nazismens genombrott hade kunnat se hur denna rörelse finansierades. Jag skulle för min del, herr Nilsson, vilja vända på saken. Låt oss se på pressen i de ockuperade länderna, där man inte fått ge ut fria tidningar som i Ryssland, där i alla fall en viss tryckfrihet finnes. I dessa länder har man trots censuren kunnat röra sig med en fri press, som har varit i allra högsta grad anonym både beträffande medarbetare och bidragsgivare. Man kan då fråga sig: medför det inte större risk att inte behålla detta lilla livsrum för en sund opinionsbildning inom samhället? Man skall inte vara rädd för att denna opinionsbildning ur ens egen synpunkt kan te sig högst obefogad och till och med skadlig. Den opinion, som sålunda växer upp, skall man ta död på genom en motpropaganda, en upplysningspropaganda, och icke genom någon presspolis. Man skall icke skapa en lagstiftning, vars effektivitet såvitt man redan nu kan se kommer att bli mycket minimal men som för medborgarna kommer att framstå såsom ett tryck från den lagstiftande maktens sida för att förhindra en kritik av rådande förhållanden inom samhället.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Lundstedt*.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det är möjligt att de ha rätt, som i likhet med herr Gezelius hävda, att en lagstiftning av det här ifrågasatta slaget icke skulle vara av någon större betydelse. Jag tror emellertid att det å andra sidan inte skulle skada om det problem, som i detta sammanhang drags upp, litet närmare kartlägges. När jag för min del kommer att rösta för

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

reservationen, vill jag betona, att jag gör detta med en något vidare motive-ring än den som motionärerna och reservanterna ha angivit. De ha som motiv för sin ståndpunkt huvudsakligen åberopat Dagspostens finansiering. Nu har ju under de senaste dagarna polisinspektionen mot Folkets Dagblad tillkommit såsom en ytterligare illustration till deras tankegång.

Jag skulle emellertid vilja framhålla, att det väl inte egentligen är någon ny situation, som skulle uppstå genom införandet av den här föreslagna lagstiftningen. Herr Nilsson i Stockholm säger, att om det hade funnits en laglig förpliktelse att redovisa ett tidningsföretags finansiering, skulle ett ingripande ha kunnat ske på ett långt tidigare stadium. Gentemot detta resone-mang vill jag hänvisa till att det alltjämt föreligger precis samma lag som tidigare och att härvidlag ingen ändring har skett, men att polismyndigheten likafullt äntligen har ansett sig böra ingripa. Det var även självklart, att det parti, som står som nominell ägare till Dagsposten och som har så få medlem-mar och så få sympatisörer — ty det har ju avslöjats genom de val, vari denna rörelse deltagit — aldrig skulle ha haft någon möjlighet att starta en daglig tidning och att uppehålla densamma utan särskilda insatser. I detta fall var det även för polisen och för alla andra uppenbart, att dessa insatser måste ha kommit från Nazi-Tyskland. Det måste ha varit tyskt kapital, som ställts till disposition, både för tidningens start och för inköp av tryckerimaskiner, inven-tarier o. s. v. Dessutom var det mycket lätt att konstatera, att omkring 90 procent av tidningens annonser utgjordes utav annonser från tyska firmor. Det var uppenbart att denna annonsering spelade den rollen, att den möjliggjorde för tidningen att utkomma. Men varför ingrep man då inte mot Dagsposten förrän det var alldeles klart, att Tyskland inte hade någon chans att vinna kriget, och mot Folkets Dagblad först månaden efter det kriget slutat med ett fullständigt sammanbrott för tidningens finansiering som följd? Man ville naturligtvis inte eller man vågade inte. Jag tycker att exemplet Dagsposten ganska klart visar, att en lagstiftning av detta slag i och för sig icke betyder någonting, om myndigheterna sakna vilja att tillämpa densamma. Jag tycker att vad som förekommit egentligen visar, att våra polismyndigheter försummat sin självklara skyldighet, när de inte på ett långt tidigare stadium ingripit mot dessa tidningar. Jag vet inte vad som kan vara förklaringen härtill annat än att det var ett slags arbetshypotes att Tyskland skulle segra i kriget. Dessutom tillkom ju den omständigheten, att en hel del framskjutet folk här i lan-det, generaler, amiraler, direktörer och litet av varje, ställde sig solidariska med denna tidning, varigenom den från början fick en viss karaktär av överklass-organ. Det kan emellertid inte förhålla sig så, att dessa personer voro så enfal-diga, att de inte begrepo tidningens syfte och att de, såsom utskottets reser-vanter förutsätta, skulle ha dragit sig tillbaka från tidningen, därest de hade förstått, att den var ett av Nazi-Tyskland finansierat organ.

Men, herr talman, jag tror det vore en felaktig begränsning av problemet, om man bara skulle åberopa dessa exempel som förkastliga former av opinions-bildningens inverkan. Vi ha ett 60-tal mångmiljonärer här i landet. De kon-trollera kreditanstalter, industriföretag, kommunikationsmedel, naturrikedomar, ja det väsentliga av landets ekonomiska liv. I andra kapitalistiska länder ha deras motsvarigheter köpt upp pressen i mycket stor utsträckning. I Förenta staterna exempelvis behärska de omkring 90 procent av pressen, och denna press stod i opposition mot Roosevelts. Det var trustkungarnas press, det var en press, som dagligen sökte skapa opinion för sina uppdragsgivares räkning. Denna press sökte besätta landets presidentstol, dess guvernörsbefattningar, dess parlamentsmandat, dess domstols- och polischefsposter. Detta har lyckats i

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

ganska hög grad. Sådana kretsar korrumpere i alla länder det politiska livet, och de utnyttja sin köpta press för att skrämma, smickra och bedraga folkmassorna. Nå, men förekommer något sådant i vårt land? Ja, det är obestridligt att det även här framträder en tydlig tendens att köpa upp pressen och att använda den i enskilda finansmäns respektive finansgruppers syften. Även här vill man gärna köpa politiker, jurister och ämbetsmän. Även här vill man givetvis lansera lämpliga ministerkandidater, även här vill man fördumma vårt folk med lögn, smicker och vilseledande propaganda.

I Sverige utgöra lönearbetarna 60 procent av befolkningen, och de arbetande bönderna torde man kunna uppskatta till åtminstone 30 procent. Om man säger, att dessa 90 procent av befolkningen disponera över 10 procent av den svenska pressen är det ganska bra tilltaget. Detta betyder alltså att 90 procent av pressen äges, kontrolleras och dirigeras av det lilla fåtalet besuttna i detta land. Särskilt arbetarpressen har haft det svårt i konkurrensen med denna press, som har mäktiga finansintressen bakom sig. Arbetarpressen har haft dåliga ekonomiska resurser. Den radikala arbetarpressen har utsatts för åtal och förföljelser. Man har tillgripit annonsbojkott och kreditspärrar mot densamma. En tidning, som står mig mycket nära, nämligen Norrskensflamman, har varit utsatt för allt detta. Dess sympatisörer ha registrerats av Hestapo, de ha, om de varit statstjänare, deporterats söderut, de ha svartprickats, trakasserats och avskedats från sitt arbete, de ha utestängts från försvarsarbeten o. s. v. När exempelvis några nazistiska ogärningsmän för fem år sedan en natt trängde in i Norrskensflammans fastighet, sprängde maskinerna, antände huset och dödade fem människor, ansågs detta brott vara sonat efter att de hade avtjänat fyra års straffarbete.

Även den socialdemokratiska pressen har haft ett mycket trögt portföre, Numera är ju denna press regeringspress och kan ståta med stora annonser från våra storföretag. Därmed vill jag inte påstå, att dess redaktörer låta muta sig av dessa annonsörer. Det förekommer ju å andra sidan inte ofta, att sådana annonsörer bli utsatta för näsvigheter från organ, som de gynna. Men med den socialdemokratiska pressen förhåller det sig ju så, att det är landsorganisationen, fackförbunden, som utgör dess ekonomiska ryggrad. De kommunistiska tidningarna däremot ha inte haft dessa möjligheter till stöd. När man läser om de socialdemokratiska tidningspioniärernas vedermödor får man en ganska god bild av vad den kommunistiska pressen representerar av arbete och bekymmer. Det har varit att spara och tigga. Ny Dag exempelvis får drivas med ungefär en tiondel av den redaktionspersonal, som stockholmstidningarna i allmänhet förfoga över. Tidningen får genomföra ekonomiska kampanjer varje år och vädja till partimedlemmar och sympatisörer och till de lokala fackföreningarna för att erhålla understöd. De polismän, som vid razzia mot tidningen 1940 hade tillfälle att gå igenom de många tusentals posttalongerna från frivilliga bidragsgivare ute i landet, stucko inte under stol med sin beundran över denna stortade offervilja. Det finns alltså en press i detta land, som verkligen granskas på det sätt motionärerna förordade och som sedan reservanterna anslutit sig till, nämligen den kommunistiska pressen. Polisen innehöll Ny Dags kassaböcker i mer än en månad, och vid det tillfälle, då kommunistiska partiets böcker innehölls, var det, om jag minns rätt, i åtta månader. Man hindrade oss därigenom att uppfylla vad lagen föreskriver i fråga om bokföring. Alla känna till att anledningen härtill var, att man hoppats att få belägg för den borgerliga pressens påstående om den kommunistiska pressens subsidier från främmande makt. Hade man vid dessa ingående undersökningar funnit något sådant belopp, är det intet tvivel om att

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

— med tanke på hur läget varit här i landet under dessa krigsår — man på ett mycket tidigt stadium utnyttjat 8 kap. 22 § strafflagen. Herr talman! Det är ingen skadeglädje från vår sida och ingen hämndlystnad mot den socialdemokratiska pressen, när vi för vår del tycka, att det skadar icke att få litet offentlighet över dessa finansskällor. Jag har redan sagt, att det är landsorganisationen och fackförbunden. Men eftersom det är ledningen, som egentligen förvaltar medlen, skulle en sådan offentlighet underlätta för den svenska arbetarklassen att få en liten bild av huru mycket som arbetarpressen kostar och hur mycket den får offra för det gemensamma. Detta är i alla fall en struntsak i jämförelse med uppgiften att verkligen få en bild av storfinansens inflytande över det fria ordet i vårt land. I varje kapitalistiskt land, skriver den engelske labourledaren Harold Lasky, finns en materiell förutsättning för fascismen, och icke minst visar erfarenheten från länder, som under förra mellankrigstiden övergingo från demokratiska till fascistiska förhållanden, vilken oerhört stor roll dessa skumma storfinanskretsars inflytande över pressen spelar i reaktionär anda. Vi vilja, herr talman, att folk skall få reda på vad som är av intresse, vad som exempelvis döljer sig bakom dessa presskampanjer, som framställa socialdemokraterna såsom frihetens fiender och kapitalisterna såsom frihetens oegennyttiga riddare och försvarare. Vi veta mycket väl, att våra kapitalister aldrig haft något att invända mot sådana statsingripanden, som syfta till att stödja dem, exempelvis med skyddstullar, med importförbud, med extrakrediter, med dumpingåtgärder, med finanskrediter, med lagstiftning mot fackföreningar och strejker eller med militär mot strejkande arbetare.

Vi skola om en stund behandla ett förslag som går löst på 2,7 miljarder till krediter, vilket formellt kallas krediter till krigshärjade länders återuppbyggnad, men alla veta vi ju, att reellt hänger det väsentliga på att staten skall ikläda sig garanti för de leveranser, som svenska företag åtaga sig till utlandet. Vi veta också, att denna opposition riktar sig mot att statsmakterna skola utnyttjas för understödsarbeten och för att även eventuellt begränsa vissa kapitalistiska manipulationer, syftande till en planmässigt organiserad kamp mot massfattigdom och full sysselsättning för alla. Vi veta vad man menar med friheten. Det är frihet för våra 52 bankdirektörer att suveränt utan statlig inblandning bestämma över kreditgivningen, över investeringen i företag, över löner och arbetsvillkor samt över mer än en miljon svenska arbetares vara eller icke vara. Om vi och de flesta här i kammaren veta det, så vet icke folkets stora massa, köparna och läsarna av dessa s. k. frihetsvänners press, vad det är för slags frihetsideal, som de propagera med och vilka som äga propagandamedlen.

Herr talman! Det är för att få denna fråga, som jag anser ur demokratiska synpunkter vara så utomordentligt viktig, sakligt belyst som jag och mina åsiktsfränder komma att rösta för reservationen i detta ärende. När vi rösta för denna reservation, göra vi det med den önskan, att offentlighetens ljus verkligen skall falla över alla de finansintressen, som dagligen försöka forma den svenska opinionen till att bli ett redskap i reaktionära händer, ett redskap mot framsteg och demokrati. Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Spångberg: Herr talman! Motionärerna ha, såsom herr Nilsson i Stockholm påvisade, utgått ifrån det bekanta Dagspostenfallet, när man framställde det förslag som nu här föreligger. Man menade, att rättegången mot Dagsposten hade visat en viss svaghet i våra möjligheter att kunna motverka en

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

korrumpierad opinionsbildning. Jag måste säga, att trots att Dagsposten som vi alla veta under denna tid mottagit pengar från främmande makt har Dagsposten och med denna likriktade tidningar egentligen icke kunnat utöva någon opinionsbildning här i landet. Vi ha på det sunda sätt, som möjliggjorts genom vår demokrati, under dessa år av hårt tryck, när stormakterna ute i världen böjde sig och ingingo pakt med Hitler, kunnat förfäktat idéer, som varit rakt motsatta Dagspostens. Denna tidning har icke fått någon politisk marknad av nämnvärd betydelse här i landet under denna tid. Detta gör, att man borde kunna lita på den möjligheten som vår demokrati har utan att behöva göra ett sådant ingrepp som ett beslut i motionens och reservationens riktning skulle komma att medföra. Motionärerna lita mera på polisingripande än de lita på de möjligheter som vi hittills på upplysningens väg kunnat begagna oss av.

När det gäller straff för mutor, som en tidning mottagit från främmande land, kan, såsom vi veta, detta redan möjliggöras genom nu gällande lagar. Den som mottager pengar från främmande makt i syfte att här i landet ge spridning av skrifter och på det sättet söka påverka den allmänna meningen om rikets styrelseskick och olika samhälleliga åtgärder, straffas med fängelse eller straffarbete upp till två år. Denna lag ha vi således. Nu anse motionärerna, att i fallet Dagsposten hade brottslig verksamhet pågått ett helt år, innan den blev avslöjad. Man har under tiden haft vissa misstankar och gjort vissa antydningar om att allt icke stod rätt till, men man kunde, enligt motionärerna, icke ingripa på det sätt som man skulle kunnat göra, ifall det förelegat en redovisningsskyldighet i enlighet med vad som föreslås i motionen. Om man förutsätter, att vederbörande brottsling verkligen redovisade, att han mottagit pengar från främmande makt, är det uppenbart, att motionärerna ha rätt. Då skulle man mycket snart se, hur det var ställt med det finansiella underlaget för vederbörande organ. Men ingen skall inbilla mig, att en brottsling som tager emot pengar av främmande makt för att driva en sådan propaganda, som Dagsposten och Folkets Dagblad under denna tid gjort, öppet skulle redovisa varifrån han fått pengarna. Vi förstå, att de måste försöka dölja detta redan därav, att i lagen redan nu sägs, att det är med straff belagt att mottaga dylika medel. Jag tror så mycket mindre på att man skulle redovisa varifrån man fått pengarna, som jag är övertygad om att därest i denna kammare funnits representanter för främmande makt skulle de utan någon som helst betänksamhet ansluta sig till reservationen. De skulle icke vara rädda för det, därför att de anse, att det är en underordnad sak att försöka dölja varifrån de pengar kommit som man på detta sätt tagit emot. Man är på den säkra sidan. Om man avslår detta förslag, därför att det kommer icke att leda till ett resultat, som för övrigt även reservanterna rent principiellt skulle önska.

Vi skola icke glömma en sak som är viktig i detta sammanhang. Det är icke förbjudet att mottaga pengar, icke ens från främmande länder. Det är icke förbjudet att taga mot pengar från enskilda personer eller olika sammanlutningar även från utlandet. När en sådan möjlighet ges, är det ingen svårighet i en diktaturstat att uppdraga åt någon av denna diktaturstats meningsfränder att skänka ett visst belopp, som han i sin tur fått mottaga från en främmande makt. Det finns ingen möjlighet att med den redovisningsskyldighet reservanterna och motionärerna föreslå, påvisa, att medlen erhållits från främmande makt. Nu vill väl ingen demokrat principiellt hindra, att tidningar liksom organisationer skola ha rätt att mottaga pengar från utlandet, från — låt oss säga — meningsfränder i utlandet. Vi vilja med all säkerhet, att våra egna folkliga organisationer skola ha rätt att ge bidrag till andra länders broderorganisationer. Det ligger, om sådant sker, ingenting oriktigt i att det visas

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

en solidaritet mellan lika riktningar olika länder emellan. Jag tänker på den nuvarande situationen ute i världen med sönderslagna och utarmade organisationer. Vi kunna taga exempel från våra allra närmaste broderländer. Det vore naturligt, om det här från olika organisationer företogs insamlingar för att exempelvis stödja tidningspressen, då det gäller Norge. Om folkpartiet ger sin broderorganisation där en tidningspress eller socialdemokratiska partiet eller ungdomsförbundet ger något liknande, skulle alla anse, att man här handlat precis på det sätt, som man bör handla våra länder emellan i nuvarande läge. Man ser emellertid redan härav, hur svårt det är att med bibehållande av dessa principiella synpunkter om hur man skall göra för att handla rätt och riktigt och samtidigt antaga en lag enligt reservanternas mening.

En ytterligare anledning till att man känner den allra största tveksamhet ligger däri, att det blir icke endast misstänkta organ som tillhöra misstänkta organisationer och som ha ett innehåll som verkar misstänkt, som skola lämna dessa redovisningar utan de måste lämnas av alla utgivare av periodiska skrifter. De skola offentligen redovisa, hur den skriften finansieras. Jag måste sålunda säga, att man med denna lagstiftning icke när vad man önskar, men man åstadkommer åtskilligt obehag för dem, som utge skrifter i fullt vällovligt och legitimt syfte. Till detta kommer, att då man har möjlighet — det visar fallet Dagsposten och fallet Folkets Dagblad — att med den lagstiftning vi redan ha kunna ingripa mot tidningar som gå ärenden för främmande makt, finns ingen anledning att nu företaga en åtgärd, som kan medföra ett ingripande i den tryckfrihet, som vi väl alla ändå vilja slå vakt och värn omkring.

Med dessa få ord, herr talman, har jag velat framhålla de synpunkter, som för mig varit avgörande, då jag i utskottet icke kunnat ge mitt bifall till reservationen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Törnkvist* och *Sundberg*.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Såsom redan påpekats, ialeddes kammarens sammanträde i dag av statsministern, som därvid uppläste Kungl. Maj:ts öppna brev rörande de grundlagsändringar, som riksdagen nu definitivt antagit. Dessa grundlagsändringar inkludera även ett återställande av tryckfriheten till den form och den omfattning, den hade före ändringen 1941. Jag vill erinra kammarens ledamöter därom, att båda kamrarna voro eniga, när det gällde frågan om att återställa tryckfriheten. Mot detta höjdes ingen enda röst i någondera kammaren, och jag kan icke erinra mig, att riksdagen i ett så betydelsefullt ärende på senare år givit tillkänna en sådan enstämmighet som i detta fall. Härmed har, föreställer jag mig, riksdagen menat, att detta att återställa tryckfriheten till att vara vad den tidigare varit och befria den från de ingrepp, som man gjort under tidigare år, var bland det mest angelägna, som den svenska riksdagen haft att företaga. Jag kan inte hjälpa, att jag tycker, att det är en ödets ironi, att, samma dag som detta Kungl. Maj:ts öppna brev om tryckfrihetens återställande uppläses i kammaren, diskuteras här åtgöranden, vilka utom varje tvivel leda till inskränkningar — låt vara på en bakväg — i precis denna samma tryckfrihet. Därest ett förslag som detta kommit fram under krigsåren under de förhållanden, som då voro rådande, skulle jag till nöds kunnat förstå det, men att man nu, när vi väl i alla fall hoppas få gå mot en normalisering av samhällslivet, kommer fram med liknande propositioner, finner jag onekligen ganska överraskande. Att införa en kristidslagstiftning — ty, herr talman, det är i egentlig mening fråga om en kristidslagstiftning — när, såsom vi alla hoppas, vi så småningom skola klara oss ur denna

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

kris, det finner jag, såsom jag ser saken, fullkomligt obegripligt. Jag vill fråga motionärerna och dem som tala för deras ståndpunkt: tro ni icke längre på tryckfriheten, tro ni icke längre på kraften hos de demokratiska institutionerna, tro ni icke längre på hållfastheten hos hela vårt folkstyre, när ni nu, sedan kriget är över, komma fram med förslag av denna föga demokratiska innebörd? Vad är det man gör? Jo, man ropar på polis och ingenting annat. Man ifrågasätter ett vidsträckt administrativt ingripande i de ömtåliga förhållanden, som det här är fråga om. Jag kan icke finna annat än att dessa rop på polis i detta sammanhang måste anses mycket osympatiska. Man ifrågasätter införande av inkvisitoriska metoder i det politiska livet, inkvisitoriska metoder på åsiktsfrihetens känsliga och grannliga område.

Nu säger man naturligtvis från motionärernas sida, att allt detta som jag anfört är icke riktigt. Det är synpunkter, som icke äro relevanta till innehållet i motionen och icke relevanta till innehållet i reservationen. Man vill icke, säger man, komma åt tryckfriheten och den i tryckfrihetsförordningen hävdade rätten för författare att vara okänd. Man vill icke komma åt de garantier som vår grundlag ställt upp för denna rätt. Det som man vill komma åt är någonting annat. Det är den finansiella anonymiteten som avses i motionen. För min del har jag mycket svårt att finna, att man kan göra denna åtskillnad, som här talas om i motionen och i reservationen. Såvitt jag begriper, måste det ena oskiljaktigt hänga samman med det andra. Man kan icke lösgöra det ena och bibehålla det andra. Man vill, såsom jag sade här, införa — det är det enda sätt på vilket hela problemet kan klaras upp, om det någonsin kan klaras upp — en administrativ kontroll över det politiska livet. Vad innebär en sådan administrativ kontroll? Jag behöver väl knappast utveckla de betänkligheter som en dylik skulle medföra. Man kan kanske också i detta sammanhang, alldeles bortsett från principiella invändningar, tänka på den skada, som ett sådant administrativt förfarande skulle vålla massor av fullt lojala och politiskt alldeles oantastliga människor, vilka genom en sådan redovisningsskyldighet skulle kunna träffas i sina legitima näringssträvanden och även på andra områden. Nu förklarar man, att det är i allt väsentligt vissa korrumptiva tendenser, framför allt i den utländska propagandan, som man på det sättet vill komma åt, och här har ju redan nämnts namnen på de två publikationer, som synbarligen ha aktualiserat detta spörsmål. Men är det inte i alla fall ganska egendomligt, att man sätter i gång denna aktion, när den ena av dessa två publikationer redan är död och när den andra, såvitt man kan förstå, ligger i själåtåget? Enligt min mening kan man förresten inte komma åt sådana tendenser genom en lagstiftning av den beskaffenhet, som vi här tala om. Jag menar, att det bästa korrektivet är den fria pressen, dess fria kritikerätt, och där skulle jag vilja anknyta till ett påpekande, som herr Spångberg gjorde. Jag skulle vilja säga: ha verkligen dessa två publikationer gjort någon skada för det svenska folket under dessa krigsår? Det kan man väl näppeligen säga. Vi ha ju på ett mycket tidigt stadium varit på det klara med, vad för andas barn det var fråga om. I följd därav ha ju de uttalanden, som kommit till synes i dessa publikationer, inte spelat någon som helst roll. Och vilka omständigheter är det som ha föranlett den svenska allmänheten att så fullständigt ignorera de båda tidningarna som fallet varit? Jo, naturligtvis den omständigheten, att den fria svenska pressen med den kritikerätt, som den utövar, har kunnat upplysa det svenska folket om, vad det här innerst inne är fråga om. Man har nämnt tingen vid deras rätta namn, och i följd därav ha dessa publikationer aldrig kommit att spela någon som helst roll.

Herr Spångberg påpekade också de praktiska svårigheter, som resa sig,

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

därest man i det levande livet skulle försöka föra ut de tankar, som ligga bakom motionerna. Jag tror att herr Spångberg därvidlag har ganska rätt. De stora, fula fiskarna kommer man sannolikt aldrig åt på detta sätt. Dem måste man nog angripa i annan ordning. Den stora princip, som ju statsmakterna alltid ha slagit vakt om som värn för vår tryckfrihetslagstiftning, är ju den, att inga i förväg lagda hinder få finnas för vad som ges ut i tryck. Såvitt jag begriper måste denna princip komma att på ett allvarligt sätt beröras av en lagstiftning av den beskaffenhet, som motionärerna ha tänkt sig, även om den formellt inte gäller tryckfrihetsförordningen. Ur dessa motioner talar otvivelaktigt ett visst misstroende emot den svenska pressen. Jag tror inte, herr talman, att våra tidningar gjort sig förtjänta av detta misstroende. Den svenska pressen har oavsett partitillhörighet i stort sett under de gångna åren genom den frihet, som den på det hela taget åtnjutit, varit ett mycket starkt stöd för uppehållet av vårt folks motståndskraft och ett mycket starkt stöd för statsmakternas allmänna strävanden.

Här har talats om anonymitetsbegreppet. Jag för min del anser, att detta anonymitetsbegrepp är mycket betydelsefullt. Den enskildes rätt till anonymitet i det demokratiska samhällslivet är ett av de viktigaste elementen, som bär upp hela vårt folkliga svenska styrelseskick. Denna rätt till anonymitet har ju fått sitt högsta och sitt mest väsentliga uttryck i valhemligheten, en rätt, som jag verkligen hoppas att ingen här i kammaren vill vara med om att kränka. Men principiellt sett är det, som vi här diskutera, precis samma sak som rätten till valhemlighet. Vidtager man åtgärder på det viset som motionärerna här tänkt sig, måste man därmed, i varje fall principiellt, även giva till känna den uppfattningen, att man hyser tvivel på det demokratiska värdet av valhemlighetens bevarande.

Som jag sade, tror jag inte, att man kommer åt de företeelser, som motionärerna avse, genom mer eller mindre minutiösa föreskrifter av denna beskaffenhet. Jag tror i stället, att en god samhällsanda och en fri kritikrätt utgöra de bästa korrektiven emot de samhällsfientliga företeelser, som man genom motionerna vill komma åt. Det är ingen demokratisk uppfattning, som bär upp denna framställning, och jag styrktes i denna min mening, när jag lyssnade till det entusiastiska försvar för motionerna, som här för en stund sedan framfördes av herr Hagberg i Luleå, varvid han särskilt underströk, att han därmed talade på hela sin grupps vägnar.

Man har här talat om offentlighetsprincipen. För egen del är jag en varm anhängare av denna offentlighetsprincip, men offentlighetsprincipen är icke något självändamål, utan den skall tjäna demokratiska syften. Den skall tjäna den fria upplysningen och den fria åsiktsbildningen. Vad som i motionerna föreslås utgör, såvitt jag begriper, ett steg bakåt, ett närmande till förhållanden, som jag i varje fall trodde att vi en gång för alla gjort upp med genom de beslut om tryckfrihetens återställande, som riksdagen härförleden enhälligt fattade.

Av denna grund, herr talman, kan jag inte vara med om dylika åtgärder utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Falun: Herr talman! Att döma av motionärens anförande skulle syftet med motionerna var att skydda allmänheten mot olämplig propaganda, i all synnerhet sådan propaganda, som finansierades med utländska pengar. Han och hans medmotionärer samt utskottsreservanterna förutsätta alltså, att det behövs ett sådant skydd. Man utgår ifrån att allmänheten själv inte är kapabel att bedöma halten av den ena eller andra sortens propaganda.

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

Inte annat än jag kan se är detta en fullständigt obefogad misstro. Herr Spångberg har nyss från denna plats påvisat, hur liten effekt den främmande propagandan via nazistiska tidningsorgan gjort på den svenska opinionen. Även om så skulle ha varit fallet, att denna opinion i någon mån tagit hänsyn till de nazistiskt infekterade organens verksamhet, kan man ju inte säga, att det motivet kan åberopas i dag. Alla äro väl överens om att den nazistiska faran nu är avlägsnad för en ganska lång tid framåt. Jag kan alltså inte finna, att det från den utgångspunkt, som för herr Nilsson i Stockholm tycks vara den naturliga, finns något behov av de åtgärder, som man här har påyrkat. Men kan hända att motionerna syfta till någonting annat. Kanske de sikta till att skapa kontrollmöjlighet över den politiska pressen överhuvud och att det endast är en förevändning, när man nu skjuter fram den naziinfekterade pressen och understödet till den ifrån främmande håll. Men är det på det sättet så måste man ju understryka, vad här sagts förut, att då är detta en attack, en av de första, mot de politiska partierna och deras verksamhet. Man måste ju från demokratiska synpunkter utgå ifrån, att de politiska partierna skola vara ohämmade i sin verksamhet och icke kontrolleras av statliga organ. För varje avsteg som man gör från denna grundsats, har man tagit ett steg ifrån själva demokratien. Jag vågar med så mycket större skärpa hävda den ståndpunkten, som jag alltid varit motståndare till varje försök att klavbinda de politiska partierna genom några lagar och genom att införa möjligheter till upplösning av politiska partier eller kontroll över desamma i allmänhet. Men tillåter man de politiska partierna att verka och leva utan statlig kontroll, då måste man också tillåta samma partier att driva sin propaganda utan någon annan kontroll än den som följer av den allmänna lagstiftningen.

Det förefaller, som om de föreliggande motionerna på något sätt ledde sitt ursprung från den ekonomiska efterkrigsplaneringskommissionen. Göra de det måste jag säga, att det är ett dåligt varsel om vad man har att vänta ifrån det hållet. I denna kommission visar man ju mycket stor ekonomisk och social generositet. Det är ingenting annat än gott att säga därom. Men ämnar man kombinera denna generositet med sådan här snålhet på det andliga och politiska området, då äro de farhågor man hyst för vissa politiska konsekvenser av det sociala och politiska reformarbetet ingalunda obefogade. Är man så generös i ekonomiskt och socialt hänseende, kan man kosta på sig en generositet emot politiskt oliktankande även i det avseende, varom här är fråga.

För övrigt når man aldrig syftet, även om syftet skulle vara det som jag här vågar förmoda att det kanske är. Det kan ju komma att finnas tidningsorgan, som inte behöva någon subvention, som inte behöva något understöd, utan drivas så att de äro ekonomiskt lönande och för ägarna en lukrativ affär. På vad sätt skall man där varna opinionen för att här är någonting farligt, någonting som man skall akta sig för, därför att det har den eller den främmande skylten? Det har gjorts vissa försök här i landet att stämpla vissa tidningsorgan såsom olämpliga, därför att de ha ägts av den eller den, men sådana försök ha alltid misslyckats. Allmänheten har inte reagerat på det sätt, som kritiken trott, utan den läsande allmänheten har tagit huvudsaklig hänsyn till publikationernas innehåll och handlat därefter, och det är en fullkomligt riktig reaktion. Men här förefaller det, som om man ämnar slå in på den linjen, att det ena eller andra pressföretaget skall stämplas som olämpligt och opassande bara därför att det finansieras från det eller det hållet eller ägs av den eller den kapitalisten eller koncernen. Jag kan som sagt inte finna, att motionerna, vare sig de sikta till att kontrollera den utländska propagandan eller de äro avsedda att utgöra

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

ett första steg mot kontroll av de politiska tidningarna, i något hänseende äro befogade.

Nu kan man säga som herr Hagberg i Luleå, att det vore av värde att få veta, vem det är som betalar det eller det eller står bakom den eller den kampanjen. Ja, men det vet man ju redan förut. Man vet, vilka som äro aktieägare i tidningsföretagen. Det är ingen hemlighet längre. Man vet t. ex. att landsorganisationen med mycket stora belopp understödjer arbetarpressen. Man vet likaledes att det finns ett rätt stort antal borgerliga tidningar, som inte äro tillräckligt bärande för att existera själva utan understödjas ifrån de politiska meningsgrupper, som stå bakom desamma. Det behövs inga särskilda anordningar för att få den saken klarlagd. Att det skulle vara av värde att få veta precis om den eller den understödjer den eller den tidningen, kan jag inte tänka mig ens ur motionärernas egna synpunkter. Det är tillräckligt att veta faktum, att det finns politiska tidningar, som inte bära sig själva och som få understöd från visst håll. Det veta vi allesammans. Det behövs ingen utredning om den saken.

Jag måste säga, att man får se dessa två motioner i ett visst sammanhang, det som här förut påtalats och det nu nämnda. I båda fallen ser jag de första trevande försöken att införa statskontroll på det politiska området. Man siktar till att få något som är godkänt och auktoriserat ifrån någon myndighet. Den som inte kan få denna stämpel skall vara underkänd. Det är en tendens som totalt strider emot de demokratiska grundsatserna, och kammaren skulle fatta ett klokt beslut om den skiljer sig från medkammaren och i dag avslår de här föreliggande motionerna.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr *Ståhl* instämde häruti.

Herr *Nilsson* i Stockholm: Herr talman! Först ett par ord till herr Hagberg i Luleå, då han förklarade att han för sin del icke hyste någon skadelystnad inför möjligheten att få taga del av de summor, med vilka landsorganisationen har understött den socialdemokratiska arbetarpressen.

Bara det att han använde sig av ordet skadelystnad i detta sammanhang gjorde mig i viss mån misstänksam, men jag kan ju säga, att landsorganisationen fullt öppet har deklarerat, att den understödjer den socialdemokratiska pressen, och har sålunda aldrig dolt sitt engagemang just därför att man anser att denna press företräder arbetarklassens intressen.

Vad sedan beträffar herr Spångberg så ifrågasatte han möjligheten av att man skulle kunna få bättre kontroll över tidningarnas ekonomi med den tänkta lagstiftningen än med den nuvarande ordningen. Ja, herr Spångberg, jag skulle nästan bara kunna hänvisa till det upprörda anförande, som herr Hagberg i Malmö höll här för en liten stund sedan. Jag tycker att det är bevis nog för hur ömtålig man är på den punkten och hur man fruktar, att denna lagstiftning skulle bringa klarhet i här berörda hänseenden av ett annat slag än den som här finns.

Beträffande möjligheterna för meningsfränder i ett land att hjälpa meningsfränder i ett annat land genom att anslå pengar och anordna insamlingar o. s. v., så har ju herr Spångberg förbisett, att vad vi vilja komma åt är inte dessa insamlingar, varigenom man understödjer meningsfränder i ett annat land, utan det är de pengar, som komma ifrån främmande makt, och det är ju i själva verket en helt annan sak.

Sedan kan jag i och för sig förstå de argument, som här användes av herr Gezelius, i det att han från sina borgerliga synpunkter rider på principer.

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

Alldenstund han och hans meningsfränder voro motståndare till förslaget om utredning om den ekonomiska insynen i företag, som beslutades i riksdagen för någon tid sedan, är det ganska naturligt, att han som en följd därav också motsätter sig det förslag, som nu föreligger. Men när man gör gällande, att detta skulle vara ett försök från motionärernas sida att kringgärda rörelsefriheten i den bemärkelse, att man inte skulle kunna få skriva vad man vill och inte ge uttryck åt sina meningar, så förstår jag överhuvud taget inte detta argument, eftersom denna möjlighet att kontrollera eller att i varje fall upplysa folk om vilka ekonomiska intressenter som befinna sig bakom ett visst tidningsföretag, ingalunda beskär denna möjlighet för tidningarna att ge uttryck åt sina meningar. Sedan har man gjort gällande, att det finns inga skäl att just nu ingripa för att komma åt alster av detta slag, såsom Dagsposten och Folkets Dagblad, alldenstund ju Dagsposten ligger i själåtåget och den andra tidningen redan är död. Herr Hagberg i Luleå framhöll vidare, att man hade kunnat göra ett ingripande mot dessa tidningar betydligt tidigare. Nu utgår jag emellertid ifrån att man från åklagarmyndighetens sida försökt att, innan man verkställde ett sådant ingripande, skaffa sig de bevis med vilkas hjälp man kunde motivera ingripandet. Det är möjligt, att herr Hagberg och kanske också andra haft misstankar beträffande finansieringen av Dagsposten och Folkets Dagblad. Herr Hagberg hänvisade också till att det ringa antalet medlemmar och det parti för vilket dessa tidningar voro språkrör i och för sig kunde utgöra bevis för att det här var någonting skumt. Men han underströk i nästa andetag, att det tydligen fanns mäktiga svenska intressen bakom, i det han räknade upp en hel del folk som visat sig understödja exempelvis Dagsposten. Det kunde nu måhända tänkas, att dessa mäktiga svenska intressen, som stodo bakom Dagsposten, varit anledningen till att åklagarmakten i detta fall iakttagit en viss återhållsamhet.

Nu har emellertid här gjorts gällande, att det icke bara var den omständigheten som låg till grund för motionen, att man ville komma åt organ vilka företrädde främmande maktens intressen och mottogo understöd från denna främmande makt. Jag skall icke alldeles dölja, att man nog kan säga, att detta är en smal bas som utgångspunkt för en aktion av den art som här föreslagits. Jag kan då endast hänvisa till vad som sagts såväl i motionen som i reservationen, där det heter: »I och för sig finns ingenting att erinra emot att enskilda organisationer bedriva skriftlig upplysning eller propaganda för idéer och intressen, som äro fullt legala och kunna sägas utgöra viktiga led i det demokratiska samhällets funktion. Att sambandet mellan opinionsbildningen och dess finansiella underlag blir belyst kan endast bidra till befordrandet av klarheten omkring bakomliggande syften.» Jag har också i mitt anförande lämnat exempel på vad jag menar. Jag anser nämligen, att det kan ha ett visst intresse för den allmänhet som skall påverkas, att den får klart för sig, vilka syften som dölja sig bakom en publikation av det ena eller andra slaget. Jag tog som exempel försäkringsbolagen och den broschyr som de skickat ut. Jag kan inte inse, varför det är något fel, att det blir klargjort, att det är försäkringsbolagen som stå bakom denna publikation, lika litet som jag kan inse, vad det är för fel eller vad man gör för intrång i yttrandefriheten, därest man kan få klara bevis för att den eller den tidningen, som ger uttryck åt de eller de meningarna, i själva verket företräder de eller de intressena. Jag tycker tvärtom, att detta endast kan bidra till att skapa klarhet i dessa fall.

Sedan kan man naturligtvis säga — och det är det som jag tycker är det väsentliga, när det gäller speciellt de två alster som vi ha anført som exempel

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

— att det icke är alldeles klart, att den enkle läsaren utan vidare kan dra den slutsatsen, att det är de och de ekonomiska intressena som ligga bakom. Det har nämligen visat sig, att så snart en publikation företräder främmande makts intressen, då har man använt nationella symboler i alldeles särskilt hög grad. Jag tror, att det finns få tidningar, vilka så ofta sagt sig tala i den svenska nationens intressen som Dagsposten och Folkets Dagblad. Detta gör det så mycket mera angeläget, att man här ingriper, även om man naturligtvis kan säga, att man måhända inte inom överskådlig tid behöver frukta att alster av en dylik karaktär på nytt skola uppträda. Jag tycker, att det i alla fall är av ett visst intresse, att det från början kan klargöras för den enkla läsekretsen, vad det är för intressen som ligga bakom. Vi ha haft andra propagandaalster såsom företrädare för främmande makt — jag skulle kunna nämna några av dem — men de ha uppträtt med öppet visir, medan Dagsposten och Folkets Dagblad för att taga dessa exempel gjort gällande, att de i högre grad än andra företrätt den svenska nationens intressen.

I fråga om bidragsgivningen anförde herr Gezelius, att det redan nu funnes möjlighet för delägarna att taga del av finansieringskällorna, och det är måhända riktigt, när det gäller de större bidragsgivarna, men när det gäller de mindre är det icke riktigt lika klart. Jag tycker, att vi fått klart för oss, att det är så många människor i detta land, som beklaga, att de icke vetat, vilka intressen som legat bakom, när de lämnat understöd, att detta i och för sig bör utgöra bevis för att saken icke är så enkel, som herr Gezelius här gjort gällande.

Herr Hagberg i Malmö förklarade, att vårt yrkande är ett bevis för att motionärerna och reservanterna icke tro på tryckfriheten, att vi ropa på polis. Till herr Hagberg vill jag bara säga, att detta ingalunda är ett försök att ropa på polis. Vad vi vilja är endast, att man skall tillämpa offentlighetsprincipen när det gäller dylika angelägenheter varom det här är fråga. Vi vilja med andra ord icke i likhet med herr Hagberg i Malmö mörklägga detta avsnitt, och jag tycker, att det är så märkligt, att just herr Hagberg är så angelägen om att man icke skall till offentligheten föra vidare de ekonomiska intressen som dölja sig bakom exempelvis herr Hagbergs tidning eller vilken annan tidning som helst. I detta avseende måste jag understryka, att den svenska arbetarrörelsen och landsorganisationen icke skulle kunna tänka sig, att de skulle vilja dölja finansieringskällorna när det gäller deras tidningar, därför att man anser sig ingenting ha att dölja i det sammanhanget.

Herr Andersson i Falun gjorde gällande, att de politiska partierna böra vara okontrollerade och att ett försök i enlighet med reservanternas yrkande skulle innebära ett klavbindande av deras rörelsefrihet. Det är en sak som jag uppriktigt sagt inte kan förstå. För det första äga icke de politiska partierna tidningar, och tidningarna komma icke heller att bli föremål för någon som helst kontroll, annat än på det sättet att de kunna få tala om, vilka intressen de företräda.

Herr Andersson efterlyste generositeten mot oliktankandet. Jag tror icke, att någon kan utläsa ur vare sig reservanternas eller motionärernas yrkande, att det skulle finnas någon brist på generositet mot politiskt oliktankande. Men jag undrar, vad anledningen är till att man är så angelägen om att dölja den ekonomiska generositet mot vissa politiska organ och partier, som enligt mitt förmenande har kommit till uttryck i de anföranden som här i dag hållits gentemot reservationen.

Herr Andersson säger, att det förhållandet, att en tidning ägs av privatkapitalister, har allmänheten inte reagerat för. Men då finns det ju så mycket

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

mindre anledning att nu motsätta sig de krav som motionärerna och reservanterna framfört. Varför hyser man så stora betänkligheter och anser, att detta skulle innebära ett klavbindande av de politiska partierna och deras rörelsefrihet, när man samtidigt slår fast, att allmänheten hittills icke har reagerat inför någonting dylikt?

Herr talman! Jag tycker, att det finns tillräckligt bärande skäl för att man skall gå på reservationen, och när nu första kammaren har fattat beslut i denna riktning, hoppas jag, att andra kammaren skall följa första kammarens exempel.

Herr **Hagberg** i Malmö erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag kan försäkra herr Nilsson i Stockholm, att jag inte är det bittersta rädd för att lägga alla papper på bordet i denna angelägenhet. De farhågor, som Ni härvidlag hyser, äro fullständigt oberättigade. När jag och många med mig reagerat i denna sak, är det från helt andra utgångspunkter. Vi reagera därför, att vi ha på känn, att bakom denna aktion ligger något annat, något som man icke vill nämna vid dess rätta namn. Aldrig tidigare, uttalas det på ett ställe i utskottsutlåtandet, ha dylika förslag framförts för den svenska riksdagen. Jag tycker, att det talar till förmån för den svenska riksdagen och dess vakthållning om omistliga frihetsvärden, att man här aldrig tidigare nödgats taga ståndpunkt till projekt av denna beskaffenhet.

När jag studerat denna motion och hört de anföranden som hållits till förmån för den, har jag — herr Nilsson i Stockholm får ursäkt mig — icke kunnat underlåta att fundera på hur man gick till väga i ett stort land söder om Östersjön på 1920- och 1930-talen från ett parti, som nu omsider gått under — för evigt, som vi hoppas — i en av världshistoriens största katastrofer. Från detta parti krävde man i frihetens missbrukade namn åtgöranden som äro ganska lika dem som vi här diskutera. Även där krävde man slut på mörkläggningen, även där krävde man offentlighetsprincipens fulla tillämpning. Varför gjorde man det? Jo, det veta vi alla, hur man använde de kunskaper som man därigenom erhöll.

Jag måste, herr talman, säga, att jag finner det mycket olustigt att uppleva en sådan aktion som här igångsatts av krafter inom det största politiska partiet i vårt gamla folkstyrda Sverige.

Herr **Gezelius**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Herr Nilsson i Stockholm fällde ett yttrande som kräver ett klarläggande från utskottsmajoritetens sida. Han talade i en replik till herr Spångberg om att man icke alls ville komma åt de organisationer som fått bidrag från broderorganisationer i främmande länder. Det är ju riktigt, därför att det är icke straffbelagt. Herr Nilsson sade, att det är de fall där man får pengar från främmande makt som man vill komma åt. Då ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på att man har rätt att ta emot pengar från främmande makt, om man inte gör det i syfte att påverka den allmänna meningen, ty då är det straffbelagt.

Nu har man trott, att motionärernas och reservanternas förslag skulle utmynna i att vederbörande skulle vara skyldiga att avge någon samvetsförsäkran eller något dylikt om att de icke ha mottagit pengar från främmande makt. Nej, man går längre. Om kammaren bifaller reservationen, så beslutar kammaren att »begära utredning och förslag om lagstadgad skyldighet för utgivare av periodiska skrifter att offentligt redovisa hur skriften finansieras». Detta gäller alltså även fackliga tidskrifter som finansieras genom bidrag från bro-

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

derorganisationer i utlandet. Syftet måste därför vara något helt annat än det här angivna. När man givit yrkandet denna formulering, kan det allra minst vara så, att man vill skydda delägarna i ett företag, så att de skulle få veta om även de små bidragen. Syftet måste vara något helt annat och något som ännu icke har fått det offentlighetens ljus över sig som motionärerna och reservanterna fordra när det gäller andra. Detta efterlyste jag i mitt första anförande.

Min huvudsynpunkt var emellertid att vi icke få inlåta oss på att lagstifta i oträngt mål, utan att vi måste ha klart för oss, att här föreligger ett intresse värt att skydda genom en lagstiftning som i sista hand måste utmyнна i straffrättsliga åtgärder. Det är mer från juridiska synpunkter och mindre av de skäl herr Nilsson tror, som jag vänder mig mot detta förslag.

Jämväl herr Nilsson i Stockholm erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö tillgrep förhållandena i ett land söder om Östersjön som ett tillhygge mot mig i sitt anförande. Till vad han framhöll skulle jag bara vilja säga i fråga om det parti som slutligen kom till makten där och som nyligen gravlagts — jag kan också instämma i herr Hagbergs förhoppning om att det skall vara en evig gravläggning — att om de djupa folkleden i Tyskland hade haft klart för sig, vilka stora kapitalistiska intressen som dolde sig bakom detta nationalsocialistiska parti och dess press, är det möjligt, att detta parti icke hade kommit till makten och följaktligen icke heller fått möjlighet att göra den oerhörda skada som det åstadkommit. Det är därför, herr talman, som jag i demokratiens intresse och med utgångspunkt från herr Hagbergs eget resonemang kan ytterligare hemställa om bifall till reservationen.

Vidare anförde

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag står antecknad bland reservanterna, och därför har jag begärt ordet för att få framföra några synpunkter. Det skulle kanske icke vara behövt, eftersom herr Nilsson i Stockholm, som är både motionär och reservant, har anført vad som från reservanternas sida kan behöva anföras.

Jag förstår väl, att de av andra kammarens ledamöter som för någon tid sedan uppträdde här och röstade mot en ökad insyn i företag inom näringslivet nu också gå emot detta förslag. Men jag för min del tillhör ju dem som både talat och röstat för det då föreliggande förslaget, och jag har vid behandlingen i utskottet av denna motion icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att jag skulle motsätta mig den utredning som här föreslås.

Jag förstår väl de synpunkter som herr Gezelius framhöll i sitt första anförande, när han talade om att man kunde gå för långt i sin lagstiftning, så långt att lagarna förlorade sin auktoritet. Det är tydligt, att man kan gå så långt, att lagarna bli ineffektiva, och då skall man se upp, så att man icke fortsätter med en sådan lagstiftning. Den betänksamhet som man möjligen skulle kunna hysa här skulle väl vara den, att det blir svårt att få lagen tillräckligt effektiv. Det kan man säga om många lagar, att det är svårt att få dem fullt effektiva, men ändå lagstiftar man.

När man ser ut över vårt land och betänker vad som har inträffat på detta område, vill det förefalla mig, som om det skulle vara klokare att gå in för en lagstiftning för att förebygga de misstag som blivit begångna än att ha det som vi nu ha det. Det är mycket möjligt, att det exempelvis i andra kam-

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

maren vid denna riksdag skulle funnits en person, som nu är borta på grund av att han räknat med att hans teckning av aktier i Dagsposten icke skulle bli allmänt känd. Så är det nog även med det företag som vi fått läsa om under de sista dagarna.

När herr Gezelius säger, och det ha hans meningsfränder sedan upprepat, att vad man här föreslår från motionärernas och reservanternas sida är en antidemokratisk åtgärd, så kan jag icke följa honom eller förstå hans resonemang. Herr Gezelius har nyss från denna plats citerat, vad det är som reservanterna föreslå i enlighet med motionen. Det är endast, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag om lagstadgad skyldighet för utgivare av periodiska skrifter att offentligt redovisa hur skriften finansieras. Hur det kan vara en antidemokratisk åtgärd att ålägga dessa företagare denna plikt till offentlig redovisning, har jag sannerligen mycket svårt att förstå.

En av utskottets ledamöter sade, när han förde utskottets talan, att vi icke behöfve några nya lagbestämmelser här. Det är just därom man tvistar. Vi skola icke stifta flera lagar, än som är behöfligt. Men såsom jag sade förut, vad som förekommit här har ingivit mig den uppfattningen, att det finns anledning att undersöka, om icke även här en lagstiftning skulle kunna vara till nytta. Den representant för utskottet som här säger, att vi icke behöva några nya lagbestämmelser, säger också — och det var visst herr Hagberg i Malmö som yttrade ungefär detsamma — att reservanterna lita mer på polisen än på upplysningen. Nej, så är det inte. Utan att vara elak kan jag säga till utskottets ledamöter och även till herr Spångberg, att det är utskottsmajoriteten, som mer litar till polisen än till upplysningen. Utskottsmajoriteten hänvisar nämligen till de lagar som vi nu ha och som man säger äro alldeles tillräckliga för att polisen skall kunna inskrida även här. Det är alltså herrarna, som mera lita till polisen än till upplysningen.

Jag kan inte förstå herr Hagberg i Malmö, som ju är gammal tidningsman, när han här stiger upp och håller ett sådant anförande som han nyss gjorde och talar om att tryckfriheten är i fara och ifrågasätter, om vi verkligen samma dag som vi skola återställa vår tryckfrihetslag till vad den var tidigare skola skriva till Kungl. Maj:t och begära en sådan utredning som här föreslås. Inte tror väl herr Hagberg i Malmö, att vi, som stå såsom reservanter här, äro mindre måna om tryckfriheten än herr Hagberg? Vi ha väl inom det parti, som reservanterna tillhöra, visat inte bara under de sista åren utan även tidigare, att vi lika väl som alla andra ha förstått och förstå värdet av den fria kritiken och av tryckfriheten. För min del skulle jag inte och säkert inte heller någon annan av reservanterna vilja vara med om några åtgärder, som kunde inverka hinderande på tryckfriheten. Och det är ju inte heller något sådant som det här gäller, utan det är, såsom jag förut sade, bara fråga om att undersöka, huruvida det inte skulle vara möjligt att få de företag, som utge periodiska skrifter, att offentligen redovisa, varifrån de få sina pengar.

I utskottet kunde jag väl förstå det resonemang, som fördes av dem, som nu företräda utskottsmajoriteten, ty där lades det på helt annat sätt än vad som här skett. Då var det inte alls fråga om att ett bifall till motionen skulle kunna leda till några inskränkningar i tryckfriheten. Man resonerade i stället ungefär på det sättet, att om det nu skulle i lag fastställas att dylika bidrag skulle offentligen redovisas, så kunde det t. ex. komma att framgå att Andersson och Petersson, vilka i vanliga fall gällde för att tillhöra folkpartiet, gävo stora understöd åt högertidningar, eller vice versa. Det var sådant som man var rädd för, och det var inte alls fråga om att tryckfriheten skulle kunna skadas.

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

Herr talman! Vad som här bör sägas från reservanternas sida är egentligen sagt av herr Nilsson i Stockholm, men jag har, då jag står såsom reservant, velat understryka, att det inte är för att få till stånd någon mörkläggning, som vi vilja ha den ifrågasatta nya lagstiftningen, utan att det är rakt motsatta strävanden som gör att vi begära denna lagstiftning.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Gezelius, som nu på begäran erhöll ordet för kort gemäle, yttrade: Herr talman! Herr Lindqvist efterlyste motiveringen till att jag kunde beteckna det som föreslås från motionärernas och reservanternas sida såsom en antidemokratisk åtgärd.

Jag skall bara i korthet säga, att så länge herr Lindqvist rör sig på den linjen att man bör införa denna skyddslagstiftning för att förhindra brott, då förstår jag herr Lindqvist och kan också förstå hans replik till mig. Om man ställer sig på den linjen, kan det finnas ett behov att se till, att ingen tar emot pengar av främmande makt för att driva propaganda. Men så är det inte, herr Lindqvist, utan den, som följer motionärerna och reservanterna, vill inte förstå, att man när det gäller opinionsbildning, åsiktsfrihet och tryckfrihet har att räkna med dels en frihet för mig att tala, skriva och trycka vad jag vill för att påverka opinionen, dels också en rätt för mig att, om jag själv inte kan göra det, ekonomiskt lämna bidrag till någon som ger uttryck åt min åsikt.

Gör jag det senare, d. v. s. lämnar ekonomiskt stöd, får jag emellertid inte vara anonym, säger herr Lindqvist. Men då kan ju inte syftet med lagstiftningen vara att förhindra brott, utan syftet måste vara att få mig att schavottera såsom en, som inte håller med majoriteten utan som vill frondera mot denna majoritets åsikt. Så länge reservanterna och motionärerna inte vilja erkänna, att det finns något som man kanske kunde kalla intellektuell åsiktsfrihet och så länge de inte erkänna, att syftet här måste gå långt utöver uppdragandet av brott, är avsikten för mig ganska dunkel, och så länge, herr Lindqvist, nödgas jag beteckna förslaget såsom en mycket antidemokratisk framstöt i syfte att komma åt åsiktsfriheten här i landet.

Säkerligen har herr Andersson i Falun mycket rätt i de reflexioner, som han här knutit till denna motion och reservation.

Härefter anförde:

Herr Adolfsson: Herr talman! Jag har inte för avsikt att alltför mycket förlänga debatten, utan jag skall i allt väsentligt nöja mig med att instämma i det uttalande, som gjorts av min partikamrat, herr Hagberg i Luleå. Jag kan emellertid inte underlåta att därutöver knyta några reflexioner till vad hans namne, herr Hagberg i Malmö, för en liten stund sedan hade att anföra.

Herr Hagberg i Malmö gav uttryck för förskräckelse över att man nu ropar på polis, såsom han sade. Han förklarade att han fann detta mycket osympatiskt och att det var fråga om inkvisitoriska metoder och ingenting annat. Men det är ju, såsom herr Nilsson i Stockholm här mycket riktigt framhållit, inte fråga om någon polisterror, och jag måste också säga, att denna förskräckelse för polisingripanden egentligen är rätt ny från herr Hagbergs i Malmö sida. Såvitt jag vet — och jag har följt herr Hagbergs egen tidning mycket noga, eftersom jag redigerar en annan tidning i samma stad — har herr Hagberg inte funnit det osympatiskt, att polisen vid flera tillfällen har ingripit mot de kommunistiska tidningarna. Den tidning, i vars redaktion jag för egen del under

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

den svåraste tiden befann mig, nämligen Sydsvenska Kuriren, var transportförbjuden, trots att den inte hade kvalificerat sig för ett transportförbud enligt denna förordnings bestämmelser. Det skedde också polisinspektionen, och jag erinrar mig särskilt ett tillfälle, då redaktionspersonalen, när den på morgonen anlände, fann att man hade brutit upp dörrarna till tidningens lokaler och tagit sig in där, brutit upp skrivbordslådorna och gått igenom alla våra kassaböcker, ja, överhuvud taget varje papper, som fanns på vår redaktion och expedition.

Jag kunde emellertid inte finna, att herr Hagberg i Malmö då betraktade detta ingripande såsom inkvisitoriskt på något sätt. Vid den tiden sadades det i stället, att våra tidningar i viss utsträckning levde med hjälp av utländskt guld. Ja, för den tidnings vidkommande, som jag nu talar om, bestod detta »utländska guld» i 15 000 kronor, som fattiga lantarbetare i Skåne och ännu fattigare stenhuggare i Blekinge insamlingsvägen lämnade oss varje år.

Vid det tillfället, då vi måste finansiera vår verksamhet på det sätt jag här angivit, ansåg herr Hagberg i Malmö de ingripanden, som skedde mot vår tidning, fullkomligt i sin ordning. Nu gäller det emellertid någonting helt annat, nämligen att bl. a. skaffa sig en insyn i den svenska storfinansens subsidiepolitik — det är detta som vi från vårt partis sida anse vara det väsentliga — men då blir herr Hagberg i Malmö plötsligt inte bara demokrat, utan han talar också om inkvisitoriska metoder, därest polisen skulle få möjlighet att blanda sig i saken.

Jag har, herr talman, som sagt inte för avsikt att förlänga debatten, utan har endast velat ge uttryck åt ett behov, som jag känner av att säga, att jag är mycket litet imponerad av den sorts »demokratiska anständighet», som herr Hagberg i Malmö här nyss gjort sig till tolk för.

Herr Lundstedt: Herr talman! Eftersom herr Nilsson i Stockholm så skarpt attackerade herr Gezelius, i vars synpunkter jag förut under debatten väsentligen har instämt, anser jag mig böra så koncist som möjligt angiva min ståndpunkt i detta ärende.

Herr Nilsson i Stockholm har, när han här talat för motionen och reservationen, särskilt vädjat till offentlighetsprincipen. Enligt min mening är det emellertid omöjligt att helt avkoppla den fråga, som det här gäller, från tryckfrihetsansvaret. Och tryckfrihetsansvaret är väl egentligen inte byggt på någon offentlighetsprincip, utan snarare tvärtom. Det är ju icke alla de, som ha medverkat i tidningen, utan det är blott tidningens ansvarige utgivare, jag tror i vissa fall också tidningens ägare, som svarar för vad tidningen har åstadkommit. Man kan alltså hur kraftigt som helst anonymt bidra till en tidnings innehåll — och det är ju innehållet, som det här till sist rör sig om — om det är fråga om *intellektuellt* bidrag. Det finns intellektuella krafter, som kunna uppväga de starkaste kapitalistiska. Men om man nu skall ha lov att anonymt främja tidningens innehåll intellektuellt, är då inte konsekvensen den, att man också skall få anonymt bidra till tidningsinnehållet genom ekonomiska bidrag?

Ätminstone anser jag, herr talman, det höra till min frihet att få lämna sådana bidrag både hit och dit utan att offentligen behöva stå för det, d. v. s. utan att få mitt namn publicerat och möjligen skandaliserat, därför att vad jag gjort inte passar vissa herrar i samhället. En sak för sig är, om det ligger brottsliga syften bakom. Vad den svenska tidningspubliken framför allt borde bry sig om synes icke vara, vilka *intressen* som stå bakom en tidning, utan hurudant tidningens *innehåll* är, om där bedrivs någon propaganda, som kan vara landskadlig eller på annat sätt anses vara uttryck för brottsliga tendenser.

Herr Nilsson i Stockholm hävdade vidare, att den ifrågasatta lagstiftningen

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

endast skulle drabba vissa illojala syften. Men det olyckliga med reservanternas förslag, så som det är formulerat och så som det säkerligen också måste formuleras, är ju, att lagen skulle drabba de lojala syftena icke mindre än de illojala. Det är naturligtvis gott och väl, om man kan komma åt sådana kapitalistbidrag, som främja illojala syften, men finns det därför någon anledning att i detta sammanhang dra in storfinsansens bidrag överhuvud taget, alltså även när de äro fullt lojala? Att slå in på den linjen är icke konsekvent. Man borde då i stället attackera ett problem om kontroll å storkapitalismens bidrag åt alla håll och kanter och inte bara i detta sammanhang.

Men det kan ju också vara fråga om små bidrag i plenty, d. v. s. från många olika håll. Man startar t. ex. en tidning inom studentvärlden, därför att man där vill bedriva propaganda för något ändamål, som man finner nyttigt. Man går kanske till några kapitalister — som dock, ehuru de gilla syftet, vägra. därest deras namn skola utlämnas — men det kan också hända att man inte alls önskar gå till penningstarka individer, utan nöjer sig med att vända sig till en mängd små bidragsgivare. Dessa gilla syftet med det hela, men de vilja inte ha sina namn publicerade, och måste detta ske, så riskerar man, att denna möjlighet att erhålla bidrag mer eller mindre spärras.

Det är alltså ur skilda synpunkter, som jag anser att reservanternas förslag innebär ett *onödigt* attackerande av den enskilda friheten. Därmed har jag inte sagt, att det icke kan vara nödvändigt att begränsa vissa personers frihet för att förbättra andra personers ställning i frihetsavseende. Men sådan är icke situationen i detta fall. Man sträcker sig här för långt, i det att man vill göra *onödiga*, d. v. s. frihetsfientliga inskränkningar i andras frihet.

Det är detta, herr talman, som gör att jag inte kan vara med om reservationen, utan vill yrka bifall till utskottets förslag. — Det var en sak till, som jag gärna velat säga, men den flög just nu bort ur mitt minne, och jag får därför nöja mig med vad jag nu sagt.

Fröken Nygren: Herr talman! Det har här mobiliserats så mycket patos i den eviga frihetens namn, att man nästan tycker att det blivit litet för mycket rabalder kring den sak som det här gäller. Vi som äro motionärer och reservanter beskyllas för att vara frihetens fiender och mycket annat. Man har också dragit upp en jämförelse med vad som hänt i ett land söder om Östersjön, men herr Nilsson i Stockholm har ju här redan visat, att det nog tvärtom var brist på offentlighet, som gjorde att det gick så illa som det verkligen gjorde i detta land, och jag skall därför inte gå närmare in på den saken.

Jag tycker, att de, som här tala för utskottsmajoriteten och som säga sig göra det i frihetens intresse, ha ganska svårt att hitta bärande motiv. Från juristernas sida talar man om att vad som föreslås utgör en attack mot tryckfriheten. Jag kan inte för min del inse, att det är fråga om någon sådan attack bara därför att man vill ha insyn i tidningarnas ekonomiska förhållanden. I strafflagens 8 kap. 22 § heter det, att det är belagt med straff att av främmande makt mottaga penningar eller annat vederlag för att här i riket genom utgivande eller spridning av skrifter eller annorledes söka påverka den allmänna meningen om rikets styrelseskick eller om åtgärder i dess inre eller yttre styrelse. Både i motionen och i reservationen säges också, att det är för att på ett tidigt stadium kunna komma åt detta slags brottslingar, som vi vilja ha den ifrågasatta lagen stiftad. I andra sammanhang är man ju ivrig att förebygga brott; det är bättre att slämma i bäcken än i ån, heter det. Och de tidningar, som det här redan talats om, Dagsposten och Folkets Dagblad, ge ju tydliga bevis för att det under långa tidsperioder verkligen

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

har kunnat bedrivas sådan straffbar propaganda med hjälp av pengar, som kommit från främmande makt. Hade det inte varit mycket bättre för oss alla, om man tidigare hade kunnat få reda på detta och gjort det omöjligt för vederbörande att fortsätta med sin propaganda?

Men man vill inte tro, att det är sådant som vi vilja komma åt, utan man säger att vi ha dolda motiv. Vi vilja undertrycka den intellektuella friheten och åsiktsfriheten, heter det. Detta säges från samma håll, där man under tidigare är mycket ivrigt talat för att vissa politiska partier här i landet skulle upplösas. Var det inte den gången verkligen fråga om åsiktsförtryck?

Vi ha för vår del inte velat vara med om någon sådan åtgärd, och när vi nu önska få en klar insyn i de ekonomiska förhållanden, under vilka tidningar och tidskrifter bedriva sin verksamhet, är det helt enkelt renlighetskrav som ligga bakom detta. Att lojala människor skulle behöva vara rädda för att få sina namn offentliggjorda därför att de lämnat ekonomiskt bidrag till tidningar, har jag aldrig kunnat tänka mig. Är man lojal och har rent mjöl i påsen, behöver man väl inte vara rädd för att stå för en sådan sak. Har man en åsikt och man är ivrig om att denna åsikt skall kunna förfäktas men man inte kan sköta pennan själv, då kan man ju genom ekonomiska bidrag hjälpa en tidning att förfäktas denna åsikt, och det är alltså, såsom herr Gezelius här framhållit, egentligen samma sak som om man skreve själv. Men man behöver väl inte vara rädd för att stå för denna åsikt, om den är lojal och ärlig.

Jag har under hela denna debatt tyckt mig förmärka en brist på argument, som gjort att man har sökt konstlade sådana. Herr Hagberg i Malmö tog slutligen till såsom ett motiv för att man inte skulle gå med på motionärernas och reservanternas förslag, att det aldrig förut hänt att riksdagen ens behandlat frågor av detta slag. Men skulle vi aldrig kunna taga upp till behandling en fråga, som inte varit uppe förut, då bleve vi väl snart arbetslösa här. Det vore ju kanske inte så dumt, om vi finge mindre arbete och riksdagen inte behövde vara samlad så lång tid som nu, men att komma med en sådan motivering för att fälla ett förslag, tycker jag är mycket egenomligt.

Jag har inte av någon talare i debatten här blivit övertygad om att mitt ställningstagande i utskottet är felaktigt, och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Stockholm: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå de synpunkter, som företrädas av herr Lundstedt, när han slår fast att om jag skriftligen anonymt kan bidra till den offentliga opinionsbildningen, ifall det sker på ett intellektuellt hederligt sätt, så bör jag, i fall jag inte själv kan skriva, kunna göra det även i ekonomiskt avseende, om jag har resurser därtill. Det är bara det att när det gäller likställdheten för olika medborgare på denna punkt, så har jag en annan inställning än herr Lundstedt. Det är alldeles riktigt som herr Lundstedt säger, att miljonären har förutsättningar att, därest han inte själv kan bidra skriftligen, i stället genom ekonomiska insatser söka påverka den allmänna opinionsbildningen. Han blir därigenom enligt mitt förmenande en betydande makt i samhället. En grovarbetare har kanske icke samma möjligheter som en miljonär att skriftligen påverka opinionsbildningen. Han har icke heller de nödiga ekonomiska förutsättningarna. Jag anser därför att på grund av den makt som låt oss säga storfinanserna kan utgöra i detta avseende är det ur samhällssynpunkt ett renlighetskrav, skulle jag nästan vilja kalla det, att det blir klarlagt

Skyldighet för utgivare av periodisk skrift att redovisa hur skriften finansieras. (Forts.)

vilka stora och betydande ekonomiska intressen som dölja sig bakom den påverkan av opinionsbildningen, som kan förekomma från storfinansens sida.

Jag vill fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på något, som inträffade under den sista valrörelsen, och som jag tycker är ganska belysande. Jag gör det med den allra största risk för mitt eget vidkommande. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att det den gången från det socialdemokratiska partiets sida bedrevs valannonsering: man lämnade klarläggande sifferuppgifter, vilkas riktighet jag icke tror att ens våra politiska motståndare kunde bestrida, men de vände sig med skärpa emot att annonsernas ursprung icke tydligt angavs. I de borgerliga tidningarna skummade man av raseri. Jag tror herr Hagberg i Malmö tillhörde dem, som ondgjorde sig över att man icke klarlade att det var landsorganisationen och det socialdemokratiska partiet, som stodo bakom denna upplysningsverksamhet. Jag tycker, att konsekvensen måste bjuda herr Hagberg och dem, som delade hans åsikter, när det gällde vår upplysningsverksamhet, att i dag intaga samma ståndpunkt, när exempelvis storfinansens sträcker sig så långt att den tager hand om hela tidningsföretag. De borde i all rimlighets namn kräva, att den ekonomiska ursprungsbeteckningen klargjordes även i sådana fall.

Herr talman, jag kan icke komma till någon annan slutsats än att det ingalunda strider mot tryckfrihetens allmänna principer, att man klarlägger vilka ekonomiska intressen som här dölja sig och den påverkan av opinionsbildningen, som på detta sätt förekommer.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta konstitutions- och första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Herr Gezelius begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 92 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan och i stället bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat:

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets memorial nr 4, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatt konstitutions- och första lagutskotts utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position med förslag till ändrad lydelse av §§ 17, 21, 27 och 28 regeringsformen m. m.; samt

statsutskottets utlåtande, nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de av internationella arbetsorganisationens konferens år 1944 vid dess tjugusjätte sammanträde antagna rekommendationerna i vad propositionen hänvisats till statsutskottet.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1945/46 till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

*Anslag till
vissa bygg-
nadsarbeten
vid statens
sinnessjukhus
m. m.*

Herr **Andersson** i Mölndal: Herr talman! Jag skall be att få tacka statsutskottet för att utskottet har tillstyrkt motionerna om anslag till S:t Jörgens sjukhus i södra Bohuslän. Man vill gärna här i landet framhålla, att de svenska sjukhusen ha en sådan standard, att de kunna anses vara bland de bästa i världen. I allmänhet är det kanske också på det sättet, men S:t Jörgens sinnessjukhus utgör dock ett exempel på att det icke alltid är lika väl beställt på detta område. Frånsett första klassavdelningen är byggnadsbeståndet vid detta sjukhus i ett sådant skick, att man kan säga, att det gränsar till förfall. Man har rätt att ställa den frågan vem det egentligen är, som bär ansvaret för att byggnadsbeståndet befinner sig i ett så bedrövligt skick. Men det är icke bara byggnadsbeståndet, som är dåligt, utan även förhållandena i övrigt anses ur många synpunkter vara otillfredsställande. Personalen vid sinnessjukhuset saknar egna matsalar. Den måste i vissa fall intaga sina måltider tillsammans med sjukhusets patienter, i andra fall nödgas den intaga sina måltider i diskrummen eller i andra utrymmen, som äro belägna intill de lokaler, där patienterna vistas. En del av de matsalar, som finnas för patienterna och personalen, ligga under jord. De äro dåligt dagsljusbelysta och dessutom trånga. En del av personalens bostäder äro så belägna, att man för att komma dit och därifrån nödgas passera sjukavdelningarna. Var och en förstår säkerligen, att det icke kan vara trevligt att nödgas passera dessa avdelningar för att komma till sina bostäder. Det är även svårt för dem som inneha bostäderna i fråga att mottaga besök av vänner och bekanta, då dessa måste passera sjukavdelningarna. Andra bostäder, som äro inrymda i ekonomiavdelningarna, äro ur hygieniska synpunkter otillfredsställande. Det dagsljus, som kommer in i dessa bostäder, är mycket dåligt, ty fönstren äro placerade i djupa vindskupor, så att ljuset tränger in som en smal strimma. Det är fullt befogat att säga, att vissa utrymmen i dessa bostäder helt sakna dagsljus. Rummen sakna rinnande vatten och andra bekvämligheter. Några samlingslokaler för personalen eller patienterna finnas icke vid sjukhuset. I de fall då man vill samla patienter eller personal, måste man utrymma någon av arbetslokalerna. Det betyder ju, att man får utföra extra arbete för att kunna samla dessa människor. Beträffande det centralkök, som finnes vid sjukhuset, sade en kollega fullt riktigt, att det var ungefär som en smedja. Det är under all kritik att det vid ett stort sinnessjukhus, som äges av staten, skall finnas ett kök av denna beskaffenhet. Det vore enligt mitt förmenande lämpligt att ett av riksdagens organ toge och gjorde en liten granskning av detta sinnessjukhus. Jag tror, att man då skulle upptäcka, att det är nödvändigt att se till att statsmakerna vidtaga åtgärder för att avhjälpa de missförhållanden, som äro rådande vid detta sjukhus.

Anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. (Forts.)

Jag uttalar den förhoppningen att det steg, som nu har tagits, icke skall bli det sista utan att det skall följas av andra, så att man snart skapar sådana förhållanden vid detta sinnessjukhus, att man kan säga, att det är väl be-
ställt med sjukhuset. Det är det för närvarande icke. Jag har velat framföra
dessa synpunkter för att något litet åskådliggöra, att förhållandena på detta
område icke äro tillfredsställande och att man här har eftersatt de åtgärder,
som äro nödvändiga för att hålla detta sinnessjukhus på en något så när skap-
lig standard.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till statsutskottets förslag.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit led-
ningen av förhandlingarna.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående statens
kreditgivning till utlandet m. m.;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kris-
tillägg m. m. för budgetåret 1945/46; och

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda
förslag om anslag för budgetåret 1945/46 till oförutsedda utgifter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 168, i anledning av kamrarnas skilj-
aktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1945/46 till landsfiskaler-
na m. fl.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 18.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 45, i anledning av Kungl. *Förslag till*
Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för *förordning om*
år 1945, m. m. jämte i ämnet väckta motioner. *krigskonjunk-*
turskatt för år
1945, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Janson** i Frändesta: Herr talman! Även om bevillningsutskottet genom
att giva sitt utlåtande den avfattning, det erhållit, icke har avrättat det skatte-
tekniska missfoster, som denna krigskonjunkturskatt är, torde man nog i alla
fall kunna säga, att utskottet fällt krigskonjunkturskattens dödsdom. Trots att
jag är glad över vad utskottet i detta avseende har skrivit, har jag avgivit en
blank reservation. Jag har gjort det med anledning av den behandling, som
utskottet bestått motionerna nr 278 och nr 576 i andra kammaren.

Det är av två skäl jag ansett mig böra avgiva en blank reservation. Det ena
är att utskottet lämnat öppet, huruvida krigskonjunkturskatt skall utgå på
1944 års inkomster, och det andra är att utskottet gjort vissa uttalanden, som
kunna få en prejudicerande betydelse vid avgörandet av de talrika mål, som för
närvarande ligga under skattedomstolarnas prövning.

Det är några saker, som jag särskilt vill framhålla. När man beräknar mer-
inkomsten av skogsbruk, tager man hänsyn till de direkta avverkningskostna-

Förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m. (Forts.)
 derna men även, i viss utsträckning, till vad som brukar kallas de allmänna kostnaderna i samband med skogsavverkning. Vad sistberörda kostnader beträffar tager man icke hänsyn till samtliga kostnader. Man medger avdrag endast för ett belopp, som motsvarar det som man räknar med vid taxering till skogsaccis. Det gäller här belopp, som äro av rätt betydande storleksordning. Man uppskattar dessa allmänna kostnader till ungefär 2 kronor 50 öre per kubikmeter. Kostnaderna i fråga ha enligt vad man beräknat sedan krigsutbrottet stigit med mer än 100 %. Det är här fråga om sådana kostnader som förvaltningskostnader, bevakningskostnader, kostnader för skogsvård och vägunderhåll. Det kan ju icke vara rättvist att man vid taxering till krigskonjunkturskatt icke tager hänsyn till den betydande stegringen i denna utgiftspost.

Sedan är det en annan sak, som jag också vill helt kort påtala. Om en person under kriget köper en skogsfastighet, får säljaren betala krigskonjunkturskatt för den värdestegring, som ägt rum beträffande skogen sedan krigsutbrottet. Men köparen får, när han i sin tur avverkar skog, som jämförelsevärde icke gå ut ifrån det pris, han har givit, utan han får som jämförelsevärde förkrigspriset. Detta innebär en dubbelbeskattning, vilken icke kan vara riktig.

Sedan är det till sist en sak vid beräkningen av merinkomsten av jordbruk, som jag finner minst sagt anmärkningsvärd. När man beräknar merinkomsten av jordbruk, gör man icke så att man beräknar den sammanlagda merinkomsten, utan man har schablonmässigt bestämt vissa procentsatser för olika produkter. Man har till exempel kommit till att för spannmål är jämförelsetalet ett minustal, medan för mjölk jämförelsetalet är ett plustal. Om man har inkomstökning på mjölken, får man icke draga av inkomstminskning på spannmål, utan man tager dessa produkter var för sig. Det kan ju icke vara ett rimligt sätt att räkna. Man har sagt, att detta beror på att schablonen är så otillförlitlig, men jag kan icke se, annat än att när man godkänner schablonen för »plusvarianterna», om jag får använda det uttrycket, vore det väl icke orimligt om man godkände samma schablon, när det gällde »minusvarianterna».

Herr talman, det är, som jag ser saken, avsevärda missförhållanden, jag här påpekat beträffande krigskonjunkturskatten. Även om vi nu ha all anledning att tro, att skatten rätt snart kommer att försvinna, har jag ansett mig icke kunna undgå att framlägga dessa synpunkter.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Olson i Göteborg: Herr talman! Mot principen att krigskonjunkturskatt bör utgå ha ju under alla de år, bestämmelserna angående dylik skatt varit gällande, icke framförts några invändningar. Tvärt om har fullständig enighet rätt därom, att krigskonjunkturskatt borde drabba vad man kunde kalla orättmätiga vinster, som gjorts på grund av krigskonjunkturen. Som alla, vilka sysslat med affärsverksamhet, veta, har skatten likväl ej begränsats härtill, utan har jämväl träffat eller hotat träffa åtskillig legal verksamhet. Konsekvensen har blivit en beskärning av företagsamheten och de företagsammas lust eller möjligheter att utvidga verksamheten eller börja ny sådan. Därför ha år efter år vägande invändningar gjorts emot skatten och särskilt mot dess utformning på vissa punkter. Nu är det sjätte gången riksdagen står i begrepp att taga ställning till denna fråga. Förhållandena ha ju i mycket ändrats. Detta har också tagit sig uttryck i utskottets enhälliga utlåtande. Det behöver därför icke sägas så mycket i saken, men med hänsyn till frågans vikt skulle jag dock vilja knyta några allmänna reflexioner till utlåtandet och till propositionen.

För att kunna bedöma det spörsmål det här gäller bör man lämpligen börja med att uppställa frågan: vad är det som är mest angeläget, om man vill upp-

Förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m. (Forts.)
rätthålla en god och rättvis folkförsörjning under tider av knapphet och anpassningsbekymmer, som vårt folkhushåll står inför under den nu inträdda efterkrigsperioden?

Om man tager frågorna i ordning, kan man först slå fast, att underlaget för den goda försörjningen måste vara att varuförsörjningen upprätthålles, att det finns tillräckligt med varor och tjänster, att det verkligen finns tillräckligt att ha av sådant som folk skall leva av. Det blir de produktiva uppgifterna, som är det mest angelägna i detta avseende. Ser man sedan på frågan om en rättvis fördelning av försörjningen olika folkgrupper emellan, så finner man, att penningvärden kommer att spela en betydande roll. För penningvärdets upprätthållande erfordras, att icke mer pengar sättes i omlopp än som svarar mot de kvantiteter av varor och tjänster, som kunna tillhandahållas. Det måste sålunda finnas ett riktigt avpassat förhållande mellan den köpkraft, som finns, och de varor, som stå till förfogande. Man kan sålunda i ett givet fall motverka inflation genom köpkraftbegränsande åtgärder, men ännu bättre sker detta genom ökad produktion av sådant, som allmänheten önskar köpa för sina pengar. Även härvidlag äro sålunda de produktiva uppgifterna angelägnast. Man kan därför med fog säga, att produktionens främjande är samhällsekonomiens första budord under efterkrigstiden.

Krigskonjunkturskattens produktionshämmande verkningar äro nu så allmänt omvitnade, att det icke behöver ordas mycket om dem. Det slutgiltiga beviset har departementschefen själv givit genom att föreslå, att merinkomst av skogsbruk, som åtnjutits under innevarande år, skall fritagas från krigskonjunkturskatt med den motiveringen att sådan befrielse utgör en förutsättning för att skogsägarna skola kunna i tillräcklig grad stimuleras till skogsavverkningar. Härmed ha väl krigskonjunkturskattens hämmande verkningar blivit på ett övertygande sätt dokumenterade en gång för alla.

Skattens produktionshämmande karaktär och andra skadeverkningar ha medfört, att det praktiskt taget råder fullständig enighet om att skatten skall bort. Det är beträffande tidpunkten som det råder meningsskiljaktighet, men även i det avseendet ha gränserna mellan de olika uppfattningarna skjutits närmare varandra. De som gå längst åt ena hållet, begära icke mera än att skattens avveckling nu skall fixeras till bestämd dag och så att 1945 års inkomster icke skola beskattas. De som gå längst åt andra hållet, ha begränsat sina krav till att frågan om beskattning av 1945 års inkomster skall hållas öppen. Jag vill något närmare belysa innebörden av denna mycket ringa skillnad i uppfattning.

Det är ju en känd sak, och det har framhållits i debatten och även i propositionen, att den slutliga effekten av krigskonjunkturskatten kommer att framträda vid det slutavräkningsförfarande, som skall komma till stånd, när tiden är inne för skattens avvecklande. Vid skattens tillkomst förutsattes, att detta slutavräkningsförfarande skulle äga rum först sedan kriget upphört och förhållandena hunnit något så när stabilisera sig. Departementschefen medger nu, att slutavvecklingen icke kan uppskjutas, tills konjunkturläget åter ter sig normalt och stabiliserat. Genom detta medgivande upphäves i själva verket helt bevirkraften i ett annat uttalande, som departementschefen gjort längre ned på samma sida i propositionen, där nyssnämnda medgivande återfinnes. Han yttar: »Emellertid torde med hänsyn till det för närvarande ovissa läget förutsättningar knappast föreligga för prövning av den viktigaste frågan i samband med avvecklingen eller frågan om den prisnivå, efter vilken avräkning skall ske.» Ja, det är ju klart, att har man den inställningen, att slutavvecklingen icke kan uppskjutas till dess ett normalt och stabiliserat läge inträtt, så får man väl också finna sig i att avveckling kommer att ske utan att vi fått det fasta

Förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m. (Forts.)
underlag för prisnivån, som här angives såsom ett av de viktigaste skälen för att avvecklingen icke nu kan ske.

Sedan departementschefen intagit sin ståndpunkt, har kriget i Europa upphört och vad vi kalla efterkrigsperioden har inträtt med alla de krav på en anpassning av vårt näringsliv, som sedan så lång tid planerats av såväl offentliga som enskilda organ. Att det under denna tid är av högsta vikt för företagarelivets representanter att få veta, vad man har att räkna med, ligger i öppen dag. Affärslivets ovisshetsmoment äro alltid stora och under nuvarande tider med en alltmera markerad internationell oklarhet ännu större. Under sådana tider borde icke inom eget land sådant förfarande användas, att ytterligare obekanta måste införas i affärskalkylerna. Däri ligger skälet till att ett fastställande av tidpunkten för krigskonjunkturskattens avveckling bör ske snarast möjligt. Utan klara besked på den punkten och med risk för bibehållande av krigskonjunkturskatt på inkomster innevarande år försvåras utan all fråga den nödvändiga anpassningen av vårt näringsliv efter stundande fredsförhållanden.

Vad är det då som nu ligger i vägen för ett omedelbart handlande på denna punkt? Vad är det vi ha att vänta på? Jo, enligt departementschefen har man att avvakta den tidpunkt, då skälen för och emot uttagande av krigskonjunkturskatt på det löpande årets inkomster skola kunna bättre bedömas. Detta lät säga sig då, men sedan propositionen framlades, har som sagt kriget upphört i Europa, och vi ha kommit in i anpassningstiden. I vågskålen för skattens omedelbara borttagande kunna ytterligare läggas uttalanden från åtskilliga hörda instanser, vilka förut med hänsyn till krigets fortvaro ställt sig avvisande till skattens borttagande per den 31 december 1944. I detta hänseende kan åberopas reservanten i centrala krigskonjunkturskattenämnden, professor Lundberg, som efter att på anförda skäl ha avstyrkt en avveckling av krigskonjunkturskatten med året 1944 uttalat, att krigskonjunkturbeskattningen i dess nuvarande form icke bör bibehållas under övergångstiden efter Europakrigets slut. På samma sätt kan man uppfatta länsstyrelsen i Västerbottens län, som ansett frågan om skattens avveckling väl tidigt väckt, då kriget alltjämt påginge, och länsstyrelsen i Uppsala län, som uttalat, att om kriget ej slutade inom de närmaste månaderna, det syntes tillrädligt att krigskonjunkturskatten bibehölls tills vidare. Alla dessa uttalanden, som gjorts innan kriget avslutats i Europa, visa ju i själva verket, hur allmänt utbredd den uppfattningen har varit, att i och med krigets avslutande ett väsentligt nytt läge inträdde. Det synes påtagligt, att skälen för skattens bibehållande efter inträdandet av detta nya läge väsentligt förlorat sin bärkraft, under det att den skada ifrågavarande skatt vållar företagsamheten och det hinder, den utgör för anpassningen till fredshushållning och för vår folkhushållning i dess helhet, i hög grad ökats.

Det hade enligt min övertygelse varit mest gagneligt, om den av herr Skoglund m. fl. i denna kammare väckta motionen nr 579 med fullt utarbetat förslag om skattens avveckling per den 31 december 1944, vilket förslag varit på sedvanlig remiss hos åtskilliga instanser, blivit av riksdagen bifallen. Men när det nu träffats en kompromiss, som går ut på att skattens avveckling skall påskyndas och att möjligheterna för en avveckling av skatten per den 31 december 1944 skola omprövas, finns det anledning också för oss, som siktat till ett mer positivt uttalande i detta avseende, att taga fasta på vad som här sagts och att med tillfredsställelse notera den enighet, som uppnåtts.

Om detta enhälliga och positiva uttalande biträdades av riksdagen, är det ju allt skäl att förvänta, att Kungl. Maj:t kommer att skänka de synpunkter, som ligga bakom utskottets utlåtande, sitt fulla beaktande.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m. (Forts.)

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Vi ha ju den uppfattningen, att det oväsen, som förts kring denna krigskonjunkturskatt, icke stått i någon rimlig proportion till skattens verkningar. Jag medger, att den drabbar s. k. mindre krigsprofitörer, som icke ha tillgång till duktiga advokater, men i stort sett drabbar den icke storföretagarna, som verkligen skulle klämmas åt med denna lagstiftning. När skatten infördes, förordade vi, att bestämmelserna skulle utformas i anslutning till liknande författningar i en del andra länder, exempelvis England, där principen var att den extra inkomst, som förvärvats på grund av kriget, helt och hållet skulle dragas in till staten. Vårt förslag vann icke riksdagens anslutning. De grunder, efter vilka denna krigskonjunkturskatt utformats, voro ju så generösa och gävo så stora möjligheter för dem, som på grund av krigskonjunkturen haft stora inkomster, att undgå beskattning, att den för dem fick ringa verkningar. Det är väl tillräckligt att erinra om en enda sak.

Man kan beräkna, att aktiebolagen under dessa krigsår ökat sina vinster med i runt tal sammanlagt 2 miljarder kronor, men krigskonjunkturskatten kommer icke att, nominellt, giva mera än 197 miljoner kronor, detta års krigskonjunkturskatt inberäknad. Därvid skall man icke glömma bort, att detta är den nominella summan och att den verkliga summan sannolikt icke blir mer än en tredjedel av denna. Jag drager denna slutsats därav att ett år, det var år 1943, gav krigskonjunkturskatten 42 miljoner kronor, därav icke mindre än 25 miljoner kronor påfördes provisoriskt, vilket innebär, att man icke kan räkna med dessa 25 miljoner kronor. Bibehålles denna proportion, kommer krigskonjunkturskatten, när det hela avvecklats, att uppgå till sammanlagt 75 miljoner kronor. Det är alltså mycket väsen för ganska litet ull.

Jag begärde ordet med anledning av ett uttalande, som gjorts av utskottet, ett uttalande, som är resultatet av en massa kompromisser. Först ha socialdemokraterna kompromissat, och sedan ha de pressats hårdare och kompromissat ytterligare, tills de fullständigt kapitulerat. I tredje stycket på s. 62 i utskottets utlåtande framträda två helt olika linjer. Först förklarar man, att utskottet icke ansett sig på grund av motionärernas yrkanden kunna förorda ett beslut redan vid denna riksdag om avveckling av krigskonjunkturskatten per den 31 december 1944, men sedan fortsätter man med en rekommendation till Kungl. Maj:t, som i sak innebär att krigskonjunkturskatten bör avvecklas i och med år 1944. Jag tycker detta är så mycket orimligare, som man vidhåller omsättningsskatten med alla de skadliga konsekvenser den har; och hur mycket större är icke den. Jag anser det också orimligt med tanke på att krigskonjunkturerna ju icke ha upphört. Den konjunktur man räknar med på grund av återuppbyggnadsverksamheten är en konjunktur direkt påverkad av kriget, och man räknar med att den sannolikt kommer att medföra mycket stora vinster. Jag finner det därför orimligt att nu utnyttja tillfället för att bringa denna beskattning ur världen, även om den icke ger så stora belopp eller har den betydelse, som man på sina håll velat tillskriva den.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets utlåtande med den ändringen, att den del av motiveringen på s. 62 i tredje stycket, som börjar med orden: »Utskottet vill emellertid erinra om» och slutar med ordet »slutavräkningsförfarandet», skall utgå.

Herr Sundström i Skövde: Herr talman! Jag tror, att vi kunna vara glada över att denna krigskonjunkturskatt under de år, som gått, icke givit så övervuldigande resultat. I det fallet annäler jag en avvikande mening mot herr Hagberg i Luleå, ty den omständigheten, att denna krigskonjunkturskatt icke

Förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m. (Forts.)
givit så värst mycket, är väl ändå ett tecken på att vi under denna krigskonjunktur på ett helt annat sätt kunnat hålla de ekonomiska krafterna i schack än vad som var möjligt under det första världskrigets år.

Jag vill emellertid till en början säga till herr Olsson i Göteborg, att det i någon mån förvånar mig, att han efter det resultat, som utskottet kommit till, och till vilket herr Olsson själv medverkat, dragit upp en allmän polemik med de invändningar, som han ansett sig kunna göra gent emot hela den här skatteformen. Jag måste säga, att det var ganska överflödigt att nu upprepa alla de invändningar, som man kan göra mot denna skatteform, och jag skall icke falla för frestelsen att ingå i någon polemik på den punkten.

Gentemot herr Hagbergs i Luleå yrkande om utslutning av en viss del av motiveringen i utskottets betänkande måste jag göra vissa invändningar. Jag tror, att han läser ut litet för mycket ur vad utskottet här har skrivit. Om man läser utlåtandet uppmärksammat skall man finna, att utskottet varit ställt inför två olika förslag. Det ena har gällt Kungl. Maj:ts ståndpunkt, att man icke nu skall fixera en tidpunkt för skattens avveckling, något som yrkats i de motioner, som bland annat herr Olsson i Göteborg varit med om att väcka. Enligt dessa skulle denna tidpunkt fixeras till den $31/12$ 1944. Kungl. Maj:t däremot vill, att man skall hålla möjligheten öppen att pröva, huruvida krigskonjunkturskatten bör utgå också för år 1945.

När utskottet har haft att taga ställning till båda dessa mot varandra stående förslag, har resultatet självfallet blivit en kompromiss. Denna innebär i korthet, att frågan om huruvida krigskonjunkturskatt skall utgå även för år 1945 hålles öppen. Det skall således bli möjligt för Kungl. Maj:t att under nästa år överväga, huruvida frågan om denna krigskonjunkturskatt på nytt skall framläggas eller icke. För att å andra sidan motionärerna skulle kunna gå med på detta har utskottet sträckt sig något längre än Kungl. Maj:t, i det att utskottet förordat, att i varje fall ingen krigskonjunkturskatt skall utgå efter den 31 december 1945. Däri består sålunda den inskränkning i Kungl. Maj:ts fullmakt, som utskottet föreslagit. Jag förstår, att det är den särskilda meningen, som inkommit här, som herr Hagberg i Luleå fastnat för. »Dessa omständigheter tala enligt utskottets mening för att krigskonjunkturskattens avveckling bör påskyndas, och att möjlighet till avveckling redan per den 31 december 1944 bör omprövas.» Ja, det innebär naturligtvis också, det medger jag, en viss eftergift åt motionärerna, ett visst tillmötesgående i förhållande till deras ståndpunkt. Om det skulle visa sig vara så, att det är onödigt att upptaga krigskonjunkturskatt för 1945, då bör väl Kungl. Maj:t upptaga frågan om avvecklingen av denna skatt per den 31 december 1944 till förnyad omprövning. Det är väl allt, som behöver utläsas av detta, och därmed anser jag, att riksdagen har givit Kungl. Maj:t möjlighet att, om så kan anses skäligt och önskvärt, bestämma denna avveckling redan till den 31 december 1944. Det har sålunda givits möjligheter till olika avvägningar, och när det gäller så utomordentligt känsliga och betydelsefulla saker som det här är fråga om tror jag det är önskvärt och nyttigt, att man har olika möjligheter. Jag skulle därför finna det vara mycket olämpligt, om riksdagen skulle stryka denna del av motiveringen. Och jag kan tillägga, att det är önskvärt, att man nu börjar tänka på att avveckla denna skatteform. Det kan icke nekas, att ju längre man avlägsnar sig från år 1939, desto svårare är det att rättvist tillämpa gällande bestämmelser. Skulle man reflektera på att i någon form bibehålla krigskonjunkturskatten, måste man säkerligen vara beredd på en fullständig omarbetning av grunderna för hela ifrågavarande skattelagstiftning. Jag tror, att alla är på det klara med den saken.

Gentemot den, som till äventyrs tycker, att man bort bestämma sig för en

Förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m. (Forts.)

avveckling per den 31 december 1944, vill jag bara tillägga, att jag tror, att det varit omöjligt att tillmötesgå dylika önskemål. Det förslag till en avveckling, som utskottet fått sig förelagt, kan ju vara alldeles utmärkt. Jag vill icke underkänna den expertis, som utarbetat detta avvecklingsförslag. Å andra sidan anser jag det icke vara rimligt, att riksdagen på grundval av denna utredning fattar så vittgående beslut utan att förslaget i vanlig ordning varit remitterat till vederbörande instanser och utan att det varit föremål för Kungl. Maj:ts särskilda prövning. Detta har väl varit det tyngst vägande motivet för att man stannat vid att hålla frågan om krigskonjunkturskattens avveckling öppen även för år 1945. Jag skall icke gå in på herr Jansons i Frändesta yttrande. Jag tror, att det skulle framkalla en diskussion, vilken skulle bliva alldeles onödigt lång. Jag tror, att herr Janson i Frändesta i stort sett är ganska nöjd med utskottets utlåtande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr **Johansson** i Öckerö: Herr talman! Eftersom jag är medansvarig för en motion, som väckts i denna fråga, skall jag be att få säga några ord. Denna motion avser befrielse från krigskonjunkturskatt för fiskare, som driva havsfiske. Jag ämnar här icke ställa något yrkande, men jag vill söka övertyga kammaren om bärligheten av de motiv, som ligga till grund för motionen.

Vi ha motiverat vår motion med att när andra yrkesidkare bland sjöfolket, till exempel handelsflottans folk och lotsarna, äro befriade från krigskonjunkturskatt och även från en del andra skatter, kan man säga, så borde även fiskare vara det. De utsätta sig för minst lika stora risker, som annat sjöfolk. I går hölls en högtidlighet i Göteborg med kransnedläggning vid Sjömans-tornet. Vid denna högtidlighet talade överste Kolmodin. Jag skall icke citera mer än några få ord av hans tal. Han sade: »Vi hava nu anledning att särskilt erinra om de fartygsförluster, som drabbat den svenska handelsflottan, sedan vi sista gången trädde upp till denna minneshögtid.» Jag kan, herr talman, icke underlåta att till kammarens protokoll foga namnen på dessa båtar. Den 13 juni förra året krigsförliste Fenja vid Tolvöarna. Den 29 juni förliste Libau utanför Sassnitz, den 6 juli Solbris utanför Bremerhaven, den 8 juli Sif vid Helgoland, den 20 juli Mode mellan Vinga och Pater Noster, den 5 augusti fiskebåten Gunnaren utanför Hirtshals, den 11 augusti fiskebåten Gotland vid Hanstholm, den 12 augusti Nämndö vid Elbes mynning, den 22 eller 23 augusti fiskebåten Baltic utanför Hamneskär, den 28 augusti Titti utanför Nidingen, den 6 september Rosafred utanför Holland, den 1 oktober fiskebåten Nordstjernen utanför Nidingen, den 24 november Hansa, 5 mil från Stenkyrkehus, den 14 december fiskebåten Eros utanför Hamneskär, den 29 december Venersborg utanför Utklippan, den 13 januari innevarande år fiskefartyget Beltana, den 5 mars ångträlaren Stig, den 8 mars fiskefartyget Västkust, den 9 mars fiskefartyget Dalarö, den 14 mars Magne, den 11 april fiskefartyget Ramona samt den 24 april fiskefartyget Argo. Under denna tid ha alltså 22 svenska fartyg förlist, och av dem voro icke mindre än 11, alltså hälften av de krigsförlista fartygen, fiskebåtar.

När vi fört fram vår motion om skattebefrielse för fiskare, som deltaga i havsfiske, ha vi särskilt understrukt, att fiskarena löpa lika stora risker som annat sjöfolk, exempelvis handelsflottans personal. Nu förstår jag ganska väl, att det icke spelar så stor roll för fiskarens beskattning, om motionen bifalles. Jag kan i alla fall icke underlåta att säga, att den behandling, som kommit vår motion till del, innebär ett slags deklassering av fiskarena, mot vilken vi från fiskarehåll protestera. Jag tror icke det är många fiskare, som med sina manslotter komma upp i så höga inkomster, att de behöva betala

Förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m. (Forts.)
 krigskonjunkturskatt. Det är icke så mycket för skattens skull, som jag drivit fram motionen och som jag i dag tagit till orda. Jag har velat protestera emot att fiskarena skola ställas i en särskild klass, när de i svåra tider under krig taga samma risker som sjöfolket i övrigt, vilket i skattehänseende behandlats på ett helt annat sätt.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring i avseende å motiveringen, som under överläggningen yrkats av herr Hagberg i Luleå; och biföll kam-maren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Kina avslutat avtal rörande uppgivande av exterritoriella rättigheter i Kina och reglering av därmed sammanhängande spörsmål;

konstitutionsutskottets memorial, nr 20, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen; statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till skyddshemsvården jämte i ämnet väckta motioner;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för föreståndare och vissa lärare vid statsunderstödda skolor och med dem samorganiserade arbetshem för bildbara sinnesslöa m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av allmän folkräkning jämte i ämnet väckt motion;

nr 173, i anledning av väckta motioner angående utsträckt rätt till fri försörjningsvård;

nr 174, i anledning av väckt motion angående restitution till expeditionsvakten Carl Eriksson av vissa ersättningar för tjänstebostad m. m.;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckt motion angående utredning om kontroll av agenturverksamheten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 60, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om genomförande av obligatorisk olycksfallsförsäkring av skolbarn; och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inkallelse av värnpliktiga för avveckling av försvarsberedskap m. m.;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av motion om en utredning angående befolknings- och näringsförhållanden i Sverige;

nr 10, i anledning av motioner angående utredning om samhällsplanering och samhällets behov att bestämma markens användning, angående utredning om inrättande av ett centralt statligt organ för genomförande av en landsplanering samt angående utredning av frågan om överförande i samhällets ägo av för städernas bebyggelse nödvändig tomtmark; och

nr 11, i anledning av motion om utredning angående den framtida organisationen av handeln med brännolja m. m.; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot gengasfara.

§ 21.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till anläggning av fiskhamn på Saltö i Karlskrona jämte i ämnet väckta motioner;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för järnvägsstyrelsen att åtaga sig borgensansvar för lån till aktiebolaget Svenska godscentraler m. fl. bolag;

nr 326, i anledning av väckta motioner om förståtligande av de svenska gat- och kantstensindustrierna;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av medlemsbidraget till de erkända lokalsjukkassorna m. m.;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i visst fall i anledning av olycksfall i arbete;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1945/46 m. m.;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för statens räkning av respiratorer till beredskap vid barnförslamningsepidemier m. m.;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Polis-kåren i Boden: Omkostnader för budgetåret 1945/46;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1945/46; och

nr 351, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälp åt landsbygdens ungdom m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 340, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1945, m. m.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Herr *Ljungqvist* avlämnade en av honom och herr *Fagerholm* undertecknad motion, nr 618, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 326, angående anslag till de tekniska högskolorna m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.50 em.

In fidem
Sune Norrman.

Fredagen den 8 juni.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande juni.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Johannes Mårtensson* vårdas på Karolinska sjukhuset på grund av njursten sedan den 7 juni, intyggas härmed.

Bengt Akerblad,
leg. läk.

Kammaren beviljade herr *Mårtensson* ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare fr. o. m. den 7 innevarande juni.

§ 3.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 328, med förslag till lag om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.; och nr 329, angående anslag till den nämnd, som avses i förslaget till lag om återställande av viss, från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Upplästes tre till kammaren inkomna, så lydande protokoll:

År 1945 den 8 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1945—1948 efter herrar K. G. Myrdal och I. Rooth, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1945—1948:

herr Rooth, Ivar, riksbanksdirektör med 38 röster.
 » Myrdal, Karl Gunnar, ledamot av riksdagens
 första kammare » 37 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1946 försiggått:

herr Bergvall, John Helmer, ledamot av riksdagens
 andra kammare med 41 röster,
 » Hall, David Emanuel, ledamot av riksdagens
 andra kammare » 40 » ,
 » Janson, Stig, ledamot av riksdagens andra kam-
 mare » 39 » .

*Bernhard Nilsson.**Oscar Carlström.**A. J. Bårg.**Hjalmar Svensson.*

År 1945 den 8 juni sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1945—1948 efter herrar E. G. E. Eriksson och A. W. Strand, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1945—1948:

herr Eriksson, Ernst Gustaf Eugén, ledamot av riksdagen andra kammare med 38 röster,
 » Strand, Axel Wilhelm, ledamot av riksdagens
 första kammare » 38 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1946 försiggått:

herr Falla, Gunnar, ledamot av riksdagens andra
 kammare med 38 röster,
 » Svensson, Gustaf Hjalmar, ledamot av riksdagens
 andra kammare » 37 » ,
 » Nilsson, Gustaf Valdemar, ledamot av riksdagens
 andra kammare » 34 » .

*Bernhard Nilsson.**Oscar Carlström.**A. J. Bårg.**Hjalmar Svensson.*

År 1945 den 8 juni sammanträdde de valmän, som av kamrarna fått i uppdrag att utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, för anställande av föreskrivna val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket jämte två suppleanter för dem för tiden från valet, till dess nytt val under år 1949 försiggått; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

ledamöter:

herr Holmbäck, Åke Ernst Vilhelm, ledamot av riksdagens första kammare med 35 röster,
 » Severin, Frans Ferdinand, ledamot av riksdagens
 andra kammare » 35 » ;

suppleant för herr Holmbäck:

herr Nilsson, Bror Adam, ledamot av riksdagens första
 kammare med 35 röster;

suppleant för herr Severin:

herr Håstad, Elis Wilhelm, ledamot av riksdagens
 andra kammare med 35 röster

Bernhard Nilsson. *Oscar Carlström.*
A. J. Bärq. *Hjalmar Svensson.*

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagen kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda, dels ock skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på kammarens bord lig-gande motionen nr 618 av herrar *Ljungqvist* och *Fagerholm*.

§ 6.

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 2, konstitu-tionsutskottets memorial nr 20, statsutskottets utlåtanden nr 169—176, första lagutskottets utlåtande nr 43, andra lagutskottets utlåtanden nr 59—61, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9—11 samt andra kamma-rens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 17.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Ko-nungen, nämligen

från bevillningsutskottet nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förord-ningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivins-ter, m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående national-parker;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angå-ende fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänste-plikt, m. m.; och

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.07 em.

In fidem
Sune Norrman.